T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇİN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

Hazırlayan
Esra DOĞANAY

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

Yüksek Lisans Tezi

Ağustos 2020
KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇİN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Esra DOĞANAY

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

Ağustos 2020
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı – Soyadı: Esra DOĞANAY
İmza:

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: **ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **94** sayfalık kısmına ilişkin **24/08/2020** tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: **% 7'**dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Giriş dahil
2- Ana Bölümler dahil
3- Sonuç dahil
4- Alıntılar dahil/hariç
5- Kapak hariç
6- Önsöz ve Teşekkür hariç
7- İçindekiler hariç
8- Kaynakça hariç
9- Özet hariç
10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. **31/08/2020**

Adı Soyadı : Esra DOĞANAY
Öğrenci No : 4033331704
Anabilim Dalı : Doğu Dilleri ve Edebiyatları
Bilim Dalı : Çin Dili ve Edebiyatı
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

Öğrenci Adı/İmza
Esra DOĞANAY

YÖNERGEYE UYGUNLUK

"Çin Edebiyatında Wang Zhaojun Olgusu ve Geçmişten Günümüze Değişimi" adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan	Danışman
Esra DOĞANAY	Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim dalı Başkanı
Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR danışmanlığında Esra DOĞANAY tarafından hazırlanan "Çin Edebiyatında Wang Zhaojun Olgusu ve Geçmişten Günümüze Değişimi" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

…/…/…

JÜRİ:

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

Üye:

Üye:

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ……...… tarih ve ……..……
sayılı kararı ile onaylanmıştır.

…/…/…
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Kenan GÜLLÜ

ÖNSÖZ

Wang Zhaojun Batı Han Hanedanlığı döneminde M.Ö.33 yılında "Heqin Politikası" çerçevesinde Hun lideri Hu Han Ye ile evlenerek Hun topraklarına gelin giden Çinli cariye olarak adını tarihe yazdırmıştır. Jin Hanedanlığı'ndan sonra hakkında şiirler, efsaneler, dramalar, şarkılar yazılan Wang Zhaojun unutulmaz bir edebiyat figürü haline gelmiştir.

Her hanedanlık döneminde ünlü şairlerin eserlerine konu olan Wang Zhaojun üzerine çok sayıda dokunaklı şiir yazılmıştır. Çin edebiyatında Wang Zhaojun olgusu ve geçmişten günümüze değişiminin incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Wang Zhaojun ile ilgili seçilen şiirler yorumlanmış ve Çin edebiyatındaki Zhaojun olgusunun geçmişten günümüze değişimi söz konusu eserlerde gösterilmeye çalışılmıştır.

Tez konusunun belirlenmesinde, çalışmanın hazırlanmasının her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanını esirgemeyerek yardımcı olan değerli tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nurcan Kalkır'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam süresince maddi manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme teşekkür ederim.

ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

Esra DOĞANAY

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2020
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

ÖZET

Bu çalışmada Batı Han Hanedanlığı döneminde yaşamış, antik Çin'deki dört güzel kadından biri olan Wang Zhaojun hakkında seçilen şiirler yorumlanmış ve Çin edebiyatındaki serüveni araştırılarak geçmişten günümüze Wang Zhaojun olgusunun değişimi üzerine bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

Wang Zhaojun'ün trajik hikâyesi Han Yuan Di döneminde saraya girmesi ile başlamıştır. Saraydaki diğer cariyeler ressama rüşvet verirken, o vermemiş ve ressam onu çirkin bir şekilde resmetmiştir. Talihsiz kadın yıllarca imparatoru bir gün görme hayaliyle yaşamaya devam etmiş ancak imparator onu fark etmemiştir. Umudunu kaybeden Wang Zhaojun, Heqin politikası çerçevesinde Hun lideriyle evlenmeye gönüllü olmuştur. Hun-Çin ulusu arasındaki barışa yaptığı katkılar ile güzelliği daha da hatırlanır hale gelmiş ve Çin tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Genç ve güzel bir kadının kederli ve dramatik yaşamı, bu hikâyenin tarihi temelini oluşturmuştur.

Tarihi ve edebi bir figür olan Wang Zhaojun Çin şiirlerinin de ana temasını oluşturmuş ve hakkında sayısız şiir yazılmıştır. Edebi bir motif haline gelen Zhaojun ve hakkında yazılan şiirler Çin edebiyatında derin bir etki bırakmıştır. Bu çalışmada seçilen Wang Zhaojun şiirleri kendi içinde kederli, güçlü ve barış elçisi figürü olarak ikiye ayrılmış Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusunun geçmişten günümüze değişimi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, yazarlar ilk zamanlarda Zhaojun'ün yaşadığı trajediye odaklanmışlar ve kederini tanımlamaya çalışmışlardır. Yakın çağa doğru Zhaojun'ü güçlü ve ülkesi için kendini feda eden bir barış elçisi olarak tasvir etmişlerdir. Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusu geçmişten günümüze büyük bir değişim geçirmiş ve Çin edebiyatının evrimi, yazarların yaşadıkları dönemin toplumsal olayları, ideolojik görüşleri Zhaojun olgusunun değişiminde önemli rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Wang Zhaojun, Çin Edebiyatı, Zhaojun şiirleri

THE PHENOMENON OF WANG ZHAOJUN IN CHINESE LITERATURE AND ITS CHANGING FROM THE PAST TO THE PRESENT

Esra DOĞANAY

Erciyes University Social Sciences Institute,
Master's D. Thesis, August 2020
Advisor: Asst. Prof. Dr. Nurcan KALKIR

ABSTRACT

In this study, selected poems about Wang Zhaojun who is one of the four beautiful women and lived during the Western Han Dynasty interpreted and an analysis was carried out on the changing of the Wang Zhaojun phenomenon from past to present by was being researched its adventure in Chinese literature.

The tragic story of Wang Zhaojun started with her entering the palace in the Han Yuan Di period. While other concubines in the palace bribed to the painter, she did not give and the painter painted her ugly. The unfortunate woman continued to live with the dream of seeing the emperor one day for years, but the emperor did not notice her. Wang Zhaojun who losing her hope, volunteered to marry with the Hun leader in the framework of Heqin policy. With her contributions to the peace between the Hun-China nation, her beauty has become more memorable and she has an important place in Chinese history. The grieving and dramatic life of a young and beautiful woman has composed the historical basis of this story.

Wang Zhaojun, a historical and literary figure, has composed the main theme of Chinese poems and numerous poems has been written about her. Zhaojun, which has become a literary motif, and the poems written about her have had a profound effect in Chinese literature. In this study, selected Wang Zhaojun poems has been divided into two as a grief, powerful and peace envoy figure, and the changing of Wang Zhaojun phenomenon in Chinese literature from past to present has been tried to be revealed.

As a result, the authors focused on the tragedy of Zhaojun initially and tried to define her grief. Towards the modern age, they has portrayed Zhaojun as powerful and the peace ambassador who sacrificed herself for her country. The phenomenon of WangZhaojun in Chinese literature has undergone a great change from past to present and the evolution of Chinese literature, the social events and ideological views of the period of the writers has played an important role in the changing of the Zhaojun event.

Key Words: Wang Zhaojun, Chinese Literature, Zhaojun poems

İÇİNDEKİLER

ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
İNTİHAL FORMU ..... **ii**
YÖNERGEYE UYGUNLUK ..... **iii**
ONAY ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
ABSTRACT ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **x**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM
HAN HANEDANLIĞI DÖNEMİ HUN-ÇİN İLİŞKİLERİ

1.1. Qin Hanedanlığı'na Genel Bakış 3
1.2. Han Hanedanlığı'nın Kuruluşu 5
1.3. Han ve Hun ToplumununYaşam Tarzı 7
1.4. Modun'un Başa Geçişi 9
1.5. Bai Deng Kuşatması (白登之围) 12

2. BÖLÜM
HEQIN POLİTİKASI ve WANG ZHAOJUN (和亲政策)

2.1. Heqin Politikası 15
2.2. Yuan Di 元帝Dönemi- Hu Han Ye 呼韩邪 ve Wang Zhaojun 王昭君Evliliği 22
2.3. Zhaojun'ün Tarih Kayıtlarındaki Yeri 25
2.4. Wang Zhaojun'ün Saraya Girişi ve Kısaca Hayatı 26

3. BÖLÜM
ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

3.1. Çin Edebiyatı Tarihsel Gelişimi 40
3.2. Wang Zhaojun ile İlgili Yazılmış Şiirler 56
3.2.1. Kederli ve Kaderine Boyun Eğen Zhaojun Figürü 57
3.2.2. Barış Elçisi ve Güçlü Wang Zhaojun Figürü 75
SONUÇ 90
KAYNAKÇA 94
ÖZ GEÇMİŞ 102

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz. : Bakınız

No. : Number

s. : Sayfa

Vol. : Volume

GİRİŞ

Wang Zhaojun 2000 yıldan beri Çin'in kültürel sembollerinden biri olmakla beraber güzelliğin de somutlaşmış halidir.[1] Zhaojun hayata gözlerini yummasının ardından güzel ve dokunaklı hikâyeler bırakmıştır. Onun hikâyesi Çin tarihi ve edebiyatı için emsalsizdir. Wang Zhaojun Çin Resmi Hanedanlık Tarih Kayıtları'nda yer almasının ardından ünlenmiş ve trajik hikâyesi şairlerin, yazarların dikkatini çekmiştir. Wang Zhaojun'ün hayatı; besteciler, yazarlar, şairler ve ressamlar için popüler bir motif olmuş ve efsaneler Zhaojun etrafında büyümeye başlamıştır. Çin edebiyatında Zhaojun ile ilgili yazılan eserler sadece şiir türünde değil drama, roman, efsane ve hikâye gibi edebiyat ve sanatın her dalında büyük bir başarı göstermiştir. Çin edebiyatındaki edebi eserlerde de Çin tarih kayıtlarına nazaran Zhaojun'ün hikâyesi yoğun olarak işlenmiş ve zenginleştirilmiştir. Jin Hanedanlığı'ndan itibaren şairler tarafından Zhaojun üzerine çok sayıda şiir yazılmıştır. Zhaojun şiirleri nesiller boyu yaşamış ve günümüze kadar gelmiştir. Zhaojun olgusu Çin edebiyatına dâhil olduktan sonra edebiyatın evriminden etkilenmiş ve yazarların yaşadıkları dönemin toplumsal olayları, kendi dünya görüşlerini şiirlere aktarmaları ile Zhaojun olgusu zamanla değişmeye başlamıştır. Zhaojun'ü anlayabilmek ve yaşadığı dönemin şartlarını dikkate alarak değerlendirebilmek için şiirler üzerinden incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın konusu Çin edebiyatında Wang Zhaojun olgusu ve geçmişten günümüze değişimi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; Han Hanedanlığı dönemi Hun-Çin ilişkileri ve Heqin politikasının Zhaojun ile olan bağlantısını araştırıp, içerikleri temel alınarak seçilen Zhaojun ile ilgili şiirleri ortaya koymak ve Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusunun geçmişten günümüze değişimini incelemektir.

---

[1] Lǐ Huìfāng, 李, 蕙芳, "Zhāojūn Zhīměi 昭 君 之 美 (Güzel Zhaojun)", Hūhéhàotè Zhíyè Xuéyuàn, October, Nèiménggǔ, Vol.37, No.5 2017, s.53.

Çin edebiyatında ve literatürde Zhaojun ile ilgili şiirler ve edebi çalışmalar bulunmaktadır. Birçok yazar Zhaojun'ün hikâyesinin zaman içerisindeki değişimini incelemeye almıştır. Ancak Türkiye'deki literatürde Wang Zhaojun ile ilgili edebi çalışmalar oldukça azdır. Çalışmanın konusunun belirlenmesi aşamasında Nurcan Kalkır'ın "Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhaojun" isimli bildiri metninden esinlenilerek konunun daha da genişletilmesi yoluna gidilmiş ve Türk literatürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Han ve Hun toplumu arasında ne tür benzerlik ve farklılıklar vardır? Tarihteki ilk Heqin politikası ne şartlarda uygulanmıştır? Heqin politikası çerçevesinde uygulanan evlilikler arasında en önemlisinin Hu Han Ye ve Wang Zhaojun evliliği olmasının sebebi nedir? Wang Zhaojun ile ilgili ne tür edebi eserler ortaya çıkmıştır? Wang Zhaojun'ün Çin edebiyatına olan etkisi nasıl değerlendirilmelidir? Wang Zhaojun olgusu geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirmiştir?

Çalışma esnasında literatür taraması yapılmış, Çince kaynaklar başta olmak üzere İngilizce ve Türkçe kaynaklardan da faydalanılmıştır. Çin Edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusunun geçmişten günümüze değişimini gerçek anlamda anlayabilmek için dönem tarihini de kaynak olarak kullanmak gerekmektedir. Tarih ve edebiyatın iç içe olduğu bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Han Hanedanlığı dönemi Hun-Çin ilişkileri genel hatlarıyla incelenmiştir. İkinci bölümde Heqin Politikası ele alınmış, Zhaojun-Hu Han Ye evliliği üzerinde durulmuş ve Zhaojun'ün hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Çin edebiyatının tarihsel gelişimi ışığında Wang Zhaojun ile ilgili seçilen şiirler yorumlanmıştır. Çalışmada söz konusu öne çıkan şiirler ile Çin edebiyatındaki Zhaojun olgusunun zaman içerisinde nasıl şekillendiği ve değişime uğradığı araştırılarak konuya ışık tutmak amaçlanmıştır.

1. BÖLÜM

HAN HANEDANLIĞI DÖNEMİ HUN-ÇİN İLİŞKİLERİ

Çalışmada Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusunun değişimi üzerine bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın kapsamını oluşturan edebi eserlerin incelemesini gerçekleştirmeden, Wang Zhaojun ve Hu Han Ye evliliği Han Hanedanlığı döneminde gerçekleştiği için öncelikle bu dönem hakkında bilgi vermek uygun olacaktır.

Han Hanedanlığı döneminden bahsetmeden önce ise Batı Han Hanedanlığı'nın ilk yıllarına etkisi olmuş olan Qin Hanedanlığı döneminden kısaca bahsetmek gerekir.

1.1. Qin Hanedanlığı'na Genel Bakış

Savaşan Beylikler dönemi (M.Ö.476-221) Qin Hanedanlığı'nın (M.Ö.221-206) diğer beylikleri fethederek tek bir çatı altında birleştirmesiyle sona ermiştir.[2] Çin tarihindeki bu ilk hanedanlığın imparatoru ise Qin Shi Huang Di (秦始皇帝) olmuştur.

Çin'in etrafında yüzyıllardan beri birçok göçebe kavim ve azınlık ulus yaşamıştır. Ancak tarihte Çin için en büyük tehlike oluşturan her zaman Hun[3] ulusu olmuştur. Özellikle M.Ö. 7. yüzyılda birbirleriyle savaşan yedi beylik zamanında Çin'in Hunlarla başa çıkacak gücü ve enerjisi yoktur. Bu sayede Hunlar güçlenmiş ve Çin'in kuzey sınırlarında bulunan birçok yeri yeniden ele alma fırsatı yakalamışlardır. Yarı göçebe bir toplum olan Çin'in kuzey sınırlarında yaşayan Hunlar Touman'ın (头曼) hâkimiyeti

---

2 S. Can Yolaç, *Herkes için Çin Tarihi: Siyaset, Kültür ve Medeniyet*, Olasılık Yayınları, Ankara 2016, s.67.

3 Hun tarihini siyasi, ekonomik ve kültürel durumunu detaylı bir şekilde öğrenebileceğimiz iki Çin kaynağı mevcuttur. M.Ö.109- M.S.91 yılları arasında Sima Qian tarafından yazılan ve onun baş yapıtı olan Tarih Kayıtları (Shi Ji 史记), Han Tarihi (Han Shu 汉书) ve Sonraki Han Tarihi (后汉书), Wei Tarihi (Wei Shu), Jin Tarihi (Jin Shu) gibi Çin kaynaklarından hunlar ile ilgili ayrıntılı bilgilere sahip olabiliriz.

altındadır. Hun lideri Touman bu dönemde siyasi düzeni oluşmaya çalışmaktadır. Beylikleri birleştiren Qin Hanedanlığı kurulduktan sonra Hunların ilerlemesine engel olmak istemiştir. Bu nedenle Qin Shi Huang Di'nin siyasi düzeni kurduktan hemen sonraki önceliği Hunların ilerleyişini kontrol altına almak olmuştur. Qin Hanedanlığı'nın başarılı Generali Meng Tian[4] (蒙恬) komutasındaki 300.000 askerden oluşan ordusuyla Hunlara saldırmış (M.Ö.215) onları kuzeye çekilmek zorunda bırakmış ve He Nan Bölgesini ele geçirmiştir.[5] Böylece Qin Shi Huang Di, Hunlara yeni kurulan hanedanlığın gücünü kanıtlamıştır. Ayrıca hanedanlıkta Hun akınları için önlemler artırılmaya başlanmıştır.

İmparator Qin Shi Huang Di tarım ve askeriyeyi geliştiren önemli reformlar yapmıştır. Çin siyasi hayatını düzenleyen ve kısıtlayan bir yapı oluşturarak Çin devlet yapısını tamamen değiştirmiştir. Ancak zamanla Qin Hanedanlığı'nın baskıcı yönetimi ülkeyi zor bir duruma sürüklemeye başlamıştır.[6] Acımasız kuralların ve baskıcı yönetimin uyguladığı politikalar ülkenin gelişmesine engel olmuştur. Ayrıca Qin Hanedanlığı'nın son döneminde yapılan masraflar yüzünden ekonomi ağır hasar görmüştür. Köylülerin çoğunluğu Çin Seddi inşasında çalışmaya mahkûm edildiği için üretim de neredeyse durma noktasına gelmiştir. Tarımla uğraşan köylüler ağır vergiler ödemek zorunda kalmış, çiftçiler ekip biçemez olmuştur.

Qin Shi Huang Di yaptığı önemli reformlar ile kendi gücünü göstermiş olsa da halk her geçen gün daha da fakirleşmiştir. Qin Shi Huang Di, böylece Qin Hanedanlığı'ndaki yaşamı imkânsız kılmıştır.[7]

Ekonomik olarak da zayıflamaya başlayan hanedanlıkta, Qin Shi Huang Di'nin ölümüyle (M.Ö.210) isyanlar çıkmaya başlamış, çıkan bu isyana halkın büyük çoğunluğunun da katılmasıyla giderek büyümüş ve isyancılar başkenti ele geçirmişlerdir.

---

4 Qin Si Huang Di döneminde ünlü bir generaldir. Varlıklı bir ailede doğmuş ve çocukluğundan beri hep büyük hırsları olan biridir. İmparator Huang Di öldükten sonra türlü entrikalarla oynanarak intihar etmesi sağlanmıştır.

5 https://baike.baidu.com/item/%E7%A7%A6%E6%94%BB%E5%8C%88%E5%A5%B4%-E4%B9%8B%E6%88%98/588129?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 10.04.2020)

6 Yolaç, s.67-68-69.

7 Ertuğrul Ceylan, Çin'in Yer Altı Ordusu, *Çin Medeniyeti: Tarih, Kültür, Edebiyat, Felsefe,* Kesit Yayınları, Ankara 2018, s.187.

M.Ö. 206 Yılının başında Qin Hanedanlığı sona ermiş ve dağılma dönemi yaşanmıştır. Dağılma döneminin ardından küçük beylikler kendi aralarında savaşmaya başlamıştır.[8]

Qin Hanedanlığı'nın çöküşünden sonra uzun süren savaşlar ve iç karışıklıklar yaşanması Hunların güçlenmesinde çok etkili olmuştur. Hunlar yaşam alanlarını daha da genişletmek için Çin'deki iç savaş döneminden faydalanarak kuzeydeki bölgelere saldırmışlardır. Hunlar daha önce kaybettikleri toprak olan He Nan'a girmişler ve Çin Seddi'ni aşmışlardır. Bu şekilde Çin'in tarihsel sürecini etkilemişlerdir.[9]

1.2. Han Hanedanlığı'nın Kuruluşu

Qin Hanedanlığı'nın çöküşünden sonra isyanı başlatan ve hanedanlığa hâkim olmak isteyen asıl lider ölmüş, isyanı komuta eden Liu Bang (刘邦) ve en güçlü rakibi komutan Xiang Yu (项羽) kalmıştır. Liu Bang ve Xiang Yu arasında uzun yıllar süren savaşlar başlamıştır. Bu dönem Chu-Han savaş dönemi olarak adlandırılmıştır. Dört yıl süren bu çekişmeli savaşın ardından Liu Bang galip gelmiştir. Chu ordusunu komuta eden Xiang Yu ise yenileceğini anladığında intihar etmiştir (M.Ö.202). Liu Bang Çin'in yeni ve uzun sürecek olan Han Hanedanlığı'nı (M.Ö.206-M.S.220) kurmuş ilk imparatoru olmuştur.[10] İmparator olduktan sonra adını Han Gaozu (汉高祖) olarak değiştirmiştir. Bu isim ulu anlamına gelmektedir. Böylece Çin'de yeni ve uzun bir hanedanlık dönemi başlamıştır.[11] Yeni hanedanlığın başkenti ise Chang'an olmuştur. Han Hanedanlığı, Batı Han (MÖ 206-MS 9) ve Doğu Han (MS 25-220) olarak iki dönemde incelenebilir.[12]

Han Hanedanlığı Çin tarihinin en güçlü hanedanlıklarından birisi olarak bilinse de yeni kurulduğu zamanlarda bir önceki hanedanlık olan Qin Hanedanlığı'nın uyguladığı yanlış politikalardan ve masraflardan ötürü çok güçsüzdür. Eski dönemlerde hanedanlık bahçesinde iyi ve bakımlı atlar olurken Han Hanedanlığı yeni kurulduğu dönemde aynı

---

8 Yolaç, s.67-68-69.

9 https://baike.baidu.com/item/%E5%8C%88%E5%A5%B4/294798?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:11.04.2020)

10 Yolaç, s.70-71-72.

11 https://baike.baidu.com/item/%E6%B1%89%E6%9C%9D/454839?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 09.03.2019)

12 Aradaki 16 yıllık bir süre, Wang Mang isimli bir imparator naibinin kısa bir süreliğine kendini imparator ilan etmesi nedeniyle geçen süredir. Kronolojik listelerde genellikle bu kısa süren hanedanlığa yer verilmemektedir. Yolaç, s.85.

renkte birkaç at bile yoktur.[13] Han imparatorunun saltanat arabasının arkasında baş veziri ve generaller için dört adet daha at arabası olması gerekmektedir. Fakat sadece hükümdar Liu Bang at arabasına binebilmiş diğer baş veziri ve generalleri öküz arabasına binmişlerdir.[14] Hanedanlığın kurulduğu dönemde ne kadar güçsüz olduğunu aynı renkte dört adet at bulamadıklarından da anlayabiliriz. Bu nedenle yeni kurulan hanedanlığın ekonomisini canlandırmak ve ulusal gücü artırmak için çalışmalar yapılması gerekmiştir.

Liu Bang imparator olduktan sonra birtakım değişiklerle hanedanlığın ekonomisini canlandırmaya çalışmıştır. Ülkede bereketli topraklar bulunmaktadır ve çoğunluğu da tarıma elverişlidir. Bu yüzden Han Hanedanlığı'nın başlıca geçim kaynağı tarım olmuştur. Han nüfusunun büyük bir kısmı köylü olduğu için ekonomi büyük ölçüde köylülerin, çiftçilerin ekip biçmesine bağlıdır. Han Hanedanlığı küçük toprak sahibi olan köylünün ekip biçmesini teşvik etmek için baskıcı kuralları hafifletmiş, köylülere ve çiftçilere yüklenen ağır vergileri aşağı çekmiştir. Soyluların topraklarına ise el konulmuştur. Ülkedeki atlar ve öküzler çok daha önemli hale gelmiştir. Tarıma verilen önem o kadar artmıştır ki bu dönemde kullanılan aletlerde teknolojik gelişmeler kaydedilmiştir.

Han Gaozu'nun Han Hanedanlığı'nı yönetirken izlediği stratejileri şu şekilde açıklayabiliriz; Qin Hanedanlığı'nın sıkı kanuncu yönetim biçimini hafifletmiştir. Fetihlerin devam ettirilmesi amaçlanmıştır. Bu stratejiler doğrultusunda hedefe ulaşmaya çalışılmış ve istikrar sağlanmıştır. Hanedanlıktaki bazı beylikler isyan ederek kendilerine imtiyaz sağlanmasını istemiş ancak bu beylikler de uzun bir süre zarfında yok edilmiş ve bütün gücün merkezde toplanması sağlanmıştır. Han iktidarına karşı da isyanlar çıkmıştır fakat Han Hanedanlığı bütün bu isyanları bastırmayı başarmıştır.[15]

Kalkır, Eberhard'ın Han Hanedanlığı hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: Han dönemi imparatoru Liu Bang'dan bahsederken onun muhtemelen asilzade olmadığını, devleti nasıl idare edeceğini bilmediğini, bu nedenle tecrübeli generalleri görevden alıp, akrabalarına ve taraftarlarına görevler ve beylikler vermesiyle karışık bir idarenin ortaya

---

13 http://m.qulishi.com/article/201903/325982.html (Son Erişim Tarihi: 28.01.2020)

14 Bülent Okay, *Çin Seddi'nin Yapılış Nedeni Hakkında Değişik Bir Görüş*, Belleten, C. LVII, TTK Basımevi, Ankara, 1993, s.30-31.

15 Yolaç, s.86.

çıktığını belirtmiştir. Bu demektir ki; artık zengin ve asilzade sınıfının yerini toprak sahibi olmaya başlayan ve zenginleşen köylüler almaktadır. Feodal sistem parçalanıp toprak alınıp satılmaya başlanmıştır. Toprak sahibi olan köylüler toprağı aldıkları kişiye yine kiraya vererek gelir elde etmişler, çalışmak zorunda olmadıkları için de zamanlarını eğitimle ya da başka işlerle uğraşarak harcayabilmişlerdir. Vergi toplayarak ve siyasette görev alarak da nüfuz kazanma imkânı bulmuşlardır. Böylelikle "gentry" denilen bir sınıf oluşmuştur. Gentry hem mülk sahibi hem de memur ve âlim olanların sınıfıdır. [16]

Han Hanedanlığı'nın hüküm sürdüğü dönemde devlet teşkilatlanmasını oluşturmuş olan Hun ulusu çok güçlüdür. Bu durum Han Hanedanlığı için büyük bir sorun haline gelmiştir. Ancak Han Hanedanlığı yeni kurulduğu dönemde yoksul olduğu için Hunların Çin topraklarına girmesine bir süre göz yummak zorunda kalmıştır. Hanlar ve Hunlar arasında geçen olaylardan bahsetmeden önce iki ulusun toplumundan yaşam tarzından bahsetmekte fayda var.

1.3. Han ve Hun ToplumununYaşam Tarzı

Han ve Hun ulusları arasında dil, görünüm, gelenek, görgü kuralları ve giyim gibi belirgin farklılıklar vardır. Han toplumu yerleşik bir toplumdur ve yarı göçebe kavim olan Hunlara göre daha düzenli hayatları vardır. Hunlar kuzeydeki otlaklarda ve Gobi Çölünün çevresinde olan soğuk bölgelerde yaşamışlar, sürekli olarak yer değiştirmişlerdir. Han halkı ise daha sıcak ovalarda ve dağlarda yaşamışlardır. Bu coğrafi fark onların gıda kaynaklarını ve yaşam alışkanlıklarını çok farklı kılmıştır. Hunlar ağırlıklı olarak et ve süt ürünleriyle beslenmişlerdir.[17] Ayrıca yiyeceklerini yarı göçebe yaşam tarzına uygun şekilde muhafaza etmişlerdir. Örneğin; eti tuzlayıp bastırarak atın eyerinin altına koymuşlardır. At üzerinde uzun süren yolculuklarda at eyeri altında duran et, atın sıcaklığı ve ata binen kişinin baskısıyla birlikte pastırma olmuştur. Hayvan derisine sarılıp saklanan et, sucuk olmuştur. Sütün yoğurt yapılarak

---

[16] Nurcan Türker, Han Hanedanlığı Döneminde Hunlarla Yürütülen He Qin Politikası (Akrabalık İle Sağlanan Barış Politikası) Ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2013 (Doktora Tezi) s. 23. Ayrıntılı bilgi için bkz: Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, TTK, Ankara, 1995, s.85-86.

[17] https://baijiahao.baidu.com/s?id=1611634663816301360&wfr=spider&for=pc (Son Erişim Tarihi: 10.04.2020)

torbaya konması ile süzme yoğurt ya da kurutularak keş (kış için kurutulan yağsız, tuzsuz yoğurt) olmuştur. Günümüzde bile tükettiğimiz bu yiyecekler Hun kökenlidir.[18]

Hunlardaki bu yiyeceklerin çoğunu Han ulusu bilmez. Hanlar eti daha az tüketir, tahıl ağırlıklı beslenirler ve yiyeceklerini evlerinin depolarında muhafaza ederler. Hun ulusunun başlıca geçim kaynağı hayvancılık olmakla birlikte avcılık da yaparlar. Hunların yaşadığı topraklar tarıma elverişsiz olduğu için nadir de olsa tarımla uğraşmışlardır. Büyük baş hayvancılıktan çok koyun sürüleri, sığır ve at yetiştirmek ile meşgul olmuşlardır. Sulak alanları takip ederek göç etmişlerdir. Hanların ise başlıca geçim kaynağı tarımdır ve ipek böceği yetiştirmekle de uğraşmışlardır. Hanlar saraylarda, saray görgü kurallarına göre yaşamışlardır. Ülke sınırlarını korumak ve güvenliği sağlamak için bölgesel olarak surlar inşa etmişlerdir. Hunlar göçebe kavim olduklarından dolayı keçeden çadırlarda yaşamışlar ve at üzerinde sürekli göç etmişlerdir. Bazı zamanlarda bataklıklarda bile yaşamak zorunda kalmışlardır. Yerleşik yaşam tarzından dolayı Han halkının hayatı Hunların yaşamı kadar zor olmamıştır. Bu yüzden Han halkı savaşmayı bilmez, sadece askerler savaşır. Fakat Hunlar ise tam tersi doğdukları günden itibaren zor olan hayat şartları nedeniyle at binmeyi bilen, ok atmakta usta, savaşçı ve saldırı gücü olukça fazla bir yapıya sahiptirler. Ayrıca Hunların yaşadıkları bazı bölgelerde çeşitli madenler bulunmuş, Hunlar bu madenleri kullanarak ok, yay ve savaşlarda kullanabilecekleri madeni aletler yapmışlardır. Doğada yabani şekilde yaşayan değişik cins atları yetiştirip eğiterek savaşlarda kullanmak için hazırlamışlardır ve böylece at Hunların savaşlarında büyük önem taşımıştır. Ancak Hanlar da at sayısı oldukça azdır ve sadece yük taşımak için kullanılmıştır. Atı sadece araba çekmek yük taşımak için kullanan, savaşta nasıl kullanacaklarını bilmeyen Han ulusunun, doğduğu günden itibaren savaşçı olarak yetiştirilen Hunlar ile savaşması elbette kolay olmayacaktır. [19]

Çinliler yüzyıllar boyunca Hunların geleneklerine anlam verememişlerdir. Hunları yaşlılarına ve hastalarına değer vermeyen, savaşçı, saldırgan bir kavim olarak görmüşlerdir. Hunlar da Hanların saray adetlerini bilmezlerdi. Hunlarda güçlü erkekler iyi beslenirler, yaşlılar ve hasta olan kişiler ise artık kalan yemekleri yiyerek beslenirlerdi. Bu durum Hunların bulundukları zor koşullardan ve gıda kıtlığından

[18] Türker, Doktora Tezi, s.30.
[19] Türker, Doktora Tezi, s.30.

kaynaklanmaktaydı. Eğer Hunlar hasta ve yaşlılara çok yemek verirlerse güçlü olan erkeklere yemek kalmazdı. Hunları düşmandan koruyan erkekler güçsüz düşer ve belki bu durum tüm kabilenin yok olmasına neden olabilirdi. Han ulusunun anlam veremediği bir diğer Hun geleneğine göre kadınların eşleri bir savaşta, hastalıktan ya da herhangi bir sebepten ölür veya öldürülürse; kadın yalnızca üvey oğluyla ya da ölen eşinin erkek kardeşiyle evlenebilirdi. Akraba ile evlilik Hunlarda soyun devamı ve mülkün içerde kalması için önemli bir töredir. Eğer bu töreleri uygulamazlarsa tek bir kişi için devletin akıbeti tehlike altına girebilir. Bu yüzden devam ettirdikleri her bir adet ve geleneğin mantıklı ve gerekli bir açıklaması mevcuttur. Han Hanedanlığı'nda ise kadınlar evleneceği zaman genellikle aileleri aracı olur ve birtakım ritüeller uygulanırdı. Önce evlenecek olan erkeğin ailesi kızın ailesine hediyeler yollar. Eğer hediyeler kızın ailesi tarafından kabul edilirse ismi ve ailesi sorulup araştırılır. Daha sonra aileye bir randevu verilir. İsteme için kızın ailesi tarafından karşılamayla bir evlilik ritüeli gerçekleştirilmiş olur. Han Hanedanlığı'nda kadınlar eşleri öldükten sonra yeniden evlenme özgürlüğüne sahiptir ve Batı Han Hanedanlığı kanunları kadınlara boşanma hakkı tanımıştır.[20]

Han ve Hun ulusunun gelenek ve görenekleri oldukça farklıdır. Ancak Hun lideri Touman döneminde Hunlar gibi göçebe kavim olan Yuezhilar ve Wusunlar birbirlerine yakın bölgelerde yaşamış ve birbirlerinden etkilenmiş uluslardır. Benzer gelenek ve göreneklere sahiptirler. Ayrıca bu iki kavim de Hunların en büyük rakiplerindendir. Buradan ulusların yaşadıkları bölgenin ve yaşam tarzının hayatlarını, gelenek ve göreneklerini, giyim kuşamlarını büyük ölçüde etkilediği görülmüştür.

1.4. Modun'un Başa Geçişi

Hunlarda devlet liderine Chanyu (单于) adı verilirdi. Bu isim kağan, hakan, han ve hükümdar anlamına gelmektedir. Devlet liderinin eşlerine ise Yanzhi (阏氏) denirdi. Hun Hakanı komutan, hatunu ise diplomat rolündedir. Elbette son karar Hun liderine aittir. Hun kadınlarının devlet yönetiminde de yer aldığını belirtilmiştir. Hun kadınının

[20] Jiāng, Jiāhuì, 江, 佳慧, "Cóng Wáng Zhāojūn de Hūnyīn Kàn Xīhàn Shíqí Hú Hàn Hūnsú Chāyì 从王昭君的婚姻看西汉时期胡汉婚俗差异 (Wang Zhaojun'ün Evliliği Perspektifinden Batı Han Hanedanlığı'nda Han ve Hun Evliliklerindeki Farklılıkları Görmek)", Húběi Mínzú Xuéyuàn, No.1, Húběi 2015, s.64.

lider olan eşine tavsiye verdiği görülse de unutmamak gerekir ki karar yine Hun liderinindir. [21]

Hun lideri Touman'ın iki farklı eşinden iki oğlu vardır. Sevdiği gözdesinden olan küçük oğlunu, eşinden de etkilenerek kendisinden sonra Hun lideri olmasını istemiştir. Böylece büyük oğlu Modun'u (冒顿) öldürtmeyi planlamıştır. Modun, babası Touman tarafından düşman göçebe kavim olan Yuezhilara bilerek rehin[22] olarak gönderilmiştir. Touman'ın amacı, oğlu Modun'u rehin olarak gönderdikten sonra Yuezhi kavmine savaş ilan etmektir. Böylece Modun'un ölmesini sağlayacak ve geriye sadece sevdiği gözdesinden olan oğlu kalacak, kendisinden sonra Hun lideri olacaktır. Ancak Modun azmi, gücü ve hırsı sayesinde Yuezhilardan bir at çalarak babasının kurduğu tuzaktan kaçıp kurtularak Hun diyarına geri dönmüştür. Modun döndüğünde babasının ona kurduğu tuzağı öğrenince bir hayli şaşırmıştır. Düşman kavme esir verilen Modun'un dönüşünden oldukça etkilenen Touman, Modun'u öldürmekten vazgeçmiş ve onun emrine 10.000 kişilik ordusunu vermiştir. Modun ordusundaki askerlerini okçuluk becerilerine sahip olmaları için eğitmiştir. Askerler güçlü ve manevra kabiliyeti yüksek süvariler haline gelmiştir. Modun bir gün askerlerine, okunu attığı yere ok atmayan askerlerini öldüreceğini söylemiştir. Modun önce okunu kuşlara atmış, ardından okunu kuşa atmayan askerleri öldürmüştür. Çok geçmeden okunu sevdiği atına atmış, ok atmayan askerleri öldürmüştür. Daha sonra okunu gözdesine atmış, bazı askerler Modun'un gözdesine ok atmaktan korkmuştur. Modun itaatkâr olmayarak ok atmayan askerleri öldürmüştür. Modun ordusuna bu ordunun tek lideri sadece benim, eğer babam Touman'ı bile öldürün dersem öldüreceksiniz demiştir. Birkaç gün sonra avlanmak için dışarı çıktığında okunu babası Touman'ın atına atmıştır. Modun'un bütün askerleri onu takip ederek oklarını ata doğru yöneltmiştir. Modun bu olaydan sonra ordusundaki askerlerin ona son derece itaatkâr olduğuna artık ikna olmuştur. Böylece bir plan yapmış, babasının ava çıktığı bir gün onu gizlice takip etmiştir. Modun okunu babasına doğru atmış ve askerlerinin de o yöne doğru ok atmalarını emretmiştir. Böylece M.Ö.209 yılında babasının ölümüne neden olmuştur. Touman öldükten sonra tahta

---

21 Türker, Doktora tezi, s.35-36.

22 Rehin verme politikası İlkbahar ve Sonbahar döneminde ortaya çıkan antik Çin'de önemli bir diplomatik stratejidir. Han Hanedanlığı dönemindeki diplomatik uzlaşmalar sayesinde daha da geliştirilmiştir. Rehin verilen kişiler genellikle imparatorun oğlu ya da erkek kardeşidir. Genelde küçük olan ülkeler büyük ülkelere güven kazanmak amacıyla rehin göndermesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://baike.baidu.com/item/%E8%B4%A8%E5%AD%90%E5%A4%96%E4%BA-%A4/10339801?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

çıkmak isteyen Modun önündeki bütün engelleri kaldırmaya kararlıdır. Bunun için başta onu katil olarak gören üvey annesini, kardeşlerini ve ona itaat etmek istemeyen bakanları öldürterek kendi başına bağımsız olmuştur. [23]

Touman, Hunların kurucusu ve ilk büyük Hun lideridir. Hun tarihinin Modun ile başladığını söyleyen kaynaklar olsa da Çin kaynakları; Hunların Modun ve babası Touman'dan önce de var olduklarını ve sürekli bir araya gelip birleşip tekrar dağıldıklarını belirtmiştir. Modun'dan önce babası Touman devleti kurmuş daha sonra Modun devleti imparatorluk haline getirmiştir. [24]

Modun Hun lideri olduktan sonra (M.Ö.209) bir dizi reform yapmıştır. Babası Touman'ın kurduğu devletin giderek güçlenmesini ve büyümesini sağlayarak Hunların kuzeyde çok güçlü bir göçebe kavim haline gelmesini sağlamıştır. Orta Asya'da büyük bir imparatorluk haline gelen Hunlar altın çağını Modun ve daha sonra onun yerine geçen oğlu zamanında yaşamıştır. Modun devletin siyasi düzenini ve devlet teşkilatlanmasını da büyük ölçüde değiştirmiştir. Ordunun düzeninin neredeyse günümüzdekine yakın bir şekilde teşkilatlanmasını sağlamıştır. [25]

Qin Hanedanlığı'nın sonlarında güçlenmeye başlayan diğer bir göçebe kavim olan Dong Hular[26] (东胡) Han Hanedanlığı'nın kuruluş yıllarında oldukça güçlü bir kavim haline gelmişlerdir. Dong Hular Hunların yeni lideri Modun'u küçümseyerek ondan atını ve eşini istemişlerdir. Modun komşusu olan Dong Hulardan atını ve eşini sakınmamış, onlara göndermiştir. Dong Hular gittikçe kibirlenmiş ve Modun'un kendilerinden korktuğunu düşünerek Modun'dan toprağını istemişlerdir. Bu duruma çok öfkelenen Modun hemen Dong Hulara saldırı hazırlığına geçmiştir. Dong Hular bu saldırı için hazırlıksızdır ve savaş başlar başlamaz yenilmişlerdir. Ardından Hunlar, Dong Huların hayvanlarını ele geçirmişlerdir. Hunlar M.Ö.202-203 yılları arasında kuzeye saldırılar düzenleyip kendileri gibi göçebe olan birçok farklı kavimle savaşarak

---

23 https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/2907-122?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

24 Ayrıntılı bilgi için bkz: Canan Atalay, Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metehan) Dönemi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16, Sayı 2, Cilt 2014.s.107.

25 https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/2907-122?fr=aladdin erişim tarihi: 09.02.2019

26 Ayrıntılı bilgi için bkz. https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%9C%E8%83%A1/914127?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

kendi hâkimiyeti altına almayı başararak sınırlarını genişletmişlerdir. [27] Modun bulunduğu coğrafyadaki topraklarını genişletmiş böylece saygınlık ve güç kazanmaya başlamıştır.

1.5. Bai Deng Kuşatması (白登之围)

Modun'un babası Touman daha önce Çin'e akınlar düzenlemiş ancak başarılı olamayınca kuzeye çekilmek zorunda kalmıştır. Modun'un bir sonraki hedefi ise babasının başarılı olamadığı topraklara yani Han Hanedanlığı'na saldırı düzenlemek olmuştur. Modun'un saldırıları Çin için her zamankinden daha büyük bir tehdit oluşturmuştur. Modun'un bir sonraki hedefinin Han toprakları olduğunu anlayan Han Hanedanlığı imparatoru Han Gaozu, Hunların giderek güçlenmesinden rahatsız olmuştur. Kuzeye yapılan akınlara son vermek ve Hunları tamamen yok edebilmek için saldırı düzenleme kararı almıştır. Han Hanedanlığı Hunlarla uğraşarak ağır bir bedel ödemek zorunda kalmış ve Modun'un uyguladığı göçebe savaş stratejileri Han Hanedanlığı'nı şaşırtmayı başarmıştır.

M.Ö.201 yılında Han Hanedanlığı'nın önemli stratejist askerlerinden olan Han Wang Xin[28] (韩王信) Hunların saldırısından sonra teslim olmuş ve Hun ulusuna itaat etmeye başlamıştır. Hunlar Han Wang Xin'i esir almanın verdiği cesaretle daha ileri giderek Tai Yuan'e (太原) saldırmışlardır. Han Gaozu, Hunların art arda gelen bu zaferlerinden rahatsız olmuş ve onları yok etmek istemiştir. Han Hanedanlığı saray görevlisi olan Liu Jing (刘敬), Han imparatorunu yapacağı saldırının yanlış bir hamle olabileceğine karşı uyarmıştır fakat Han Gaozu onu söylediklerine kulak asmayıp görmezden gelerek düşmanı küçümsemiştir.[29]

Han Gaozu kendi komutasındaki 320.000 kişilik ordusuna kendisi liderlik ederek Hunlara saldırmıştır. Hava çok soğuk ve kar yağışlıdır. Modun her zamanki göçebe savaş taktiğini değiştirerek en seçkin askerlerini, güçlü sığır ve atlarını son hamle için saklamış ve Han Hanedanlığı'na yenilmiş gibi yapmıştır. Han Hanedanlığı'nı bu şekilde

---

[27] https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/290-7122?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

[28] Ayrıntılı bilgi için bkz. https://baike.baidu.com/item/%E9%9F%A9%E4%BF%A1/4452636?fromtitle=%E9%9F%A9%E7%8E%8B%E4%BF%A1&fromid=5957407&fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:12.04.2020)

[29] https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BD%E7%99%BB%E4%B9%8B%E5%9B%B4/-2030038?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 12.04.2020)

pusuya düşürmüştür. Han Gaozu ordusunun tamamı olmadan yani ana ve yaya birliklerinden önce Modun'un savaşı planladığı Ping Cheng'a (平城) gitmiştir. Modun 400.000 seçkin askerini komuta etmiş ve dünya tarihinde bir ilke imza atmıştır. Çin imparatorunu kuşatması esnasında ilk defa ordu birliklerini at renklerine göre düzenlemiş, Doğu tarafına mavi atlar (kır atlar), Kuzey yönüne siyah atlar, Güney istikametine ise kırmızı atlar (doru atlar)'dan oluşan süvari alaylarını yerleştirmiştir.[30] Han ordusu kısa bir süre içerisinde M.Ö.200 yılında Bai Deng Dağı'nda (白登山) Hunlar tarafından kuşatma altına alınmıştır. Kuşatma yedi gün yedi gece sürmüştür. Han Gaozu'nun ana gücüyle yani dışardaki askerleriyle bağlantısı tamamen kesilmiştir. Han ordusu kuşatmayı kaldırmak için büyük bir güç ve çaba sarf etmiştir. Hava şartlarının da kötü olmasıyla askerlerin soğuktan, açlık, susuzluk ve yorgunluktan savaşacak hali kalmamış, ordu büyük zarar görmüştür. Bai Deng kuşatmasından sonra yenileceğini anlayıp daha fazla zarar görmemek için savaşmaktan vazgeçen Han imparatoru Gaozu, kuşatmadan kurtulmanın yollarını düşünmeye başlamıştır.[31]

Han Gaozu, Modun'un eşiyle irtibata geçmiş, ona hediyeler yollamış ve kuşatmanın son bulması için ricada bulunmuştur. Yanzhi Modun'a şöyle söylemiştir:

> "İki hükümdar birbirlerine zorluk çıkarmamalı. Bugün Han topraklarını ele geçirseniz bile, Chanyu siz sonsuza kadar buralarda oturamazsınız. Ayrıca Han hükümdarının koruyucu ruhları da vardır. Chanyu! Bunu da hesaba katmalısınız."[32]

Hunların akınları yüzünden sınırları iyice daralan ve uzun süredir bu duruma çare arayışı içerisinde olan Han Hanedanlığı savaş yoluyla Hunları yok edemeyeceğini Bai Deng kuşatmasından sonra anlamıştır. Modun ise Han Hanedanlığı topraklarında yaşayamayacağını bilerek kuşatma dışındaki Han askerinin sayısını da göz ardı etmemiş ve kuşatmayı kaldırma kararı vermiştir. Modun aslında bu kuşatma sayesinde Han Hanedanlığı'na gücünü göstererek gözdağı vermiş ve Hun ulusunun küçümsenmeyecek kadar güçlü bir göçebe kavim olduğunu kanıtlamıştır. Han Gaozu en doğru çözümün evlilik yoluyla yapılan barış antlaşması Heqin politikası olarak görmüş ve Gaozu saray

---

30 Atalay, s.108.

31 https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BD%E7%99%BB%E4%B9%8B%E5%9B%B4/2030-038?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:12.04.2020)

32 Ayşe Onat, Sema Orsoy ve Konuralp Ercilasun, *Han Hanedanı Tarihi Hsiung-Nu (Hun) Monografisi,* İkinci Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s.10.

görevlisi Liu Jing'i elçi olarak Hunlara evlilik anlaşması teklifi yapması için göndermiştir.

2. BÖLÜM

HEQIN POLİTİKASI[33] ve WANG ZHAOJUN (和亲政策)

2.1. Heqin Politikası

Han Hanedanlığı döneminde birçok devletle farklı politikalar uygulanmıştır. Bunların uygulanma nedeni genel olarak aynıdır, savaş yapmaktansa sınır güvenliğini barış yoluyla sağlamak, ekonomik ve askerî açıdan da güç kazanabilmektir. Ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmek için farklı dönemlerde hediye verme, rehin gönderme ve kabul etme, Heqin politikasıyla Çinli prenses gönderme gibi farklı uygulamalar denenmiştir. Kimi zaman bu anlaşmalar sayesinde yıllarca süren barış ortamı sağlanmış kimi zaman ise anlaşmaya sadık kalınmayarak savaşlar yapılmıştır. Heqin politikası Han ve Hun tarihinin en önemli politikalarından birisidir. Bu politika iki ulusun karşılıklı ilişkilerini güçlendirme ve ittifak kurma açısından önemli bir araç olmuştur. İlk kez Batı Han Hanedanlığı'nda uygulanan, diğer hanedanlık dönemlerinde geliştirilen ve ulusal bir politika haline gelen Heqin politikası Qing Hanedanlığı döneminde son kez uygulanmıştır. Ayrıca sadece Hunlarla değil başka uluslarla da farklı amaçlar doğrultusunda uygulanmıştır. Heqin politikasının içeriğinden detaylı bir şekilde bahsetmek gerekirse; ilk bölümde yer verildiği gibi Hunların kurucusu Touman öldükten sonra oğlu Modun sayesinde Hunlar güç kazanmıştır. Özellikle Han Hanedanlığı'nın kuzey sınırı için büyük bir tehlike haline gelmişlerdir. Han Hanedanlığı imparatoru olan Han Gaozu, Hunların giderek güçlenmesinden rahatsız olmuş ve kuzeye yapılan akınları da durdurmak amacıyla saldırı düzenleme kararı almıştır. Ancak işler Han Gaozu'nun istediği gibi gitmemiş ve Han ordusunun bir kısmı Hunlar tarafından kuşatma altına alınmıştır. Kuşatmadan kurtulmak isteyen Han imparatoru, Modun'un eşi Yanzhi ile irtibata geçmiştir. Modun, kuşatma dışında kalan Han

[33] Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nurcan Türker, Han Hanedanlığı Döneminde Hunlarla Yürütülen He Qin Politikası (Akrabalık İle Sağlanan Barış Politikası) Ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2013 (Doktora Tezi) s.51.

ordusunu küçümsememiş ve onu tuzağa düşürmelerinden kaygılanmıştır. Yedi gün süren kuşatma sayesinde Han Hanedanlığı'nı yeterince tedirgin ettiklerini düşünerek kuşatmayı bitirme kararı almıştır. Modun'un kuşatmayı sonlandırma kararı sayesinde Han Hanedanlığı büyük bir felaketin kıyısından dönmüştür. Han Gaozu ise kuşatmanın ardından, Hun akınlarını savaşla durduramayacağını kesin olarak anlamıştır.

Batı Han Hanedanlığı'nın başlarında Hun sorunu acil çözülmesi gereken bir sorun haline gelmiş bu nedenle Han Gaozu, Bai Deng kuşatmasından hemen sonra saray görevlisi Liu Jing'in tavsiyesini dinlemek istemiştir. Liu Jing'e göre; Han ve Hun ulusu arasında savaş olmadan uzun süreli bir barışı sağlamak için Hun liderine hanedanlık soyundan gelen bir Çinli prenses ve hediyeler gönderirsek Hun lideri bu durumdan memnun olacaktır. Çinli Prenses bir erkek çocuk doğurursa ve bu çocuk ileride Hun lideri olursa hiçbir zaman kendi atalarıyla savaşmayacak ve böylece Hun sorunu kökten çözülecek demiştir. Bu konuşmayı mantıklı bulan Han Gaozu, saray görevlisi olan Liu Jing'in önerisini dinlemiş, Hunlarla evlilik yoluyla yapılan barış antlaşması yapmak zorunda kalmıştır. Hunlara Heqin anlaşmasının teklifi için elçi olarak Liu Jing'i göndermiştir. Han Gaozu'nun güvendiği bir saray görevlisi olan Liu Jing Heqin anlaşması yapılmadan önce Gaozu'ya bu anlaşma çerçevesinde mutlaka kendi öz kızını Hunlara göndermesini tavsiye etmiştir. Hunlar eğer gönderilen kişinin Hanedan soyundan olan bir prenses olduğu bilirlerse Hun lideri ona daha çok değer verir demiştir. Hanedanlık soyundan olan prensesten doğacak çocuğun yarı Han olması her zaman Hanların lehine olacağı durumlar doğuracaktır. Eğer sıradan bir cariye gönderirseniz ve Hunlar bu durumu anlarsa; Heqin anlaşmasını yapmaya devam etseler bile cariyeyi, ondan doğacak çocuğu önemsemeyecekler ve iki ulus arasındaki barış kalıcı olmayacaktır demiştir.[34]

Hun lideri Modun evlilik yoluyla barışı sağlama fikrine sıcak bakmıştır. Han Gaozu, evlilik anlaşması için Hun liderine eş olarak kızını göndermeyi planlamıştır. Ancak eşi imparatoriçe Lü Hou[35] (吕后) politikada ve imparatorun üzerinde çok etkili bir karakter olduğu için Han Gaozu'yu bu fikrinden vazgeçirmeyi başarmıştır. Bu nedenle Han Gaozu, M.Ö. 200 yılında Çinli bir cariyeyi hanedan soyundan olan bir prensesmiş gibi

---

34 Türker, Doktora Tezi, s.78-79.

35 Gaozu'nun eşi imparator Hui Di'nin annesidir. İmparatoriçe Lü Çin tarihindeki önemli kadınlardan birisidir.

Hun liderine eş olarak göndermiştir. Liu Jing'i ise prensesin yanında eşlik etmesi için elçi olarak göndermiştir.[36] Ayrıca Hunlara değerli hediyeler (ipekli kumaşlar, değerli eşyalar, tahıl vb.) gönderilmiştir.

Tarihteki ilk Heqin anlaşmasından sonra Çin Seddi Han ve Hun ulusunun arasındaki sınır bölgesi olarak belirlenmiştir. Anlaşmayla birlikte Çin'in kuzey sınır güvenliği sağlanmıştır. Hunların saldırıları tamamen bitmemiş olsa da büyük oranda azalmıştır. Heqin politikası sayesinde askeri güç kullanmak zorunda kalmayan Han Hanedanlığı ekonomik ve askeri olarak güç kazanmaya başlamıştır. Han Hanedanlığı Heqin politikası sayesinde dinlenme ve iyileşme fırsatı bulmuş, ulusal gücü toparlayabilmek için zaman kazanmıştır. Anlaşma iki ulus arasındaki kültürel alışverişi güçlendirmiştir. Batı Han Hanedanlığı'ndaki Heqin politikasından yola çıkarsak; Han toplumu için olumlu sonuç vermiş ve insanların barış içerisinde yaşadığı bir ortam oluşmasını sağlamıştır. Han Gaozu'dan sonra bu politikayı Hui Di, Wen Di, Jing Di uygulamaya devam etmişlerdir. Han Gaozu döneminde uygulanan Heqin politikasının amacıyla diğer hanedanlıklarda uygulanan amaç tamamen farklılık göstermiştir. Heqin başlarda Hun akınlarını azaltmak için yapılan geçici ve kaçınılmaz bir önlem olarak görülmüştür. Heqin politikası çerçevesinde Hanlar Hun liderine eş olarak her yıl saraydan bir prenses ve değerli hediyeler göndermeye başlamıştır. Böylece Han Hanedanlığı'na bağımlı hale gelmeleri amaçlanmış olsa da ilk yapılan Heqin anlaşmasında Han Gaozu böyle bir amaç gütmemiştir. Gaozu'nun ilk başta bu anlaşmayı yapmak istemesindeki asıl amaç Hunları kendine bağımlı hale getirmek değil; Hun saldırılarını en aza indirip sınır güvenliğini sağlamak istemiş olmasıdır. Han Hanedanlığı'nın Hunlarla yaptığı Heqin anlaşmasının temelde düşman ülkelerle başa çıkabilmek için uygulanan bir politika olduğu söylenebilir. [37]

Han Hanedanlığı eğer Hunlarla Heqin anlaşması yapmasaydı ordusu yorulacaktı. Ayrıca Hunlar daha da hırslanarak yağmalamalarına devam edecekti. Anlaşma yoluna gitmek Han Hanedanlığı için doğru bir politika olmuştur.

---

[36] https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BD%E7%99%BB%E4%B9%8B%E5%9B%B4/20-30038?fr (Son Erişim Tarihi: 19.04.2020)

[37] https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E6%B1%89%E5%92%8C%E4%BA%B2/10652-65?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:19.04.2020)

Heqin Politikası ile Modun ve Han Gaozu yani Çin hükümdarı ve Hun lideri birbirine eşit sayılmış ve bir nevi kardeş ülke olmuştur. Normalde Çinliler için hükümdara kimse eşit sayılamaz, Çin hükümdarı sadece tanrıya eşit görülürdü.[38] Çin hükümdarı ve Hun liderinin biribirine eşit görülmesi, Hanların itibarı açısından olumsuz bir durum yaratmıştır.

O dönemde Han sarayından bazı kişilerin Heqin anlaşması hakkındaki fikirleri özetle şöyledir. Hunların yakın zamanda başka kavimlerle yaptıkları savaşlarda galip gelmişler, Orta Asya'da çok saygın ve güçlü bir konuma ulaşmışlardır. Heqin politikası kuzey sınır güvenliğinin korunması ve Hun saldırılarının durdurulması açısından uygulanan doğru bir politikadır.

Heqin politikası çerçevesinde Hun-Çin ulusu arasında çok sayıda evlilik yapılmıştır. Heqin politikası Han Gaozu'dan sonra devam etmiş ve tahtta olan bazı imparatorlar da hanedan soyundan prenses göndermek yerine cariye göndermeyi tercih etmişlerdir. Bu durum Çin kayıtlarında da açıkça belirtilmiştir. Çinli prensesler ve cariyeler ise Hunlar ile evlenerek bilmedikleri diyarlara at sırtında giderek keder içerisinde yaşamışlardır. Ancak gerektiği yerde Han Hanedanlığı'nın çıkarlarını koruyan gelinler vatanları için kendilerini kurban etmişlerdir.

> İşte bir Hun lideriyle evlenen Çinli prenses duygularını şu mısralarla dile getirmiştir:
> Yurdumdan ayrıldım, kara bağlarım.
> Şimdi de Hunların çadırı yerim.
> Ocağım kül oldu ona ağlarım,
> Dünyaya gelmemiş olmak isterim.
> Yapağı eğirir, keçe giyerler,
> Gözüme bet gelir, gönlüme kötü.
> Koyunun o kokmuş etini yerler,
> İçemem bakılırsa sunulan sütü.
> Davulu her gece durmaz döverler,
> Dönerler ta güneş doğana kadar.
> Fırtına bozkırda gök gibi gürler,
> Yolları toz duman boğana kadar.[39]

---

38 https://baijiahao.baidu.com/s?id=1599320235228096047&wfr=spider&for=pc (Son Erişim Tarihi: 09.02.2019)

39 Eyüp Sarıtaş, *Çin Köy Edebiyatının Dünü ve Bugünü*, Demavend Yayınları, İstanbul 2016, s.45-46.

Heqin Anlaşması sadece Hanlarla değil birçok kavimle de yapılmıştır. Fakat Hanlarla yapılan akrabalık yoluyla sağlanan barış evliliklerinin sayısı daha fazladır.

Hanların her yıl Heqin anlaşmasıyla birlikte Hunlara verdiği hediyeler (ipek, tahıl, değerli eşyalar vb.) giderek artmaya başlamıştır. Hunlar da giderek bu duruma alışmışlar ve ilk Heqin anlaşması talebini Han Hanedanlığı yapmış olsa da daha sonraki dönemlerde Heqin anlaşmasını talep eden taraf Hunlar olmuştur. Han Gaozu'dan sonra hanedanlığı yöneten bazı imparatorlar Heqin politikasına sıcak bakmamışlardır. Hükümdar Wen Di döneminde Heqin anlaşmasının faydasız olduğunu düşünülmüştür. Çünkü Hunlarla yapılan Heqin politikası sorunları kökten çözmemiş sadece sınır bölgelere yapılan yağmaların azalmasını sağlamıştır.

İlk Heqin anlaşmasında kuzey sınırlarına yapılan saldırılar bitmiş gibi görünse de aslında Heqin anlaşması, Han Hanedanlığı için sadece büyük çaplı savaşları engellemiştir. Sınırdaki saldırıları tamamen yok etmemiş ve kuzeyde yaşayan halkın malları yağmalanmaya devam etmiştir. Yağmalanan mallara verilen zararlar ise evlilik anlaşması ile sağlanan faydalardan daha fazla olur duruma gelmiştir. Bu durum Batı Han Hanedanlığı'nın imparatoru Han Gaozu'yu rahatsız etmeye başlamış ancak o dönemde Han Hanedanlığı'nın Hunlarla savaşacak askeri gücü olmadığı için ilişkilerini dostane bir şekilde sürdürmeye devam etmek zorunda kalmışlardır. Ancak Han Hanedanlığı zamanla askeri gücünü geri kazanmış, ekonomik durumu iyileşmiş ve devlet hazinesi dolmuştur. Hunlarla mücadele edebilecek güce sahip olmuştur. Bu nedenle Han Hanedanlığı artık Heqin anlaşması yapmak istememiştir.[40]

İmparator Jing Di'den sonra Han Gaozu'nun oğlu olan Han Wu Di 武帝 tahta çıkmıştır (M.Ö.156-87).[41] Wu Di, Han Hanedanlığı'nın en meşhur ve en uzun süre hüküm süren hükümdarı olmuştur. Han Wu Di'nin imparatorluk döneminde Hunlarla olan siyaset

---

40 Jiāhuì, s.65.

41 Kendi başına devleti yönetebilen imparatorlar kendi kararlarını alabiliyor, naipleri ve dul imparatoriçelerin entrikalara izin vermiyordu. Fakat imparatorun yaşı küçük olduğu zaman, imparator naibi olan kişi devleti yönetmeye çalışıyor sarayda karışıklıklar ortaya çıkıyor. Bürokraside bu durumdan zarar görüyordu. Wu Di tahta çıktığında henüz 15 yaşında olduğundan dolayı imparatoriçe Lü devleti resmi olmayan şekilde yönetiyordu. Wu Di'nin yönetimi imparatoriçenin elinden alması uzun bir zaman aldı. Dul imparatoriçe Lü bu şekilde hanedanlığı M.Ö.188- M.Ö.180 yıllarında ülkeyi yönetti. Ayrıntılı bilgi için bkz: John Keay, Çin Tarihi, (Çev. Neşe Kars Tayanç ve Dinç Tayanç), İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 2011, s.151.

tamamen değişmiştir. İmparator Wu Di, babası Han Gaozu gibi barışçı bir politika izlememiştir. Wu Di'nin tahta geçmesiyle bu kez Hanlar, Hunlar için tehlike arz etmiştir. İmparator Wu Di hanedanlığın askeri ve ekonomik gücüne güvenerek Hun sorununu kökten çözmek istemiştir. Han Hanedanlığı, Hunların ezeli rakibi olan göçebe kavimlerden Yuezhilarla ve Wusunlarla ittifak yaparak Hunları yok etmek istemişlerdir. Ancak Yuezhiların bu teklifi reddetmesiyle böyle bir ittifak gerçekleştirilememiştir. Hatta Han Hanedanlığı Heqin anlaşmasını Hunlarla değil Wusunlarla (乌孙) yapmıştır. M.Ö. 105 yılında Wusunlarla yapılan anlaşma da Han sarayından prenses Liu Xi Jun (刘细君), Wusunlara gelin olarak gönderilmiştir.[42] Ayrıca Hunlar bu dönemde güç kaybetmeye başlamış çevresindeki göçebe kavimler Hunlara saldırmış ve on binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Han Hanedanlığı Hunların zayıflığından faydalanarak saldırıya geçmiştir. Hun ordusunun bu saldırıya karşılık verebilecek gücü yoktur. Bu nedenle savaşmak yerine Han Hanedanlığı'na Heqin anlaşmayı yapmayı teklif etmişlerdir. Tarihteki ilk Heqin Anlaşmasını Han Hanedanlığı Hun ulusuna teklif etmiş olsa da Hunların zamanla askeri ve siyasi gücünü kaybetmesinden ötürü bu kez anlaşmayı teklif eden taraf Hunlar olmuştur. Ayrıca Hunlar her yıl yenilenen bu anlaşmayla Han Hanedanlığı'nın gönderdiği hediyeleri ister hale gelmişlerdir.

Konuyu ayrıntılı bir şekilde inceleyen Türker'e göre; Heqin önerisi uzun vadede Hunları Çin'e bağlama amacı taşısada imparator, Hun liderine kendi kızını göndermemiş ve kayıtlarda adı bulunmayan bir cariyeyi gönderme yolunu seçmiştir. Burada imparatorun öncelikli amacı, savaşmadan sınırların güvenliğini sağlamaktır. Hunlar ile akrabalık kurarak uzun vadede kendine bağlama yerine, kısa vadede nefes almayı tercih etmiş olduğu görülmektedir.[43]

Modun öldükten sonra yerine oğlu Ji Yu (Lao Shang) unvanı ile Hun lideri olmuştur. Bu sırada Han Hanedanlığı Gaozu'nun dördüncü oğlu olan imparator Xiao Wen Di (孝文帝) tarafından yönetilmektedir. M.Ö.180- M.Ö.157 yılları arasında tahtta olan Wen Di hanedanlık soyundan olan bir prensesi Hunlara Heqin politikası çerçevesinde Hunlara gelin olarak göndermiştir. Wen Di prensesin yanında onu koruyup kollaması için Zhong Hangyue'yi (中行悦) göndermek istemiştir. Zhong Hangyue Hunlara

---

42 John Keay, *Çin Tarihi*, (Çev. Neşe Kars Tayanç ve Dinç Tayanç), İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 2011, s.142.

43 Türker, Doktora Tezi, s.152.

gitmek istememiş ve eğer beni gönderseniz Han Hanedanlığı'nın başına bela olurum diyerek tehdit etmiştir. Han Hanedanlığı'na kin tutan Zhong Hangyue zorla Hunlara gönderilmiştir. Hunlara gittikten sonra dediğini yapmış ve Hun liderine, Han ulusu hakkında bilgiler vererek güvendiği adamı olmuştur. [44]

Han Gaozu'dan Han Yuan Di'ye (元帝) kadar 16 prenses Hun lideri ile evlenmiştir.[45] Heqin politikası ile gerçekleşen en önemli ve hakkında en detaylı bilgiye sahip olabileceğimiz evlilik, M.Ö.33 yılında Han Yuan Di döneminde Çinli Cariye Wang Zhaojun (王昭君) ve Hun lideri Hu Han Ye'nin (呼韩邪) evliliğidir. Bu evlilik sayesinde iki ulus arasında yaklaşık 60 yıl süren barış dönemi yaşanmıştır. Hun ve Çin ulusları arasında barış elçisi olan Zhaojun dönem halkı ve sonraki kuşaklar tarafından sevilmiştir. İnsanlar onun güzelliğini övmek için en iyi ve övgü dolu kelimeleri kullanmışlardır.

Han Gaozu'dan itibaren Han ulusu ile Hunlar arasında olumlu gelişmelerle birlikte uzun süren bir barış dönemi yaşanmıştır. Ancak bu daha sonra Wu Di'nin savaş yanlısı politika izlemesi ve Çin tahtını sahtekârlıkla ele geçiren Wang Mang'ın[46] (王莽) 14 yıl süren yönetim sürecinde Hunlara karşı izlediği yanlış politika sebebiyle Hun-Çin ilişkileri zarar görmüş ve sorunlara yol açmıştır. Wang Mang yeni hanedanlığın kurulduğu ilk yıl Hun liderine altın, gümüş ve ipekli kumaşları hediye göndermiştir. Hun lideri ise Wang Mang'a hediye mühür göndermiştir ancak mühür lider mührü değil vezir mührüdür. [47] Bu durum yeni kurulan hanedanlıkta Hunların Çin'in yeni Hanedanını küçük gördüğü şeklinde yorumlanmıştır. Bu duruma bozulan Wang Mang ile Hunların arası açılmış ve dış politikada kötü bir yol izlenmesine neden olmuştur. Bu dönemde de Heqin politikası uygulanmamıştır. Wang Mang dönemindeki iç karışıklık ve çıkan isyanlar Hunların giderek güçlenmesini sağlamıştır. Fakat sonra Hunların kendi arasında iktidar kavgaları yaşanmış ve Hunlar eski güçlerini kaybetmişlerdir.

---

44 https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%AD%E8%A1%8C%E8%AF%B4/861816?fromtitle-=%E4%B8%AD%E8%A1%8C%E6%82%A6&fromid=8062909&fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 20.04.2020)

45 Huáng, Wèi, 黄, 蔚, "Huàgōng Máo Yánshòu Qí Rén 画工毛延寿其人 (Ressam Mao Yan Shou)", Shànghǎi Shāng Xuéyuàn, Shànghǎi 2014, s.109-110.

46 Han Hanedanlığı yönetimini hileyle ele geçiren ve Xin Hanedanlığı'nı kuran Wang Mang önceleri Ping Di'nin yani çocuk imparatorun naibiyken bir anda kendini tahtın sahibi ilan etti ve kendi hanedanlığını kurdu. Kısa sürede karışıklığa ve iç savaşa sürüklenen hanedanlık isyanlarla baş edemez hale geldi. Keay, s.159.

47 https://baijiahao.baidu.com/s?id=1595185490044808391&wfr=spider&for=pc (Son Erişim Tarihi:20.04.2020)

Batı Han Hanedanlığı döneminde ilk kez uygulanan Heqin politikasıyla ilgili çeşitli hanedanlık dönemlerinde farklı görüşler ve eleştiriler olmuştur. Song Hanedanlığı döneminde yaşamış büyük bir tarihçi ve yazar olan Sima Guang (司马光) Han milliyetçiliği bu politikaya karşı tamamen olumsuz tutum sergilemiştir. Modern bilim insanı Wang Tonglin, (王桐麟) Heqin politikasının Han ulusunun ahlakıyla tutarsız olduğunu dile getirmiştir. [48] Birtakım grup tarafından Heqin politikası; Han Hanedanlığı'nı aşağılayıcı bir uzlaşma yöntemi olarak görülmüştür. Diğer bir görüş ise bunun aksine feodal toplumlarda etnik uluslar arasında dostane ilişkileri sürdürmenin en iyi yolu olduğunu düşünmüşlerdir. Batı Han Hanedanlığı'nın başlarında Hunlarla uygulanan Heqin politikası hoşgörülü ve imtiyazlıdır. Ulusal gücün iyileşmesinde olumlu rol oynamış bir nevi Hunlara karşı koymanın yolunu açmıştır. Bu sayede Han yöneticileri, halkın geçimine ve ekonomik iyileşmesine yönelik çalışmalara daha fazla zaman ve enerji ayırabilmişlerdir. Heqin politikası Han ve Hun ulusu arasında bazen başarısız bazen ise yıllarca barışı sağlayarak başarılı olmuş ve ulusal ilişkilerde yöneticiler tarafından sıkça uygulanan bir politika haline gelmiştir. Heqin politikasına kültürel açıdan baktığımızda; Hun topraklarına gelin olarak giden prenses ve cariyeler aynı zamanda Çin'in kültürünü de oraya götürmüşlerdir. Han kültürü de aynı şekilde Hunlardan etkilenmiştir. Han Hanedanlığı'ndaki taş oyma sanatının teması Hunların göçebe yaşam tarzından etkilenmiştir. Bu gibi kültürel etkileşimler iki ulus arasındaki bağlantıyı göstermektedir. [49] Han Hanedanlığı döneminde yazılmış olan şiirlerin bir kısmı Han ulusu ve Hunlar arasındaki saldırı ve barış sürecini konu almıştır. Şiirlerde Hunların geleneklerini ve kültürel özellikleri yansıtılmıştır.

2.2. Yuan Di 元帝 Dönemi- Hu Han Ye 呼韩邪 ve Wang Zhaojun 王昭君 Evliliği

M.Ö.33 yılında yapılan Hu Han Ye ve Wang Zhaojun evliliği; çalışmamızın tarihsel arka planını oluşturduğu için oldukça önemlidir. Bu evlilik yapılan diğer Heqin anlaşmalarındaki evliliklere nazaran daha büyük önem arz etmektedir. Hu Han Ye ve Wang Zhaojun evliliğini incelemeden önce Hunlarda incelememiz gereken en önemli dönem; M.Ö.53 yılında ülkede iç karışıklığın baş gösterdiği, Hun liderleri arasında iktidar mücadelelerinin yaşandığı ve Hun Devletinin bölünme tehlikesi geçirmesine

[48] https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E6%B1%89%E5%92%8C%E4%BA%B2/106526-5?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 20.04.2020)

[49] https://baike.baidu.com/item/%E5%92%8C%E4%BA%B2/2045701?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:20.04.2020)

sebebiyet veren dönemdir. Hunlar bu dönemde Modun döneminde olduğu gibi güçlü değillerdir. Hanedanlık ailesinin gözünü iktidar hırsı bürümüştür.

M.Ö.58 yılında Hu Han Ye Hun lideri olduktan sonra kendini lider ilan eden dört Chanyu adayı daha vardır. Bunlar Tu Qi, Hu Jie, Ju Li ve Wu Jie'dir. Beş Chanyu arasında iktidar kavgası çıkmış ve önce Hu Han Ye Tu Qi'yi yenmiş, diğer Chanyu Ju Li, Hu Han Ye'ye sığınmıştır. Hu Han Ye diğer Chanyu adaylarına da saldırmıştır. Chanyu'ler arasında çıkan bu büyük kavgada Zhi Zhi Gu Du Hou (郅支骨都侯) diğer adayları yenmiş ve geriye sadece kendi ve kardeşi Hu Han Ye kalmıştır. Hu Han Ye, ağabeyi Zhi Zhi sayesinde diğer rakiplerini yok etmiştir. Bu şekilde ikiye bölünen Hun İmparatorluğunun iki Chanyu'sü olmuş ve Hu Han Ye ile ağabeyi ile arasında karşılıklı bir saldırıya dönüşmüştür. Kuzeydeki Hunlar yani halkın büyük çoğunluğu Zhi Zhi'nın hâkimiyeti altına girmiştir.[50]

Zhi Zhi tek başına Hun Devletinin lideri olabilmek için kardeşi Hu Han Ye'ye saldırmıştır. Hu Han Ye Zhi Zhi'ya karşı zayıf düşmüş bu yüzden Han Hanedanlığı'nın desteğine ihtiyaç duymuştur. Han Hanedanlığı ile iyi ilişkiler kurmak istemiş Chang'an'da Han Hanedanlığı imparatorunu ziyaret etmiştir. Hu Han Ye, Chang'an'da imparator Han Yuan Di tarafından törenle karşılanmış ve değerli hediyelerle uğurlanmıştır. Han Hanedanlığı ile arası iyi olan Hu Han Ye ağabeyi Zhi Zhi'ya karşı tek başına başarılı olamayacağını anlamış, daha önce hiçbir Hun liderinin yapmadığı bir şey yapmış ve Han Hanedanlığı'na sığınmaya karar vermiştir. Hunların bölünmesine yol açan esas olay bu karardır ve hatta bu kararın veriliş şeklidir. Aslında Hu Han Ye ağabeyine karşı zor duruma düştüğünde bu sığınma fikrini kurultaydaki beylerden biri önermiştir. Kurultaydaki diğer beyler bu fikre şiddetle karşı çıkmıştır. Nitekim Hu Han Ye'nin Han Hanedanlığı'na sığınması ile Zhi Zhi, bozkırın tek hâkimi olarak kalmış ve ona katılımlar artmıştır. Böylece M.Ö.53 yılında Hu Han Ye Han Hanedanlığı'na bağlanmıştır. Hunlar eski güçlerinden çok uzaktadırlar. Hem bölünme öncesi savaşlar hem de bölünmenin kendisi Hunları çok yıpratmıştır. Bu sebeplerle Zhi Zhi, batıya göç ederek burada yeniden güç kazanmaya çalışmıştır.[51]

---

50 https://baike.baidu.com/item/%E9%83%85%E6%94%AF%E5%8D%95%E4%BA%8E/731-2851?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:22.04.2020)

51 Konuralp Ercilasun, *Hunların Birinci Bölünüş Devresi Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, sayı 15, Ankara 2014, s.19-20.

Zhi Zhi'nın Han Hanedanlığıyla arası iyi değildir ve bu dönemde Hanlar çok güçlü olduğu için Zhi Zhi, Han ordusunun baskısıyla karşılaşmıştır. Hanlar, Zhi Zhi'nın batıya ilerlemesine izin vermemiştir. Bu sırada gözü iyice kararan Zhi Zhi, Han Hanedanlığı'nın rehin olarak gönderdiği elçisini öldürecek kadar ileri gitmiştir. Ağabey Zhi Zhi'nın bu vahşi ve acımasız davranışı kendi hayatına mal olacaktır. Zhi Zhi, M.Ö.36 yılında Hanların yaptığı bir saldırı ile öldürülmüştür. [52]

M.Ö.36 yılında Zhi Zhi'nın öldürülmesiyle, liderliğini yaptığı Kuzey Hun Devleti sona ermiştir. Hu Han Ye, Han Hanedanlığı'nın desteği ile zamanla güç kazanmıştır. Hu Han Ye ağabeyinin ölümünden sonra hem mutlu olmuş hem de korkmuştur. Mutlu olma nedeni, artık onu tehdit eden bir düşmanın olmamasıdır. Korkmasının nedeni ise, Han Hanedanlığı'nın çok güçlü duruma gelmiş olmasıdır.[53] Hu Han Ye'nin hüküm sürdüğü yıllarda Hunlar adeta Hanlara bağlı bir şekilde yaşamaya başlamıştır.[54] Hu Han Ye, Hun lideri olduktan sonra Han Hanedanlığı ile dostane ilişkisinin devam etmesini istemiştir.[55]

Bu sırada bir yandan da iç karışıklıklarla mücadele eden Hu Han Ye, Han imparatoruna bir mektup yazmış kendisini tekrar ziyaret etmek istediğini belirterek ve yeni bir Heqin anlaşması yapmayı teklif etmiştir. Han Yuan Di ise bu teklifi uygun bulmuştur. Saraydaki cariyelere, Hunlara bir cariyenin gelin gideceğinin duyurulmasını emretmiş ve gönüllü olarak gitmek isteyeni göndereceğini bildirmiştir.[56]

Heqin politikası ilk kez Han Hanedanlığı'nın kurucusu imparator Gaozu döneminde başlamış ve yıllarca devam ederek Çin'in kuzey sınırındaki problemler askeri yollar dışında diplomatik yollarla çözüm bulunmuştur. Askeri güç kullanarak çözmeye çalışmak birçok insanın ölümüne yol açacaktır bu nedenle diplomatik yollarla saldırıları engellemek daha akılcı bir çözüm olmuştur. Han Yuan Di de atası Han Gaozu gibi daha insancıl ve barışçıl bir çözüm olan evlilik anlaşması yapmayı tercih etmiştir. Çinli

---

52 http://www.qulishi.com/news/201504/32912.html (Son Erişim Tarihi: 10.02.2019)

53 Yuan Chen, Guo, Zhong Guo Wen Xue Zhong Wang Zhao Jun Xing Xiang de Gu Jin Yan Bian, Doktora tezi, Fudan Üniversitesi, Shanghai, 2010, s.5.

54 https://baike.baidu.com/item/%E5%91%BC%E9%9F%A9%E9%82%AA%E5%8D%95%-E4%BA%8E/7312871?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 09.02.2019)

55 http://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

56 Nurcan Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", Asya Dilleri ve Edebiyatları Uluslararası Sempozyumu Ades III, Kayseri 2014, s.304.

cariye Wang Zhaojun'ün fedakârlığı ile gerçekleşen bu evlilik sayesinde iki ulus arasında yarım asırlık barış sağlanmıştır.

2.3. Zhaojun'ün Tarih Kayıtlarındaki Yeri

Wang Zhaojun antik Çin'deki dört güzel kadından (Si Da Mei Nü 四大美女) birisidir. Onun ünü yaşıtları gibi değildir ve siyasi bir barışa bağlıdır. Bugün Wang Zhaojun ismi sadece fiziksel güzelliği sembolize etmez, o kendi aleyhine bile olsa vatanının menfaatini düşünen, farklı iki kültür arasında köprüler kuran iyi niyet ruhunu temsil etmektedir.[57]

O kuşkusuz ki tarihsel bir kişiliğe sahiptir, yüzyıllar boyunca tarihçiler, şairler, oyun yazarları, ressamlar ve müzisyenler için hayranlık uyandıran büyük ve kalıcı bir cazibeye sahip olan efsanevi Han Hanedanlığı cariyesi Zhaojun'ün trajik hikâyesini anlatmışlardır. Wang Zhaojun'ün hikâyesi Çin Resmi Hanedanlık Kayıtları'nda[58] vardır ve Zhaojun'ün hayatını kaydeden en eski tarih kitabı Ban Gu'nun (班固) yazdığı Han Shu'dur. Han Hanedanlığı'nın en önemli tarih kayıtlarından olan Han Shu yaklaşık 200 yıldan fazla bir tarihi anlatmıştır. Han Shu'nun yazımı ise yaklaşık 40 yıllık bir süreci kapsamıştır. İçerisinde birçok bölüme ayrılır kronolojik sıraya göre her hanedan yöneticisinin biyografileri de mevcuttur. Ban Gu'nun kitabında ise Han ve Hun ilişkileriyle ilgili yorumlarda bulunmuştur. Bundan yaklaşık 300 yıl sonra Fan Ye'nin (范晔) yazdığı Hou Han Shu'da da Zhaojun ile ilgili bilgiler kayıtlıdır. Ancak Hunlara gelin gittikten sonraki durumundan nadiren bahsedilmiştir. Bu iki tarih kitabı gelecek nesiller için en güvenilir iki kaynak olmuştur. Araştırmacılar Ban Gu'nun kayıtlarının tarihsel gerçekler açısından Han imparatoru Yuan Di'ye daha yakın olduğu düşünmüşlerdir.[59]

Bahsettiğimiz Çince kaynaklardan Wang Zhaojun hikâyesinin araştırılmasıyla sadece Han ulusu hakkında değil, aynı zamanda diğer etnik uluslar hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Vietnam, Kore, Japonya gibi ülkelerde de Zhaojun'ün kederli

---

57 http://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

58 Orta Asya ve Türk tarihi ile ilgili bilgiler Çin kaynaklarında mevcuttur. "24 Tarih" olarak adlandırılan bu kaynaklar, tarih boyunca her hanedanlık döneminde sistematik bir şekilde tutulan kayıtlar sonucu ortaya çıkmıştır. Konu ile ilgili bilgiler de Han Shu (Han Tarihi) ve Hou Han Shu'da (Sonraki Han Tarihi) mevcuttur. Nurcan Kalkır, Edebi figür Zhaojun.)

59 Jiāhuì, s.64.

hikâyesi bilinmektedir. Son yıllarda Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer ülkelerde Zhaojun'ün hikâyesi giderek yaygınlaşmış daha fazla dikkat çekmiştir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonraki 60 yıl içerisinde Wang Zhaojun'ün hikâyesi insanlar tarafından daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Her kesimden insanların katıldığı ve her yıl düzenlenen Wang Zhaojun Kültür ve Sanat festivaline büyük katılım olmuş ve oldukça ilgi görmüştür. Bunun yanında Zhaojun'ün adı, doğum yeri, ölüm yılı ve ailesinin etnik köken araştırması bununla ilgili tarihsel verilerin şaşırtıcı derecede az olduğu gözlemlenmiştir.[60]

2.4. Wang Zhaojun'ün Saraya Girişi ve Kısaca Hayatı

Asıl adı Wang Qiang[61] olmasına rağmen tarihte Wang Zhaojun olarak bilinmektir. Aynı zamanda Wang Ming Jun (王明君) ve Ming Fei (明妃) olarak da bilinme sebebi Jin Hanedanlığı'ndan sonra insanlar ismini bu şekilde değiştirip telaffuz etmeye başlamış olmasından kaynaklanmıştır. Çin'in Hubei eyaletinin, Zigui ilçesinde, Baoping şimdiki adı ile Zhaojun köyünde doğmuştur. Aslında farklı tarihsel verilere göre ve coğrafi bölgelerin değişimden kaynaklı olarak Xingshan, Zigui, Guizhou, Jingmen gibi bölgelerde doğduğu da düşünülmektedir.[62]

Zhaojun'ün doğduğu köy eski çağlardan beri ünlü ve turistik bir bölge olmuştur. Burada Zhaojun ile ilgili bulunan kültürel kalıntılar ve anıtlar halk tarafından özenle korunmuştur. Özellikle son yıllarda Çin hükümeti burada onarım çalışmaları yapmış ve kültürel kalıntıları korumaya önem göstermiştir. Böylece Zhaojun köyü yurt içinde ve dışında turistlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu köyde bulunan hemen hemen her manzara Zhaojun ile ilgili bir efsaneye sahiptir. Bu köyün sakinleri arasında hala Wang soyadını taşıyanlar vardır ve hepsi Zhaojun ile gurur duymaktadırlar.[63]

Zhaojun ayrıca Çin edebiyatında erken dönem sözlü tarih kaynaklarından birisi olmuştur. Çin'de Zhaojun ile ilgili efsaneler de oldukça fazladır ve böylece Çin edebiyatındaki önemli efsanevi edebiyat figürü haline gelmiştir. Aynı zamanda Wang Zhaojun, Hun ve Çin ulusunun dostluk sembolü olmuştur.

---

60 Ma, Ji, 马, 冀, "Lun Wang Zhaojun 论 王 昭 君 (Wang Zhaojun Hakkında)", Nèiménggǔ Dàxué Wénxué Yǔ Xīnwén Chuánbò Xuéyuàn, Vol. 37, No.1, Nèiménggǔ February 2017, s.40.

61 Qiang olan ismi: Han Shu'da 藨, Hou Han Shu'da ise 嫱 olarak kaydedilmiştir.

62 Ji, s. 41-42-43.

63 Ji, s.44.

Efsaneye göre, Zhaojun'ün doğumu M.Ö.53[64] yılında 15 Ağustos gecesinde dolunay vardır, ortalık ise çok sessiz ve huzurludur. Zhaojun'ün annesi ve babası dolunayın tadını çıkarırlarken annesi rüyaya benzer bir şey görmüş ve ay onlara doğru yaklaşmaya başlamıştır. Annesi bunun hemen ardından ise Zhaojun'ü doğurmuştur.[65]

Zhaojun'ün ailesi ile ilgili tarih kitaplarında çok fazla bilgi yoktur. Han Shu ve Hou Han Shu Wang Zhaojun'ü "iyi aile kızı" olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak babasının tüccar, çiftçi ya da işçi olduğu düşünülmüştür.[66]

Babasının adı Wang Rang'dır. Zhaojun doğduğunda babası oldukça yaşlıdır ve yaşlı olmasına rağmen bir kız çocuğu olmasından dolayı son derece mutlu olmuştur. Çünkü Zhaojun, Wang Rang'ın tek çocuğudur. Zhaojun çocukluğunda bile diğer kızlardan farklıdır. Onun her hareketi görgü kurallarına uygundur. O hem fiziksel güzelliği hem de zekâsı, zarafeti, çekiciliği ile eşsiz bir hale gelmiştir. Zhaojun on yedi yaşına gelmeden güzelliğiyle yaşadığı köyde ünlenmeye başlamıştır. O dönemde Han Hanedanlığı görevlileri Yuan Di'nin haremi için cariye seçmektedirler. Wang Rang bu haberi duyduğunda, kızına onu saraya göndermek gibi bir istediği olduğundan bahsetmiştir. Zhaojun bunu duyduğunda ise, düşünüp taşınmış ve babasının tek kızı olduğu için saraya gitmek istememiştir. Ancak sonra tekrar düşünmüş ve belki de cennetin oğlu, imparator tarafından beğenileceğini, yüksek bir rütbeye sahip olacağını bunun tüm ailesi ve atalarına şans getireceğini düşünmüştür. Annesi onu boş yere doğurmuş olmayacak ve böylece ailesini mutlu etmiş olacaktır. Zhaojun, Wang Rang'ın bu fikrine can atmış ve kızının da istediğini gören baba Wang Rang, onu saraya sunmuştur. M.Ö.38 yılında resmi olarak Han Hanedanlığı haremine seçilen Zhaojun üzülerek anne ve babasına veda etmiştir. Yaz başında henüz 16-17 yaşındayken evine ve ailesine onur getiren bir kız olma arzusuyla Han Yuan Di'nin sarayına gitmiştir. [67]

Çinli Yazar Yang, Han Sarayındaki Ünlü Cariye Wang Zhaojun isimli kitabında, Zhaojun Chang'an'daki Han sarayına girdiğinde haremde görevli hadımlarından birisiyle arasında geçen diyaloğu şöyle yazmıştır:

---

64 Han Shu'daki Hun biyografisine göre M.Ö.53 yılında doğduğu biyografisine kaydedilmiştir.

65 Ān, Qí, 安，琪，"Zhāojūn Wénhuà Chuánbò Xiànzhuàng Diàochá 昭君文化传播现状调查 (Zhaojun'ün Kültürünü Yaygınlaştırılması Üzerine Bir Araştırma)", Nèiménggǔ Shīfàn Dàxué, Guǎngbò Diànshì Dàxué Xuébào, Nèiménggǔ 2017, s.53.

66 Ji, s.41-42.

67 https://www.cuhk.edu.hk/rct/renditions/sample/b5960_3.html (Son Erişim Tarihi: 25.06.2020)

Saraydaki görevli, Zhaojun'e sordu: Özel bir yeteneğin var mı?

Zhaojun'ün yanında bulunan birisi hadıma hızlı bir şekilde cevabını verdi. O çok yönlü bir insan hem şarkı söyleyip dans edebiliyor. Ayrıca Zigui'nin ilk ve ünlü güzelidir.

Hadım, Zhaojun'e yanındaki çantayı işaret ederek bu nedir diye sordu?

Zhaojun: Pipa dedi.

Hadım onu tebrik etti ve dedi ki: Bu enstrüman imparatorun en sevdiği çalgıdır. [68]

Harem sisteminde; ülkenin dört bir yanından seçilen güzel kadınlar sarayda eğitim görmüşler ve onların bundan sonraki tek beklentisi imparatorun onları seçme şansını elde etmek olmuştur. Ancak bu kadar kadın arasında rekabet olduğundan imparatoru görmek hiç de kolay olmamıştır. Bu sistem aslında feodal toplumlardaki kadınların ne kadar talihsiz durumlarla karşı karşıya kaldığının da bir göstergesi olmuştur. Sarayda yaşayan cariyelerin kıyafet, yiyecek, içecek gibi endişeleri olmamıştır. Ancak haremde kişisel özgürlükleri yoktur, sarayın katı kurallarına ve hiyerarşisine uymak zorundadırlar. Eski şiirlerde de kadınların harem yaşamını konu alan ve bu durumu şikâyet eden pek çok şiir bulunmaktadır. Şairler yıllar boyunca sarayın perde arkasındaki konuları farklı açılardan ele alarak kadınların trajik yaşamlarını tasvir etmişlerdir. Buna örnek olarak Tang Hanedanlığı'nın en önemli şairlerinden Bai Juyi'nin Shang Yang Bai Fa Ren (上阳白发人) isimli şiiri on altı yaşında saraya cariye olarak giren talihsiz bir kadının 60 yaşına kadar bir odada yalnız başına kalışını anlatmıştır.[69]

Tang Xuanzong döneminde haremde bulunan kadınların sayısının kırk bine yakın olduğu bilinmektedir.[70] Bu kadar çok cariye arasında imparatorun hepsini tanıması yüz yüze görüşmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Ancak Batı Han Hanedanlığı imparatoru Yuan Di, bu durum için bir çözüm bulmuştur. Saraydaki ressamları kendisine sunulacak güzel cariyelerin portrelerini çizmek için görevlendirmiştir. İmparator bu portrelere bakarak cariyelerin hangisi ile görüşeceğine karar verebilecektir. Ülkenin dört bir yanından seçilen güzeller, imparatorla yüz yüze görüşebilmek için

---

68 Gāo, Yáng, 高, 阳, *Hàn Gōng Míngyuàn Wáng Zhāojūn 汉宫名媛王昭君 (Han Sarayındaki Ünlü Cariye Wang Zhaojun)*, Tuánjié Chūbǎnshè, 2005, s.17-18.

69 Ji, s.48.

70 Mukaddes Cihanyandı, *Tang Hanedanlığı Dönemi'nde Bir Cariye: Yang Guifei (杨贵妃)*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara,2016, s.59.

"portre prosedürüne" başvurmak zorunda kalmıştır. Ancak açgözlü saray ressamları bu durumu servet kazanmak için kullanmış cariyeleri olduğundan daha güzel resmederek onlardan rüşvet almışlardır. Cariye Wang Zhaojun ise güzelliğinden ve yeteneklerinden emin olan, kendine güvenen, zeki bir kadındır. Portesine ekstra vuruşlar ekletmesine gerek olmadığını düşünmüş, ressama rüşvet vermek istememiştir. Onu çizmekten sorumlu olan saray ressamı Mao Yanshou (毛延寿) bu duruma çok sinirlenmiştir.[71] Zhaojun'ü çirkin bir kadın olarak resmetmiştir. Han Yuan Di'ye Zhaojun'ün portresini gördüğünde ise onu elinin tersiyle itmiştir. Böylece Zhaojun, yıllarca Han sarayında yalnızlık ve karanlık içerisinde ailesini, köyünü özleyerek Han Yuan Di'nin onu çağırmasını beklemiştir. Aynı dönemde Hun lideri Hu Han Ye, Han imparatoru Yuan Di'ye Heqin anlaşması yapmayı teklif etmiştir. Yuan Di bu teklife olumlu bakmış fakat Hun liderine eş olarak hanedan soyundan gelen bir prenses değil cariye göndermeyi daha uygun bulmuştur. Saray görevlileri Zhaojun'ün yaşadığı saray hareminde bir duyuru yaparak Heqin politikası çerçevesinde; Han sarayından bir cariyenin Hunlara gelin olarak gönderileceğini ve gönüllü olarak gitmek isteyen bir cariye arandığı söylenmiştir. Cariyeler arasından sadece Zhaojun gönüllü olmuştur. İmparatoru görmekten ümidini kesen Wang Zhaojun, bu durumu onu görebilmek için bir fırsat olarak görmüş ve Hun lideri ile evlenmeye gönüllü olmuştur.[72]

İmparator Yuan Di, cariye Wang Zhaojun Chang'an'daki saraydan ayrılmadan önce bir tören düzenlemek istemiştir. Çin imparatoru Han Yuan Di Zhaojun'ü ilk kez yüz yüze bu törende görmüştür. Törende Han imparatoru Yuan Di, cariye Wang Zhaojun'ün güzelliğini görünce adeta büyülenmiştir. Tören sırasında böyle güzel bir cariyeyi nasıl hiç görmediğini düşünmüştür. İmparator Yuan Di törenden sonra odasına geri döndüğünde Wang Zhaojun'ün Hun lideri ile evlenmesine izin verdiği için çok pişman olmuştur. Ancak Çin imparatoru Hun liderine verdiği sözden dönemeyeceği için Zhaojun'ü başka bir cariye ile değiştirmeye cesaret edememiştir. Zhaojun'ün gitmesine izin vermek zorunda kalmıştır. Yuan Di, Hun liderine Zhaojun'ü sunmadan önce bu denli büyüleyici bir güzelliğe sahip olduğunu bilseydim onu kendi gözdem yapardım diye düşünmüştür. Tören sonrası Han Yuan Di, neden Wang Zhaojun'ün portresini görmediğini merak emiş ve araştırmaya başlamıştır. Ona Wang Zhaojun diye gösterilen

---

71 https://baike.baidu.com/item/%E7%8E%8B%E6%98%AD%E5%90%9B/5307?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 10.02.2019)

72 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.304.

portrenin gördüğü cariye Wang Zhaojun ile uyuşmadığını görünce çok sinirlenmiştir. Portreyi saray ressamı Mao Yanshou'nun çizdiğini ve kendisine rüşvet veren cariyeleri güzel, Zhaojun gibi güzelliğine güvenen ona rüşvet vermek istemeyen cariyeyi ise çirkin çizdiği ortaya çıkmıştır. Wang Zhaojun, ressama rüşvet vermeyince sinirden çılgına dönen ressam, onun güzelliğine yazık etmiş ve böylece imparator Zhaojun'ün sarayda olduğundan haberdar olamamıştır. Han Yuan Di öfkeyle ressam Mao Yanshou'u öldürtmüştür.[73]

Halk arasında yaygın olan bir inanışa göre, ressam çizdiği portrede Zhaojun'ün yüzüne ben eklemiştir. Eski Çinliler benlerin kötü anlamlara geldiğine inanmışlardır. Zhaojun'ün portresindeki benin de kocasının ölümüne neden olabileceğini düşünmüşlerdir.[74] İmparator Han Yuan Di'nin Zhaojun'ün yüzündeki beni görünce korkarak ve bir kenara itmiş olabileceği ihtimaller arasındadır.

Yang, eserinde ressamın ölümü hakkında şöyle yazmıştır. Ressam Mao'un öldürüleceği zaman, önce tüm gün ayak bilekleri kilitlenmiş bir şekilde beklemiştir. Uyuma vakti yaklaştığında bir ahşap masaya yatırılarak, el ve ayakları kelepçeyle bağlanmış ve bu şekilde üç gün bekletilmiştir. Ressam yaşarken çok güzel bir hayat sürmüş olsa da ölümü oldukça acı olmuştur. Ressam daha fazla acıya dayanamayınca bayılmış, üzerine soğuk bir kova su dökerek ayıltılmıştır. Gözyaşlarına boğulmuş, aynı zamanda yaşamak için yalvarmaya başlamıştır. Hiçbir mahkûm böyle ölüm görmemiştir.[75]

Yazar Huifang'a göre, Han sarayına girmek Zhaojun'ün hayatındaki ilk ve büyük dönüm noktası olmuştur. Küçük dağ yamacındaki köyde yoksulluk içinde yaşayan Zhaojun'ün Han sarayına gitmekten başka seçeneği olmadığını belirtmiştir. Ancak Zhaojun Han sarayındaki yeni hayatının arkasındaki karanlığı yavaş yavaş görmüştür. Bu durum onun altın kafesten nasıl kurtulacağını düşünmesini sağlamıştır.[76]

Belki de siyasi olan bu evlilik gerçekleşmemiş olsaydı, Zhaojun'ün tüm yaşamı bu şekilde yalnızlık içerisinde geçirecekti ve Han sarayında yalnız başına ölecekti. İmparator Yuan Di, Wang Zhaojun'ü Hunlara gönderdiği için pişman olsa da devletler arası evliliği kutsamıştır. Zhaojun'ün ülkesi için gösterdiği cesareti takdir etmiştir. Yuan

---

73 Türker, Doktora Tezi, s.128.
74 https://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)
75 Yáng, s.83.
76 Huifāng, s.51.

Di tarafından gönderilen Han askerleri, Wang Zhaojun'e refakat etmiştir. Zhaojun yeni evine gitmek için kuzeye doğru at sırtında uzun bir yolculuğa çıkmıştır. Ayrıca Zhaojun'ün ülkesi için yaptığı bu büyük katkıdan dolayı Han Yuan Di'nin onun babasına hanedanlıkta resmi bir görev vermiş olması da olası bir durumdur.[77]

Yuan Di, Zhaojun ve Hu Han Ye evliliği ile Hun-Çin ilişkilerini güçlendireceğini ve sınırda barışı sağlayacağını ummuştur. Bu evliliğe bir hayli önem veren Yuan Di aynı zamanda M.Ö.33 yılını da "Jing Ning (竟宁) 1. Yılı" olarak değiştirmiştir.[78]

Zhaojun'ün Hun topraklarına gidişi için Han sarayında şöyle denmiştir; Han sarayından bir kadın ülkesinin de desteği ile başkent Chang'an'ı terk etmiş ve ülkesi için barışçıl bir anlaşmaya imza atmıştır. Zhang Guan (漳关) geçidinden geçmiş Sarı Nehir'e ulaşmıştır. At sırtında kuzeydeki otlaklara doğru uzun bir yolcuğa çıkmıştır. Keskin ve soğuk kar fırtınalarını atlatıp uzak diyarlardaki Hunların yaşadığı yere ulaşmıştır. Hunlarla yaşamaya başlayan Çinli cariye Zhaojun'e Hun lideri derin bir aşkla bağlanmış ve onu gözdesi yapmıştır. Hun halkı Zhaojun'ü sevmiş ve saygı göstermiştir. Hunlar, Zhaojun'e huzur getiren eş anlamına gelen "Ning Hu Yan Zhi" (宁胡阏氏) unvanı vermişlerdir. Zhaojun evlendikten sonra Hunlar ile olan ilişkileri Han Shu'da ve Hou Han Shu'da kaydedilmemiştir. Ancak 1899'da Dunhuang'ta yapılan kazılarda bulunan Zhaojun Bianwen kayıtlarında (昭君变文) daha ayrıntılı bilgi mevcuttur.[79]

Yazar Jiahui, Zhaojun'ün Han sarayındaki sıradan bir cariye olmasına rağmen onun ülkesi için yaptığı bu fedakârlığın paha biçilmez olduğunu belirtmiştir. O Han sarayında her şeye rağmen huzurlu bir hayat sürüyordu. Dilini ve kültürünü bildiği bir ortamda yaşıyordu. Zhaojun Han sarayında kaldığı dönemde her ne kadar Yuan Di tarafından çağırılmadığı için mutsuz olsa da oradayken ailesinden haber alabiliyordu. Uzak diyarlara gitmek onun hayatını tamamen değiştirmiştir. Ailesinden haber alamamış, vatanından uzakta soğuk bir çölde keçeden çadırlarda yaşamış ve farklı alışkanlıkları olan bir yere uyum sağlamak zorunda kalmıştır. Dilini ve kültürünü bilmediği Hun insanları ile yüzleşmek ve kimi zaman olanlarla başa çıkmak zorunda kalmıştır.[80]

---

77 Ji, s.42.
78 Jiāhuì, s.65.
79 Qí, s.53.
80 Jiāhuì, s.67.

Hu Han Ye'nin gözdesi olan Zhaojun'ün iki oğlu ve bir kızı olmuştur. Hu Han Ye'nin diğer gözdelerinden de erkek çocuğu vardır. Zhaojun'ün oğlu önemli bir mevkie getirilmiştir, ancak hiçbir zaman veliaht olamamıştır. Hunlar soylarını korumak için veliaht seçerken veliahttın annesinin de Türk olmasına çok dikkat etmişlerdir. Anneleri yabancı olan çocuklar hiçbir zaman veliaht olamamıştır.[81]

Zhaojun'ün kızı Yun, Han kültürünü erken yaşlardan itibaren öğrenmiştir. Yun evlenecek yaşa geldiğinde Sağ Gu Du Hou ünvanlı Xu Bu Dong ile evlenmiş, Hun siyasetinde önemli rol oynamıştır. Genel olarak Heqin politikası ile Hunlara gelin giden Çinli cariye ve prenseslerin çocukları Hun siyasetinde çok fazla etkili olamamışlardır. Sadece Wang Zhaojun'ün kızı ve kızının eşi Hun ve Han siyasetinde etkili kişiler olup Han Hanedanlığı'na karşı barışçıl bir politika izlemişlerdir. Hu Han Ye, Zhaojun ile evlendikten üç yıl sonra ölmüştür. İlk bölümde de bahsettiğimiz gibi Hun geleneklerine ve törelerine göre baba ölünce çocuklarından birisi üvey anneleri ile evlenirler. Böylece Hunların soyları yok olmamış, akrabalık bağları sağlam kalmış olur. Fakat bu durum Hanların geleneklerine pek de uygun değildir ve Çinliler bu geleneğe hiçbir zaman anlam verememişlerdir. Zhaojun bu geleneğe başta uymak istememiştir. Hun topraklarına gelin gelerek görevini tamamlamış ve eşi Hu Han Ye üç yıl sonra ölmesiyle yalnız bir kadın durumuna düşmüştür. Bu nedenle kendi topraklarına, Han Hanedanlığı'na geri dönmek istemiştir. O zaman Han sarayının imparatoru olan Han Cheng Di'ye bir mektup yazarak saraya geri dönmek istediğini dile getirmiştir. Fakat imparator Cheng Di bunu kabul etmemiş, Hun törelerine uyması gerektiğini söylemiştir. Han sarayından gelen olumsuz cevabın üzerine Zhaojun, Hun geleneklerine uymak zorunda kalmış ve Hu Han Ye'nin oğlu ile evlenmiştir. (M.Ö.31-M.Ö.20) Yeni Hun liderinin on yıl sürecek olan saltanatında Zhaojun ona iki kız çocuğu vermiştir. Zhaojun üvey oğluyla evlendikten sonra Hunlarla göçebe geleneklerine yavaş yavaş uyum sağlamış ve benimsemiştir.[82]

Wang Zhaojun'ün eşi öldükten sonra üvey oğluyla evlenmesi Çin geleneklerine uygun değildir, ancak Zhaojun Han sarayına tekrar dönemeyeceğini anlamış ve duruma siyasi bir anlayışla yaklaşmıştır. Hun soyunun istikrarı için bu evliliği yapmıştır. Han halkı tarafından da bu şekilde kabul edilmiştir. Zhaojun kendisini yine ulusal bir mesele için

---

81 İbrahim Kafesoğlu, *Türk Bozkır Kültürü,* Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1987, s.59.

82 Jiāhuì, s.67-68.

kurban etmiştir. Kahraman Wang Zhaojun ikinci kez yurttaşlarının saygısını kazanmış ve gelecek nesillere adı kazınmıştır.

Wang Zhaojun'ün tarih sayfalarında yer almasını sağlayan ve bir nevi kaderini çizmesini sağlayan özelliği cesaretidir. Yazar Ji, Zhaojun'ün farklı dili, gelenekleri, alışılmadık beslenme ve yaşam tarzı olan bir yere gitmesinden şöyle bahseder; Zhaojun'de onlar gibi bir zaman sonra tüm bunlara alışmış ve güçlenerek ayağa kalkmıştır. Karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmiştir. Onlar gibi yaşamış, ayran içip et yemiştir. Hunlara, Han Hanedanlığı'nın üstün ve gelişmiş tarım bilgilerini öğretmiştir. Zhaojun'ü överek onun karakterini, şefkatli, cesur ve vicdanlı diyerek üç kelime ile özetlemiştir.[83]

Zhaojun'ün Hu Han Ye ile Heqin politikası çerçevesinde gerçekleşen siyasi evliliği Hun-Çin ulusları arasında yarım asırlık bir barış süreci yaşanmasını sağlamıştır. Zhaojun Hun-Çin ulusu arasında barışı kalıcı kılabilmek için uğraş vermiştir. Ancak Wang Mang kısa süreliğine de olsa Han Hanedanlığı'nı hileyle ele geçirmiş ve Han Hanedanlığı'nı yıkıp yerine Xin Hanedanlığı'nı kurmuştur. Hunlar yeni Çin hükümdarını kabul etmemiş, Wang Zhaojun ve Hu Han Ye ile evliliği sayesinde sağlanan barış süreci zarar görmüştür. Wang Zhaojun Heqin anlaşmasıyla sağlanan barış ortamının yerle bir olduğunu görünce büyük bir üzüntü yaşamıştır.[84]

Zhaojun'ün babasının evinden ayrılmasının ardından çok uzun bir zaman geçmiş fakat ünü tüm dünyaya yayılmıştır. Efsaneler, genel olarak onun doğduğu bölgeye yakın yerlerden çıkmış ve yayılmaya başlamıştır. 200 yıldan fazla süredir ağızdan ağıza yayılan bu efsanelerden bazıları kitaplarda yazmasada Çin'de kadınlar ve çocuklar tarafından oldukça iyi bilinir ve sevilir. Bugün Zhaojun köyüne gittiğinizde her yerde onun figürlerini görebilirsiniz. 2007 yılında Zhaojun Efsanesi, İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nin ve Hubei eyaletinin Kültür Mirası listesine girmiştir. 2008 yılında ise Ulusal Kültür Mirası listesine girerek Çin edebiyatındaki kalıcı yerini almıştır.[85] Zhaojun ile ilgili bazı efsaneler şöyledir:

---

83 Ji, s.45-46.

84 https://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)

85 Qí, s.53.

Zhaojun köyünde Nan Mu adı verilen bir kuyu varmış. Eski ve antik bir kuyu olan Nan Mu kuyusundan dört mevsim su içilebilir ayrıca kaynak suyu da tatlı ve lezzetli imiş. Efsaneye göre, Zhaojun doğduğu bu köyden ayrılacağı gün Nan Mu kuyusunun olduğu yere gitmiş ve kuyunun yanına morumsu renkte bir bez gömmüştür. O zamanda beri 200 yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen kuyu hala kurumamıştır. Köylülerin inancına göre, Zhaojun oraya bir bez gömerek köylülerin buradan sonsuza kadar su içmelerini sağlamıştır. Nan Mu kuyusu bu şekilde ülke çapında ünlenmiştir. [86]

Bir diğer efsaneye göre; Wang Zhaojun, köyünün üzerindeki bulutlardan uçarak göç eden iki yaban kazının hayatını kurtarmıştır. Zhaojun'e teşekkür etmek isteyen yaban kazları bugünkü Zhaojun köyü üzerinden uçarak oraya çay tohumları serpmişlerdir. Bu sayede bugün bile Zhaojun sayesinde köyde çay tarlalarının var olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca Zhaojun'ün Hunlara gelin giderken onlara bu çaydan da götürdüğü söylenmiştir.[87]

Aslen gökyüzünde bir peri olduğuna inanılan Zhaojun, Han ve Hunlar arasındaki anlaşmazlığa son vermek için Hun lideri ile evlenmeye gönüllü olmuştur. Hun lideri ve Zhaojun, Yin Dağının eteklerinden at ile geçerek çölün kuzeyine Hun diyarına varmışlardır. Zhaojun'ün öldüğü sabah yaşadığı yer olan Hei He (Siyah Nehir) kıyısında dağın tepesinde renkli bulutların olduğu küçük bir tepe vardır. İnsanlar o gün Zhaojun'ün dileğinin kabul olduğunu ve gökyüzüne peri olarak tekrar döndüğünü ve cennete gittiğini söylemişlerdir. O günden sonra ise halk o tepeye gidip Zhaojun'ü anmıştır.[88]

Efsaneye göre; memleketinden ayrıldığı zaman, çok büyük acı ve keder yaşayan Zhaojun, acısını bir nebze olsun azaltmak için, at üzerindeki uzun yolculuğunda eline pipasını [89] (琵琶) aldı ve kederli bir şekilde "Chu Sai Qü (出塞曲)" isimli bir ayrılık şarkısı çalarak yaşadığı üzüntünün üzerinden gelmeye çalışmıştır. Oradan geçen ve güneye doğru uçan yaban kazları bu ezgiyi duyduklarında at sırtında güzeller güzeli Wang Zhaojun'ü görmüşlerdir. Onun bu üzüntüsü gören kazlar da üzüntüye dayanamayıp kanatlarını çırpmayı unutmuş ve birer birer yere düşmüşlerdir. O günden

---

86 Qí, 53.
87 Qí, s.53.
88 Qí, s.53.
89 Çin'e özgü bir müzik aletidir.

sonra Zhaojun'e "yaban kazlarını düşüren" manasına gelen "Luo Yan（落雁）" lakabı verilmiştir.[90]

Efsaneye göre: Wang Zhaojn'ün Hun topraklarına gittikten sonra, Hunlara gidişinin ikinci yılı çok ciddi bir felaket yaşanmış, uzun süre yağmur yağmamış, otlaklar yok olmuş, hayvanlar ise açlıktan birer birer ölmüşlerdir. Açlık ve sefalet yüzünden halk da kargaşa içindedir ve halk arasında bu felaketi Wang Zhaojun'ün getirdiği, sadece onun kanıyla düzebileceği söylentisi yayılmıştır. Hu Han Ye'nin Wang Zhaojun'e karşı olan duyguları çok derindir ve hanedanlıkla ilişkiler iyidir, bu nedenle bunlara inanmak istemese de yavaş yavaş Zhaojun'den uzaklaşmıştır. Bu duruma üzülen Zhaojun, gece yarısı hiçbir canlının yaşamadığı ıssız topraklara gidip ağlamış, sonunda bu gözyaşları bir nehir olup akmış ve Hun halkı bu felaketten kurtulmuştur.[91]

Hu Han Ye ve Wang Zhaojun evliliğini kısaca özetlemek gerekirse; evlilik yolu ile barış sağlama önerisi Hu Han Ye'den gelmiştir. Zhaojun ise geleceğini düşünmüş, Hunlara gelin gitmek için öne çıkmıştır. Sarayda yıllarca yalnızlık içinde yaşamış ve imparatoru görememiştir bu yüzden Zhaojun Han sarayına küsmüştür. Kendini Hunlara sunmaya karar vermiş böylece Han Yuan Di'nin kendisini görmesini sağlamayı amaçlamıştır. Han sarayından ayrılacağı zaman Yuan Di'nin düzenlediği törende ve veda yemeğinde ilk kez Zhaojun'ü gören Yuan Di adeta büyülenmiştir. İmparator Yuan Di, Zhaojun ile daha önce tanışmamış olmasına çok üzülmüş ve şaşırmıştır. Han imparatoru Yuan Di bu kadar güzel ve büyüleyici bir kadını Hu Han Ye'ye eş olarak verdiği için büyük bir pişmanlık yaşamıştır. Ancak Han imparatorunun itibarı ve güvenilirliği güzel bir cariyeden daha önemli ve değerlidir, bu nedenle Yuan Di, Zhaojun'ün Hunlara gidişine engel olmamıştır. Wang Zhaojun, Chang'an sarayından ayrılmış ve Heqin birlikleriyle kuzeye doğru uzun bir yolculuğa çıkmıştır.

Hun topraklarına ulaşan Zhaojun bundan sonra kendi kültüründen farklı özellikler taşıyan Hun halkıyla birlikte yaşamıştır. Han Hanedanlığı'ndan farklı kıyafetler giyinmiş, Hunların yerel et ve süt ürünlerinden olan yeni beslenme düzenini benimsemiştir. Hun lideri Hu Han Ye'ye iki erkek evlat vermiştir. Kısa bir zaman sonra kocası ölmüş ve Hun geleneğine uyarak en büyük oğluyla evlenmek zorunda kalmıştır.

---

90 Türker, Doktora Tezi, s.129.

91 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.305.

Ondan da iki kızı olmuştur. Çin kaynaklarında Zhaojun bereket getiren kişi, Han Hanedanlığı'nın üzerindeki parlak ay, ışık saçan güzel cariye gibi kelimelerle tasvir edilmiştir. İnsanlar arasında onun bir peri olduğuna dair söylentiler yayılmış ve bir halk efsanesine dönüşmüştür. O masum bir köylü kızıdır. Aslında altın kafesin içindeki bir kuş gibidir.[92]

Han Hanedanlığı döneminde yazar ve hattat olan Cai Yong (蔡邕) tarafından yazılan Qin Cao[93] (琴操) adlı eserde Zhaojun kafesteki bir kuşa benzetilmiştir. Edebi açıdan önem arz eden bu eserde Zhaojun'ün önceden mutlu bir hayatı olduğundan, saraya girdikten sonra yalnız kaldığından ve kederli günler geçirdiğinden, her ne kadar lezzetli yemekler önüne gelse de hayatından memnun olmadığından, kalbinin hep acı ve kederle dolu olduğundan, bu durumu nasıl değiştireceğini düşündüğünden bahsetmiştir. Bu yüzden Zhaojun bir kuş gibi batıya uçmuş, Hun lideri ile evlenmiş ve ailesinden çok uzaklara gitmiştir, ancak yine de mutluluğu bulamamıştır. O köyünde yaşarken güzel bir kızdı, Yuan Di'nin sarayına geldiğinde hep çağırılmayı beklemiş ve hiç sevilmemiştir bu yüzden acı çekmiştir. Bu durumdan kurtulmak için hayatının ikinci yarısını da feda etmiş ve Hun lideri ile evlenmeye gönüllü olmuştur. Hun topraklarına gittikten sonra da mutluluğu bulamamıştır ve sadece bir acıdan diğerine gitmiştir.[94]

İnsanların atalarına oldukça bağlı olduğu dönemde Çinli bir cariyenin Hun lideri ile evlenmeye gönüllü olduğunu söylemesi cesurca verilmiş önemli bir karardır. Han milliyetçilerinin bunu anlaması zor olmuştur. Sarayda uzun süre kalmasına rağmen büyüleyici güzellikteki bir kadının imparator tarafından fark edilmemesi de yıllar boyunca oldukça şaşırtıcı bir durum olmuştur. Ünlü yazar Cai Yong (132-192) imparator Yuan Di'nin bu özel cariyesinin güzelliğini takdir etmeyi başaramadığını görmüştür. Hayal kırıklığı, kızgınlık ile yıllarca sarayda yaşayan Zhaojun'ün gitmesine izin vermiştir. Cai Yong, Zhaojun'ün bu olağan dışı kararının imparatora karşı bir misilleme niteliğinde olduğunu iddia etmiştir. [95]

---

92 Ji, s.48.

93 Bu kitap iki ciltten oluşmaktadır ve yeni nesil tarafından düzenlenmiştir. Halk efsaneleri bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Han Hanedanlığı döneminde yazılan Yue Fu tarzı şiirler esas olarak bu kitapta korunmaktadır.

94 Guo, s.10-11.

95 http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/people/history/8/3478-1.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

Zhaojun, öldüğünde bütün bir yıl boyunca yeşil otlarla kaplı olduğu söylenen İç Moğolistan'daki bir mezara gömülmüştür. Gömüldüğü yer, ölüm tarihi ve mezarı net olarak bilinmemektedir. Dunhuang'da keşfedilen Zhaojun Bianwen kayıtlarına (昭君变文) göre, ölümünden sonra cenaze töreni Hun geleneklerine göre gerçekleştirilmiştir. Zhaojun'ün mezarı olarak bilinen yer bugün İç Moğolistan Özerk Bölgesinde önemli bir kültürel kalıntı olarak korunmaktadır. Çinlilerin inanışına göre, güzel ve ahlaklı olan bir kadın eğer ki yaşamı boyunca acı çekmişse ölümünden sonra onun ödüllendirileceğine inanmışlardır. Efsaneye göre; Zhaojun'ün ruhu öldükten sonra bir çiçek tanrısı olarak yaşayacaktır. Bu çiçek ise şakayık çiçeğidir. Çin kültürüne göre şakayık çiçeği, güzelliği, zarifliği, asaleti ve refahı temsil eder. Çin halkı tarafından da oldukça sevilen bu çiçek Wang Zhaojun ile bu şekilde ilişkilendirilmiştir.[96]

Wang Zhaojun'ün ölümünden sonra çocukları ve akrabaları Hun ve Çin ulusu arasındaki ulusal dostluğun devamı için çaba göstermişlerdir. Bu nedenle onun ailesinin ve akrabalarının da Hun-Çin ulusları arasındaki dostluğa katkısı oldukça büyüktür. Zhaojun Çin'in kuzeyinde bulunan çeşitli uluslardan olan insanların zihninde kahraman ve bir tanrıça olması tesadüf değildir. Bu Wang Zhaojun'ün üstün güzelliğinin unsurlarından biri olmuştur.[97]

Feodal Çin'de bir kadın olarak Zhaojun'ün vatanından ayrılarak gösterdiği bu olağan üstü cesaret iki ulus arasındaki dostluğa ve sağlanan barışla ulusal birlik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmuştur. Hun-Çin ulusu askeri güç kullanmayarak Heqin anlaşması sayesinde barışçıl ve dostane ilişkiler sürdürmüşlerdir. Zhaojun'ün vatanından ayrılması zamanla ulusal birlik hikâyesi haline gelmiştir. İnsanların kalbinde Zhaojun sadece bir kadın karakter değil ulusal birliğin sembolü olmuştur ve mezarı da tarihi bir anıttır.[98] Modern tarihçi Jian Bozan (翦伯赞) Zhaojun için "O kuzey otlaklarındaki göz kamaştıran bir inci gibidir ve iki ülke arasındaki dostluğun sembolüdür" demiştir.[99]

---

96 https://www.theepochtimes.com/wang-zhaojun-beauty-of-peace_1069045.html (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

97 Huìfāng, s.51.

98 https://wapbaike.baidu.com/item/%E8%B0%92%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93-/19175131?ms=1&rid=6833531082420123620 (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

99 https://iask.sina.com.cn/b/iRnMM6hTYsFz.html (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

Zhaojun, Han Hanedanlığı ve Hunlar arasındaki barışa yaptığı katkı ile güzelliği daha da hatırlanır hale gelmiştir. Wang Zhaojun sıkça kırmızı kapüşonlu kürk pelerin giyen ve pipa çalan güzel bir kadın olarak resmedilmiştir. Zhaojun'ün bilinen en eski resmi ise Han Gan'a aittir. Müzik ve özellikle pipa, batıda da benzeri olan ut Wang Zhaojun ile yıllar boyunca ilişkilendirilmiştir. Onun hakkında sayısız şiir, oyun, film, drama ve hatta modern şarkılar bile yazılmıştır. Kısacası tarihin en ünlü Çinli kadınlarından birisi olmuştur. 2000 yıl boyunca Wang Zhaojun'ün evliliği besteciler, yazarlar, şairler ve ressamlar için popüler bir motif olmuş ve efsaneler Zhaojun etrafında zenginleşmiştir. Genç ve güzel bir kadının bu denli kederli ve dramatik olan hikâyesi, uzak diyarlarda bir ülkeye mahkûm olması ve iki Hun lideri ile evlenmesi bu hikâyenin tarihi temelini oluşturmaktadır.

Çin edebiyatında konu ile ilgili birçok eser yazılmıştır. 700'den fazla şiir, 40'ı aşkın roman ve halk hikâyesi bulunmaktadır**.** Shi Chong (石崇), Li Bai (李白), Du Fu (杜甫), Bai Ju Yi (白居易), Li Shang Yin (李商隐), Cai Yong (蔡邕), Wang An Shi (王安石), Guo Mo Ruo (郭沫若), Cao Yu (曹禺), Tian Han (田汉), Jian Bo Zan (翦伯赞), Fei Xiao Tong (费孝通) Wang Zhaojun ile ilgili eserler ortaya koyan edebiyatçılardan sadece bazılarıdır. Wang Zhaojun'ün hayatı edebiyat ve sanat dallarındaki eserlere pek çok kez konu edilmiştir. Yazılan yüzlerce şiirde Wang Zhaojun'ün at, deve veya araba üzerinde Hun topraklarına giderken ağladığı, bir daha memleketine dönemeyeceği için üzüldüğü, ülkesi için kendini feda ettiği, barış sağlamadaki başarısının binlerce askerin savaşmasına bedel olduğu belirtilmiştir. Konuyla ilgili edebi eserleri inceleyen Euyang'a göre, Wang Zhaojun'ü beş farklı karakterde bulmak mümkündür. Buna göre; a) Sindirella motifi; fakir ve iyi bir aileden olan Wang Zhaojun sınıf atlayarak Çin sarayına girer. b) mağrur güzellik; Güzelliğine ve kadınlığına öylesine güvenmektedir ki ressama rüşvet vermez. c) Truvalı Helen gibi bir rehin; imparatoru görebilmek uğruna yaptığı bu seçimle aslında uygulanmakta olan politikanın bir piyonu durumuna düşer ve hiç bilmediği topraklarda, alışık olmadığı bir hayata başlar. d) vatansever kahraman, ulus ilişkilerinin barış içinde sürmesi için kendini feda eder. e) Güzel ve Çirkin masalındaki Güzel karakterine benzetilir.[100]

[100] Türker, Doktora Tezi, s.130.

Çin ulusunun birliği ve Hun ulusuyla olan barış politikası için Zhaojun kendi mutluluğunu feda etmiştir. Sadece Han Hanedanlığı'nın kadınlarını değil aynı zamanda feodal toplumlardaki kadınların yaşamlarının gerçek bir tasviri olmuştur. Kadın yazarlar, onun yaşadığı üzüntü ve kederi daha doğru açıklamış, ressam Mao Yanshou'dan nefretle bahsetmişler, çünkü tüm bu trajediye ressamın neden olduğunu belirterek onun öldürülmesi gerektiğini söylemişlerdir. Erkek yazarlar ise ressamı sadece eleştirmekle yetinmişlerdir.[101] Zhaojun'ün yaşadığı trajedi için yazarlar genellikle tek suçlu olarak Mao Yanshou'u göstermişlerdir, ancak Zhejiang (浙江) eyaletindeki Ningbo Üniversitesi'nde araştırmacı olan Ji Xueyuan (季学原) "Bir kadının hayatını ressamın merhametine bıraktığı için Han Yuan Di'yi de ressam kadar suçlu bulmuştur. [102]

[101] Jiāohuá, s.72.

[102] https://baike.baidu.com/item/%E6%98%8E%E5%A6%83/22995072 (Son Erişim Tarihi:11.05.2020)

3. BÖLÜM

ÇİN EDEBİYATINDA WANG ZHAOJUN OLGUSU VE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

3.1. Çin Edebiyatı Tarihsel Gelişimi

Wang Zhaojun'ün saray ressamına rüşvet vermemesi, Hunlara gelin gitmesi, hakkındaki efsaneler Zhaojun edebiyatının kökenini oluşturmuştur. Sözlü edebiyat türü olan efsanelere Zhaojun'ün hayatı ile ilgili olan bölümde yer verildiğinden yazılı edebiyat ayrıca işlenmiştir. Yazılan şiirler, romanlar ve dramalar bu literatürün kaynağıdır. Bu çalışmada Wang Zhaojun'ün edebiyattaki yeri, özellikle hakkında yazılmış şiirler incelenmiştir. Wang Zhaojun için yazılan şiirleri incelemeden önce Çin edebiyatının tarihsel gelişiminden bahsetmek faydalı olacaktır.

Çin'de şiirin tarihi geçmişi çok eski zamanlara dayanmaktadır. İlk şiir antolojisi olan Shi Jing 诗经 (Şarkılar Klasiği) aynı zamanda Beş Klasik'ten biridir. Shi Jing M.Ö.11-6. yüzyıl arasında beş yüz yıllık bir dönemde yazılmıştır. Eserde toplam 305 faklı türden (nasihat şiirleri, halk şarkıları, saray ilahileri, aşk şiirleri gibi) şiir yer almaktadır. Bu eser sayesinde Çin şiirinin ilk örneklerini; dönemin saray yaşamını ve kültürel özelliklerini bu kaynaktan faydalanarak inceleyebiliriz. Çin edebiyatının temel ruhunu oluşturan bu şiirler; o dönemdeki halkın özgürlüğü oldukça kısıtlı olduğu için ilk başta âlimler tarafından kaleme alınmıştır. Âlimler yazdıkları şiirlerde kimi zaman hükümdarı övmüş kimi zaman ise halkın memnun olmadıkları konuları dile getirerek şiirler ile bir nevi elçi olmuşlardır.[103] Bu şiir antolojisi parlak Çin edebiyatının bir başlangıcı olmuştur.

---

[103] Yao Dan, Çin Edebiyatı (Çev. Sinan Baykent), Kaynak Yayınları, İstanbul 2016, s.21-22.

Şiir türü Savaşan Beylikler Dönemi'nde (M.Ö.77-221) daha da ön plana çıkmıştır. Qu Yuan[104] 屈原 (MÖ.340-278) adından halen söz ettiren lirik şiirler yazan romantik bir şair olarak tanınır hale gelmiştir. Şiirlerindeki kendine has yazım tarzıyla gelecekteki şairlerin eserlerini etkilemeyi başarmıştır. Ayrıca Savaşan Beylikler Dönemi'nde düşünce ekollerinin ortaya çıkmasıyla birlikte bu ekollerle alakalı edebi nitelik taşıyan ilk yazılı ürünler verilmiştir. Konfuçyüs'ün öğrencilerinin derlediği dönemin önemli eserlerinden biri olan Lun Yü 论语 (Konuşmalar) yazılmıştır. Bu dönemde edebiyat gelişme göstermeye başlamıştır.

Savaşan Beylikler Dönemi'ndeki Qin beyliğinin imparatoru Qin Shi Huang Di, diğer beylikleri de fethetmesinden sonra Qin Hanedanlığı (M.Ö.221-206) kurulmuştur.

Qin Shi Huang Di M.Ö. 213 yılında tıp, tarım ve fal kitapları dışında birçok kitap, metin, kasideleri yaktırmış (焚书坑儒), ülkedeki birçok âlimi idam ettirmiş ve bu şekilde insanların fikir ve yazım özgürlüğüne darbe vurulmuştur.[105] Bu nedenle Qin Hanedanlığı döneminde edebiyat gelişememiş duraklama dönemine girmiştir diyebiliriz. Bu dönemde kayda değer edebi eser olarak sadece dönemin önemli devlet adamı Li Si'nın (李斯) düz yazıları yer almıştır.

Qin Hanedanlığı kısa bir süre içerisinde çökmüş ve çekişmeli savaşların ardından M.Ö.206 yılında Han Hanedanlığı kurulmuştur. Bu dönemde edebiyat, küllerinden yeniden doğmuş ve tarih yazıcılığı başlamıştır. Si Ma Qian (司马迁) tarafından yazılan Shi Ji (史记) Tarih Kayıtları ve Ban Gu (班固) tarafından yazılmış Han Shu (汉书) Han Dönemi Tarihi bunların en önemli örnekleridir ve ilk resmi hanedanlık kayıtlarıdır.[106] Çin genel tarihini anlatan ilk kitap olan Si Ma Qian'in eseri Shi Ji, efsanevi imparator Huang Di'den başlayıp Batı Han Hanedanlığı imparatoru Wu'ya kadar gelen 3000 yıllık bir zaman zarfında politika, ekonomi ve kültür alanlarındaki bütün gelişmeleri

---

104 Qu Yuan (M.Ö. 340- M.Ö. 278): M.Ö.339'da Savaşan Beylikler Dönemi'nde doğan Qu Yuan, Çin'in ilk büyük şairidir. Şiir dehası olarak adlandırılan Qu Yuan'in en önemli eseri "Li Sao – Matem", klasik Çin edebiyatında romantizm üslubuyla yazılan siyasi nitelikli en uzun lirik şiirdir. Qu Yuan, şiirin anlatım gücünü eşi görülmemiş şekilde arttırmış ve klasik Çin şiirleri için yeni bir ufuk açmıştır. Sedef Kapanoğlu Yener, "Çin Edebiyatı*", Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 35.

105 https://baike.baidu.com/item/%E7%84%9A%E4%B9%A6%E5%9D%91%E5%84%92/16849724 (Son Erişim Tarihi: 24.04.2020)

106 Feyza Görez, 'Çin Edebiyatında Hong Lou Meng'ın Yeri', Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 49.

anlatmıştır. Çin edebiyatı üzerinde muazzam bir etki bırakmıştır. Edebi anlamda bu denli önemli ve değerli oluşu yazarın usta ve öznel anlatımından kaynaklanmaktadır. Ayrıca eser şiir kalitesindedir ve 20. yüzyılın büyük Çin yazarı Lu Xun (鲁迅), Sima Qian'in eserine olan takdirini ve saygısını göstermiştir.[107]

Batı Han Hanedanlığı'nı zirveye çıkaran Hükümdar Wudi (武帝) döneminde edebiyattaki asıl başarı Yue Fu (乐府)[108] şiirleri olmuştur. Müzik eşliğinde söylenen Yue Fu şiiri önceden halk şarkılarının toplanıp düzenlendiği resmi bir müzik kurumuydu. Daha sonra müzik türü ve biçimsel özelliğine bakılarak başlı başına bir şiir ekolü haline gelmiştir.[109] Bu şiir türü Han dönemi edebi gelişmelerinden biridir. Zhaojun'ün yaşadığı Batı Han Hanedanlığı döneminde edebiyat oldukça hızlı bir gelişme göstermiştir diyebiliriz.

Wei- Jin, Güney-Kuzey Hanedanlıkları (魏晋南北朝) döneminde siyaset, ekonomi kültür alanlarında büyük değişimler yaşanmıştır. Yazarlar fikir özgürlüğünün oluşturduğu bir ortamda eserler vermişlerdir. Şiir türü gelişmeye başlamış, duygu yüklü şiirler çokça görülmüştür. Savaşın ve kargaşanın olduğu, dünyanın yozlaştığı, insanların hayatlarından memnun olmadığı bir dönemde şairler derin derin düşünmüş, kafa yormuşlar ve daha keskin daha dokunaklı yazmışlardır.[110]

Dönemin en ünlü ve önemli şairlerinden Cao Cao, oğlu Cao Pi ve Cao Zhi'dır. Cao Pi edebiyat, devletin bile yönetildiği büyük bir alandır ve ölümsüzlüğe götüren muhteşem bir sanattır. Hayatın da zaferin de ömrü kısadır ama edebiyat sonsuza kadar yaşar diyerek belirtmiştir. Cao Cao siyasi hırslarını ifade etmek için şiirler ve nesirler yazmıştır. [111]

Bu dönemde kadınların güzelliğini tanımlayan şiirler oldukça fazladır ve Wang Zhaojun ile ilgili şiirler yazılmaya başlanmıştır. Güney- Kuzey Hanedanlıkları döneminde yazılan Wang Zhaojun şiirleri betimleme ve estetik açıdan başarılı olmuştur. Ayrıca bu

---

107 Dan, s.73-82-83.

108 Song Hanedanlığı döneminde Guo Maqian (郭茂倩) tüm Yue Fu şiirleri toplamış ve Yue Fu Shi Ji (乐府诗集) adıyla kitaplaştırmıştır. Çin'in kuzey ve batı bölgelerinde göçebe kültürlerin yaşamını yansıtan tarihi olaylardan kaynaklanan şiirler de bulunmaktadır.

109 Erdem Kurtuldu, Klasik Çin Şiirinde Seçmeler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.17.

110 Dan, s.87-88.

111 Keay, s.194.

dönemde yazılan şiirler de Zhaojun'ün Han Yuan Di'ye olan duygularının başlangıcı olarak görülmüştür.[112]

Jin döneminde edebiyat ana gücünü pastoral ve lirik şiirlerden alır. Karakterlerin kişiliğini vurgular ve şarkılar oldukça güçlüdür. Beş heceli şiirler gelişme göstermiştir. Ruan Ji, Ji Kang, Zuo Si ve Tao Yuanming bu dönemin ünlü şairleridir. Özellikle en yüksek başarıya ulaşan şair: Tao Yuanming ağaçlar, nehirler üzerine olan şiirleri daha kusursuz bir hale getirmiş ve doğa ile pastoral şiirlere yeni bir saha açmıştır. Bu sebeple, Tao Yuanming geçmiş ve gelecek münzevi şairlerin en önde gelen ismi olarak kabul görmüştür. Güney-Kuzey Hanedanlıkları döneminde yine halk şarkıları edebiyata damgasını vurmuştur. Hua Mulan adlı bir genç kızın, babasının yerine savaşa gitmesini anlatan Mulan şarkısı (木兰诗) dönemin önemli eseridir. O dönemin neredeyse bütün çalışmaları duygu yüklüdür.[113]

Han Hanedanlığı döneminde Liu Xin (刘歆) tarafından yazılan Xi Jing Za Ji (西京杂记) eski tarihi romanları, anekdotların ve kurguların olduğu bir koleksiyondur ve orijinali iki ciltten oluşurken bugün altı cilttir. Batı Han Hanedanlığı tarihini anlatan bu eser Doğu Jin Hanedanlığı döneminde tekrar düzenlenmiştir. Eserde yer alan anekdotlar arasında en ünlüsü Wang Zhaojun'ün öyküsü olmuştur.[114]

Klasik Çin edebiyatının en önemli edebi eserleri kuşkusuz Tang ve Song Hanedanlığı döneminde yazılmış şiirlerdir. Tang Hanedanlığı (618-907) döneminde topraklar genişlemiş, ülke bolluk içerisinde kıtlık tehlikesi olmadan yaşamış, ekonomi canlanmıştır. Ekonomik zenginliğe paralel olarak gelişen kültürel hayat, edebiyat ve sanatın gelişmesine ortam sağlamıştır. Bu dönemin en göze çarpan edebi türü şiiridir, aynı zamanda dönemin en seçkin türü olarak kabul edilmiştir.[115] Tang Hanedanlığı

---

112 Guo, s.17.

113 Dan, s.89-90.

114 Ayrıntılı bilgi için bkz. https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E4%BA%AC%E6%9D%82%E8%AE%B0/2838733?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 18.05.2020)

115 Gürhan Kırilen, *Tang Dönemi Şiiri: Üç Şiir, Üç Şair; Li Bai, Lu Zhaolin ve Shi Juanwu*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı 50, 2010, s.222.

döneminde edebiyat daha önce görülmemiş bir zenginliğe ulaşmıştır. Edebiyatın, sanatın en parlak ve altın çağının yaşandığı görkemli bir dönem olmuştur.[116]

Bu dönemde yetişen bazı şairler: Bai Juyi (白居易), Wang Wei (王维), Meng Haoran (孟浩然), Gao Shi (高适), Li He (李贺), Li Shangyin (李商隐), Du Mu'dur (杜牧). Şiirin en önemli ve en ünlü isimleri ise şüphesiz Li Bai (李白) ve Du Fu (杜甫) olmuştur.

Tang şiiri biçimsel olarak beş ya da yedi heceden oluşmaktadır. Şiirlerin uzunlukları konunun işlenişine göre değişmekle birlikte, genelde dörtlükler halinde uyaklıdırlar. Başlıca temalar, yalnızlık, memleket hasreti, yönetime karşı hoşnutsuzluk, aşk ve özlemdir. [117] Bu dönemde yazılan şiirlerin konuları diğer dönemlere göre farklılık göstermektedir. Tang şairleri, imparator ve soylular için yazılan şiirlerin yanı sıra halkın durumunu anlatan şiirler de yazmışlardır. Şairlerin farklı alanlara yöneldiklerini, konularını belirlerken saray dışındaki olaylara ilgi gösterdiklerini, sadece imparator ve çevresindekilere övgüler sunan şiirler değil, halkın gerçek yaşamını anlatan olaylar hakkında bilgiler veren şiirler yazmaya ağırlık verdiklerini göstermektedir.[118]

Sayıca da oldukça fazla olan şiirler, tarihin en mükemmel örnekleri imparator Tang Xuanzong 唐玄宗 (712-756) döneminde yazılmıştır. Tang Xuanzong şair, ressam ve sanatçı kimliği olan bir imparatordur. İmparator Xuanzong'un Yang Guifei (杨贵妃) adında bir gözdesi vardır. Yang Guifei'in imparatora olan aşkı ve trajik ölüm hikâyesi, Zhaojun'ün yaşam hikâyesi gibi şiirlere, masallara konu olmuştur. Tang Hanedanlığı şairleri Wang Zhaojun'ün hikâyesine ilgi göstermiş, birçok şiir kaleme alınmış ve Zhaojun şiirleri diğer hanedanlık dönemlerine göre geliştirilmiştir. Tang Hanedanlığı döneminde yazılan şiirler genel olarak Zhaojun'ün yaşadığı kederin ve yasın ne boyutta olduğuna odaklanmışlardır. Şiirlerinde Zhaojun'ün çektiği acıyı anlatmaya çalışmış ve Zhaojun şiirlerinde yeni bir kapı açmışlardır. Şiirlere nispeten yazılan romanlar ise; daha çok Zhaojun'ün bağımsızlığını ve direnişini önemsemiştir. Tang Hanedanlığı döneminde yazılan Zhou Qin Xing Ji (周秦行纪) isimli eski Çin efsanevi romanının

---

116 https://baike.baidu.com/item/%E5%94%90%E6%9C%9D%E6%96%87%E5%AD%A6/2318427 (Son Erişim Tarihi: 01.03.2020)

117 Gürhan Kırilen, *Tang Dönemi Şiiri: Üç Şiir, Üç Şair; Li Bai, Lu Zhaolin ve Shi Juanwu*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı 50, 2010, s.222.

118 Nuray Pamuk, "Tang Hanedanlığı Dönemi Şiiri: Yedi Heceli Klasik Şiir", *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s.81.

ana karakteri Zhaojun olmasa da birkaç bölümünde Zhaojun'den söz etmiştir. Bu roman onun geçmişten günümüze geçirdiği değişim açısından önem arz etmektedir. Bu eser ilk kez Zhaojun'ü ahlaki açıdan ele almıştır. Tang Hanedanlığı'ndan beri Zhaojun hakkındaki tartışmalar giderek artmaya başlamıştır. [119]

Erken Tang Hanedanlığı'na kadar olan Zhaojun şiirleri genel anlamda daha iyimserdir ve neredeyse hiç keder ve kızgınlık gibi isyankâr bir ruh hali yoktur, yazarlar edebi güzelliğin peşinden koşmuşlardır. Fakat bu durum An Shi isyanının[120] (安史之乱) patlak vermesinden sonra değişmeye başlamış, özellikle Du Fu'nun Yonghuai Guji Wu (咏怀古迹五) adlı eserinde değiştiği ve farklılaşmaya başladığı açıkça görülmüştür. Du Fu, Çinli cariyenin çektiği acıyı ve isyankâr ruh halini ifade etmiştir. Tang Hanedanlığı'nın en önemli şairlerinden olan Bai Juyi ise Zhaojun ile ilgili toplam beş adet şiir yazmıştır. Şiirlerinde Zhaojun'ün Hun topraklarına gittikten sonraki perişan halini, Han Yuan Di'ye olan sadakatini ve ressamla olan kötü karşılaşmasını konu edinmiştir. Tüm şiirlerinde Zhaojun'e sempati göstermiştir. Bai Juyi çelişkili fikirleri olan bir şairdir. Zhaojun'ün niteliklerine göre Yuan Di'nin eşi olması gerektiğini düşünmüştür. Oysaki Zhaojun sarayda yıllarca unutulmuş ve imparatora yakın olamamıştır. Ressam onu çirkin bir şekilde resmetmiştir ve bu duruma imparator şaşırmıştır. Ancak imparator Zhaojun'ün Hun lideriyle evlenmesine razı olmuş, Bai Juyi bu duruma anlam verememiştir. Zhaojun'ün başına gelen her şeyin imparatordan kaynaklandığını ve ressamla ilgisi olmadığını düşünerek ilk kez Yuan Di'yi eleştirmiştir. Şair Du Fu ise Han Yuan Di'yi eleştirmemiş, şiirlerinde sadece Yuan Di'nin güçsüz ve zayıf olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Bai Juyi döneminde Zhaojun köyünde yaşayan kızların yüzlerine ben yapma geleneği yayılmıştır. Burada yaşayan kızlar güzel olsun ya da olmasın tüm kızların yüzüne ben yapılırmış. Bunun nedeni de güzeller güzeli Wang Zhaojun ile aynı kaderi yaşamayı istemedikleri içindir. Şair Qing Jia (青家) isimli

---

119 Guo, s.30-31.

120 Tang Hanedanlığı döneminde, imparator Tang Xuanzong zamanını sevdiği gözdesine ayırmış ve devlet işleri ile ilgilenmemiştir. Bu durum uzak sınır bölgelerdeki komutanların güçlenmesine neden olmuştur. Bu komutanlar arasından en güçlüsü olan An Lushan 755 yılında ordusuyla birlikte başkente saldırmıştır. Tang saray muhafızlarının imparatoru ve yakınındakileri başkentten kaçırmayı başarabilmesine rağmen çok güçlenmiş olan An Lushan Çin'i fethetme harekâtına girişmiştir. Tang imparatorunu koruyanlar imparatorun gözdesi Yang Guifei'i korumak istememişler ve onu idam etmişlerdir. Tang Hanedanlığı'nın yükselme dönemi bu olaylarla sona ermiştir. An Lushan isyanı Anshi isyanı olarak da bilinir. Tang Hanedanlığı'nın gücü yeniden ele geçirmesi on yıl sürmüştür. S. Can Yolaç, *Herkes için Çin Tarihi: Siyaset, Kültür ve Medeniyet*, Olasılık Yayınları, Ankara 2016 s.143-144.

şiirinde Zhaojun'ün yaşadığı talihsizlikleri onun güzelliği ile ilişkilendirmiştir. Bai Juyi Zhaojun şiirlerinde tarihi olayları yansıtırken aynı zamanda kendi duygularına da yer vermiştir.[121]

Tang Hanedanlığı zamanında ayrıca kuzeyde yaşayan göçebe bir kavim olan Hunlara ait şiirler de çok sevilmiş ve ilgi görmüştür. Çinli şairler 'Hun kızlarına' ithafen şiirler yazmışlardır ve Hun veya Kuzey şiirlerine eşlemeler yapmışlardır. Özerdim'e göre; Çin şiirlerinde, Çinlilerin neye inandıklarını, neyi istediklerini, heyecan ve tutkularını, aşk ve kıskançlıklarını, ızdıraplarını, korkularını ve coşkun neşelerini buluruz. Batı sanatından çok başka olan Çin şiirleri, olayların objektif bir yankısı değil, uzun tecrübeler sonucu, ince ve derin bir duyguyla işlenmiş görkemli tablolardır. Çin'in ve Tang Hanedanlığı'nın "Ölümsüz Şairi" olarak nitelendirilen Li Bai'ın Hunlarla ilgili "Yu-chou'daki Atlı Barbarlar" adlı şiiri:

Yu-chou'daki yabancı atlı barbarlar,

Yeşil gözlüdür, kaplan derisinden başlıkları var.

Gülerek çift oklarını atıyorlar,

On binlerce kişi onlara karşı gelemiyor.

Yaylarını yuvarlak ay gibi atıyorlar,

Beyaz kazlar bulutların içine düşüyor.

Kılıçlarını sallayarak çift çift gidiyorlar,

Lou-lan'ın[122] karşı tarafında avlanıyorlar.

Kapıdan çıkıyorlar, arkalarına bakmıyorlar,

Vatan için ölmek neden yazık olsun.

Göksel atlar üzerinde beş Chan Yü,

Kurtlar gibi kötülük yapmasını seviyorlar.

İnekler ve atlar kuzey denizine doğru dağılıyorlar,

Kesilmiş taze et, kaplan yemeği gibi.

---

121 Guo, s.22-23-24-25-26.

122 Han Hanedanlığı zamanındaki Batı memleketlerinden birisidir. Loulan, Hunlar ve Çinliler arasındaki değiş-tokuş yöntemiyle yapılan ticaretin de merkezidir.

Her ne kadar Yen-chıh-shan'da[123] oturuyorlarsa da

Kuzeyin karından ve soğuğundan söz açmıyorlar.

Genç kızlar at üstünde gülümsüyorlar,

Yüzleri yeşimden taşından tepsi gibi kıpkırmızı.

Kuşları ve hayvanları avlamak için hızlı gidiyorlar,

Çiçekler arasında ay, eğer üstündeki gençleri mest etmiş.

Bayraklar dört yana ışıklar saçıyor,

Toplu arılar gibi dövüşüyorlar.

Beyaz bıçaktan kan damla damla akıyor,

Gobi çölü kıpkırmızı olmuş.

Acaba ünlü kumandan kimdi?

Yorgun askerlere ne kadar yazık!

Göksel kurtlar ne zaman yok olacak?

Baba ile oğul arasındaki savaşım ne zaman bitecek? [124]

Bu şiir ile Hun-Çin uluslrının etkileşimini ve siyasi ilişkilerin edebiyata yansıma şeklini görmüş oluruz. Çinli şair Li Bai, Hunların kuzey sınırlarında yaşadıklarından, onların fiziksel özelliklerinden ve Hun askerlerinin ok atmakta usta, güçlü at biniciler olduğuna değinmiştir. Şair Hunların lideri olan beş Chanyu'nün ne kadar acımasız liderler olduğunu söylemiş onları savaşmaktan zevk alan kurtlara benzetmiştir. Dördüncü dörtlükte Hunların yaşadığı bölgenin çok soğuk bir yer olduğunu ve Hunların denizleri aşarak yeni yerler fethettiğinden bahsetmektedir. Son dörtlükte de Li Bai'ın, Hunlar için savaşan yorgun ve bitkin düşen askerlere acıdığını söyleyebiliriz. Şair, Hunların kuzey sınırındaki halka verdiği zararlardan dolayı onların yok edilmesini ve ülkesindeki bu tehlikenin artık son bulması istemiştir.

Tang Hanedanlığı döneminde Çinli şairlerin Hun kızlarına yazdığı şiirlere bir örnek ise şair Chang Hu'nun 8-9. yüzyılda yazdığı Barbar Kızı isimli şiiri:

---

123 Yen-chıh-shan: Kansu'da bulunan bir dağdır.

124 Muhaddere Nabi Özerdim, Çin Şiirleri, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986, s.50.

Barbar kızıyla şarap içiyorum,

Her zaman beyaz burunlu atla geliyorum.

Suların üzerine atılan nilüfer çiçeklerini topluyorum.

Siz de beyaz çiçekleri düşünüyorsunuz. [125]

Song Hanedanlığı (960-1279) Çin edebiyatının gelişmesine fayda sağlayan önemli ve yenilikçi bir yere sahiptir. Yerel halk hikâyelerine dayanan romanlar, nesirlerin yanı sıra bu dönemde en çok Tang Hanedanlığı'nda ortaya çıkan Ci (词) şiir sanatı ilgi görmüştür. Ci şiir sanatı, Song Hanedanlığı döneminde geliştirilmiş esas anlamda bir şarkının sözlerine karşılık gelen ve Beş Hanedanlık döneminde ezgili sözler olarak adlandırılmıştır. Geleneksel şiirlerle kıyaslandığında Ci şiir sanatında aşk hikâyeleri ya da kadının çektiği acılar gibi kısıtlı temalar yer almıştır. Dil açısından süslü, estetik tarz açısından hüzünlüdür.[126]

Song Hanedanlığı döneminde matbaa yaygınlaşmış ve çok sayıda kitap basılmıştır. Eserler sadece toplumun üst seviyesine değil artık halka da hitap etmeye başlamıştır.[127] Dönemin en önemli yazarları, Sima Guang, Wang Anshi, Ouyang Xiu, Su Shi, Zen Gong'dur. Sima Guang ve Wang Anshi yazarlığın yanı sıra aynı zamanda çok önemli devlet adamlarıdır ve sarayda da etkili kişiliklerdir. Sima Guang bu dönemde yazdığı şiirlerin yanı sıra "Hükümete Yardım İçin Kapsamlı Bir Ayna" adlı eseri Çin tarihinin anlatıldığı en iyi tarihsel kayıtlardan birisi olmuştur. Song imparatoru Hui Zong (1101-25) bilim insanları ve sanatçılardan oluşan bir akademi kurmuştur. Kendisi de çok iyi bir ressam ve hattattır.[128] Bu dönemde ülkede savaşlar ve yabancı düşmanların istilası yüzünden etnik konular daha çok gündeme gelmiş, eserlerin konuları eskiye nazaran daha çok vatan sevgisi, sadakat ve ulusal endişelerle ilgili olmuştur. Ayrıca Song Hanedanlığı'nda Zhaojun hakkında yazılmış şiirler oldukça fazladır ve Song Hanedanlığı yazarları, değerlerini ve ülkedeki etnik meseleleri ulusal bir bilinçle Zhaojun motifi ile ifade etmeye çalışmışlardır. Zhaojun'ü daha derin ve titiz bir şekilde tasvir etmişlerdir. Daha önce yazılan şiirlere göre Song Hanedanlığı'nda yazılan

---

125 Özerdim, s.74.
126 Dan, s.121.
127 https://baike.baidu.com/item/%E5%AE%8B%E4%BB%A3%E6%96%87%E5%AD%A6/2286985 (Son Erişim Tarihi:02.003.2020)
128 Keay, s.317-320.

Zhaojun şiirleri ideoloji ve sayı açısından büyük bir atılım gerçekleştirmiştir.[129] Eserler Heqin politikasının tarihsel önemini ve Zhaojun'ün yaşadığı kederi, acıyı son derece başarılı bir şekilde yansıtmıştır.[130] Önceki hanedanlıklarda yazılan şiirler ressamın Zhaojun'ü çirkin bir şekilde resmetmesi ve kaderini kötü yönde etkilemesiyle suçlamış ya da Zhaojun'ün Hun diyarındaki yaşamını tasvir etmiştir.

Yuan Hanedanlığı (1279-1368) döneminde daha çok tiyatro, oyunlar ve opera ön plana çıkmıştır. En seçkin tür opera olmuştur. Bu dönemde de Zhaojun ile ilgili özellikle onun yurtseverliğini vurgulayan dramalar yazılmıştır. Tang Hanedanlığı şiirleriyle, Song Hanedanlığı Ci şiir sanatı ile, Yuan Hanedanlığı ise opera ve dramalar ile anılmaktadır. Dönemin en ünlü yazarları Yuan Haowen, Ma Zhiyuan ve Zhang Kejiu'dur. Yuan Hanedanlığı'nda şiir, operaya göre daha az görülmüştür. Yazılan şiirler ise Yuan Hanedanlığı'nın seçilmiş (元诗选) şiirleri olarak bir kitapta toplanmıştır.[131]

Konuşma dili edebiyata, Yuan Hanedanlığı'nda tiyatro ve romanlarla giriş yapmaya başlamıştır. Bu dönemde yazılan şiirlerin çoğunda konuşma dili kullanılmıştır. Ayrıca Yuan Hanedanlığı döneminde yazılan birçok şiirde; Heqin politikası çerçevesinde Zhaojun'ün ülkesinden ayrılıp Hun topraklarına gitmesinden dolayı Han Yuan Di'yi suçlanmış ve bu durum karşısında hiçbir şey yapmamış olması eleştirilmiştir. Şiirlerde gibi ülkesi için kendini feda eden Zhaojun ve Xi Shi[132] (西施) vatansever ulusal

---

129 http://m.fx361.com/news/2019/0608/5187640.html (Son Erişim Tarihi: 02.03.2020)

130 Guo, s.68.

131 https://baike.baidu.com/item/%E5%85%83%E4%BB%A3%E6%96%87%E5%AD%A6/228-7556?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 03.03.2020)

132 Xi Shi Çin'deki dört antik güzelden birisidir. İlkbahar-Sonbahar Savaşan Beylikler Dönemi'nde yaşamıştır. Yue Beyliğinin Zhejiang eyaletinde bulunan bir dağ köyünde doğmuştur. Köyde güzelliği ile ün salmıştır. Ne yazık ki Wang Zhaojun gibi onun güzelliği de mutluluk ve huzur getirmemiştir. Xi Shi ve ailesini yaşadığı Yue Beyliğinin hükümdarı Guo Jian komşusu Wu Beyliğine savaşta yenilmiş ve Yue Beyliği hükümdarı Guo Jian ele geçirilmiştir. Esir alınan hükümdar Guo Jian 3 yıl sonra serbest bırakılmıştır. Ülkesine döndükten sonra ordusunu yeniden inşa etmek için adımlar atmış ve Wu hükümdarını yok etmek için intikam planı düşünmüştür. Guo Jian'in bir danışmanı, Wu'yu yok etmek istiyorsanız ona güzel bir kadın göndererek devlet işlerinden uzak durmasını sağlayabilirsiniz demiştir. Yue hükümdarı Guo Jian hemen güzel bir kadın getirilmesini emretmiştir. Böylece Xi Shi Yue Beyliğine getirilmiştir. Xi Shi, kendi ülkesinin Wu Beyliği tarafından aşağılanmasından dolayı hükümdarın intikam almasına yardımcı olmayı kabul etmiştir. Xi Shi, Yue hükümdarının kıdemli danışmanı Fan Li tarafından Wu beyliğine götürülmüştür. Wu hükümdarı, Xi Shi'yı görünce onun güzelliği ve zarafeti ile büyülenmiştir. Yavaş yavaş, Wu hükümdarı görevlerini ihmal etmeye ve zamanının çoğunu Xi Shi ile geçirmeye başlamıştır. Xi Shi, Wu hükümdarının devlet işlerinden uzak tutmak için elinden geleni yapmış ve sık sık kendi ülkesine haber göndermiştir. Birkaç yıl sonra Yue ordusu toparlanmış, Wu Beyliğine saldırmıştır. Bir zamanlar çok güçlü olan Wu Beyliği çökmüş, Yue Beyliği zafer kazanmıştır. Kendi ülkesinin Wu Beyliğini yok etmesine yardımcı olma görevini tamamladıktan sonra Xi Shi'ya ne olduğu hakkında efsaneler ve halk hikayeleri vardır. Efsaneye göre Xi Shi, Yue hükümdarının

kahramanlar olarak övülmüşlerdir. Yuan Hanedanlığı döneminde Ma Zhiyuan (马致远) tarafından yazılmış olan "He Xinlang" isimli şiir Zhaojun'ün Hun lideriyle evlenmesine ve yaşadığı trajediye fazlaca sempati gösteren mükemmel bir edebi eserdir. Bu dönemde verilen eserler önceki zamanlara göre daha sanatsal ve anlamı daha derindir. Bu durumun nedeni edebi tarihin değişiminden kaynaklanmaktadır. Yuan Hanedanlığı zamanında Çin edebiyatı büyük bir değişim ve gelişim göstermeye başlamıştır. Bu durum yeni ve modern edebiyat dönemine geçişe zemin hazırlamıştır. [133]

Zhaojun ile ilgili çeşitli dramalar yazılmasına rağmen en önemli ve eşsiz olan oyun yazarı Ma Zhiyuan tarafından yazılan "Han Sarayında Sonbahar" (Han Gong Qiu- 汉宫秋) isimli tarihi dramadır.[134]

Han Gong Qiu adlı eser yazılmadan önce Zhaojun'ün hikayesini anlatan bütün şiirler yazarların kişisel duygularına dayanan lirik şiirlerdir. Bu oyunda Zhaojun'ün Hun lideri ile evlenerek uzak diyarlara gitmesi ve onun vatansever kişiliği anlatılmıştır. Han Gong Qiu'nun içerisinde yer alan şarkılar ve şiirlerde de konuşma dili kullanılmıştır. Han Gong Qiu'nun kahramanı Han Yuan Di'dir ve oyunun merkezinde Yuan Di'nin duyguları ifade edilmiştir. Yazar Yuan Di'ye sempati duyduğu açıkça görülebilir. Kaçınılmaz olarak bu oyunda Zhaojun biraz daha soluk görünmüştür. Han Gong Qiu'nun yazarı Ma Zhiyuan, Yuan Di'nin Zhaojun'e olan sevgisini de tasvir etmekten hiç çekinmemiştir. Bir hükümdarın bir cariyeyi bu şekilde sevmesinin feodal ahlaka uygun olmadığını bilmesine rağmen, Yuan Di'nin cariye Zhaojun'e olan sevgisini tam olarak anlatmaya çalışmıştır.[135]

Yazar Jiwei'e göre, aslında bu drama, sadece Yuan Di'nin duygularını değil aynı zamanda Han Hanedanlığı'ndaki ve Yuan Hanedanlığı'ndaki kadınların karşılaştığı trajik durumları da anlatmaya çalışmıştır. Han Gong Qiu isimli drama, antik Çin'deki kadınların yaşadığı trajediyi anlamamızı sağlamıştır. Ma Zhiyuan'e göre Zhaojun'ün kederli yaşamının başlangıcı, rüşvet vermediği için Zhaojun'ün portresini kusurlu hale

---

emriyle askerler tarafından bir gece gizlice bir nehre atılıp, boğulmuştur. Diğer bir efsaneye göre ise, Xi Shi, onu Wu Beyliğine götüren Yue hükümdarının danışmanı Fan Li'ye âşık olmuştur. İkisi de inzivaya çekilmiş ve birlikte mutlu mesut yaşamışlardır. Çin'de Xi Shi hakkındaki bu efsaneleri anlatan sayısız kitap, şiir, oyun, opera vardır. https://archive.shine.cn/sunday/now-and-then/Xi-Shi-the-Fairest-Beauty-of-Ancient-China/shdaily.shtml (Son Erişim Tarihi: 25.04.2020)

133 Guo, s.58- 63.

134 https://zhidao.baidu.com/question/1609642984144600947.html (Son Erişim Tarihi: 04.02.2020)

135 Guo, s.55-58.

getiren ressamdan kaynaklanmaktadır. Ma Zhiyuan'in eserlerinde, ressam sonsuza dek utanca gömülmüş ve suçlanmıştır. Ma Zhiyuan'in kaleminden çıkan bu yazılarla, insanlar ressamı hain olarak görmüş ve ondan nefret etmişlerdir.[136]

Ming Hanedanlığı döneminde (1368-1644) en çok roman türü başarıya ulaşmış ayrıca opera ve oyunlar da gelişme göstermiş ve popülerleşmiştir. Yazar Luo Guanzhong (罗贯中) tarafından yazılan ve tarihsel olayları anlatan Üç Devlet Hikayesi, dönemin en önemli ve ünlü romanıdır. Ming Hanedanlığı'nın bazı önemli yazar ve şairleri Wen Zhengming, Gao Qi, Xu Zhengming'dir.

Yuan Hanedanlığı döneminde büyük bir sıçrama yaşayan Zhaojun şiirleri Ming Hanedanlığı döneminde düşüşe geçmiştir. Ming Hanedanlığı döneminde yazılmış olan Zhaojun şiirleri önceki hanedanlık dönemlerinde yazılanlara göre daha soluktur diyebiliriz. Ming Hanedanlığı'ndaki şairler genelde birkaç ünlü şairin şiirini örnek almışlardır. Ming döneminde Zhaojun ile ilgili yaklaşık 200 şiir toplanmıştır. Bu şiirler genellikle önceki hanedanlık dönemlerindeki kederli bir Wang Zhaojun tasvir etmişlerdir. Yazarlar edebiyat ve tarih üzerinde büyük bir etkiye sahiptir, ancak yazılan Zhaojun şiirleri duygu ve samimiyetten yoksundur. Bazı yazarlar Zhaojun'ün yaşadığı acıyı ve üzerindeki baskıyı tarif etmiş, bu durumu politik eleştiriler yapmak için de kullanmışlardır. Ayrıca yazarlar şiirlerinde Han Yuan Di'ye ve ressam Mao Yanshou'ya kızmamışlardır. Bu şekilde Zhaojun temasının geleneksel tanımı genişletilip, şiirler zenginleştirilmiştir. Şiirlerin yanı sıra oyun yazarları tarafından çeşitli dramalar da yazılmıştır. Bunların arasından en etkileyici olanı yazar Chen Yüjiao'ın (陈与郊), Zhaojun Chusai (昭君出塞) isimli dramasıdır. Bu oyunun ana karakteri Han Gong Qiu'nun aksine Wang Zhaojun'dür. Oyunda onu destekleyen şarkılar ve bazı karakterler vardır. Hikâye Han Hanedanlığı'nın, Hunlarla yaptığı Heqin anlaşmasıyla Zhaojun'ün Hun liderine eş olarak Hun diyarına gitmesi ile başlamaktadır. Zhaojun'ün sınırdan ayrılana kadar nerede olduğunu açıkça belirtmeyerek oyunda bir gerilim ve bilinmezlik yaratılmıştır.[137]

---

136 Tián, Jìwěi, 田, 纪伟, "Qīng Zhǒng Wèi Shéi Liú—Cóng "Hàn Gōng Qiū" Kàn Wáng Zhāojūn Mìngyùn de Bēigē 青冢为谁留—从《汉宫秋》看王昭君命运的悲歌 (Yeşil Mezar Kimin İçin? Han Gong Qiu'dan Wang Zhaojun'ün Kaderindeki Kederi Görmek)", Zhōngguó Xìqǔ Xuéyuàn, Beijing 2019, s.10-11.

137 Guo, s.58-66-68-73.

Qing Hanedanlığı (1644-1911) dönemine baktığımızda, 2000 yılı aşkın feodal toplum sona ermeden önce son eserlerin verildiği yeni bir döneme adım atılmak üzere olduğu görülmektedir. Qing Hanedanlığı edebiyatı aslında tüm Klasik Çin edebiyatının özetini ve görkemini yansıtmıştır. Bu dönemde romancılık en yüksek başarıya ulaşmış ve opera gelişmiştir. Romanlar genelde sınıf mücadelesini, etnik çatışmaları ve vatanseverliği konu almıştır. Birbirinden seçkin romanlar ortaya çıkmış ancak en önemlisi yazar Cao Xueqin (曹雪芹) tarafından yazılan Hong Lou Meng (红楼梦) Kızıl Konağın Rüyası'dır ve bu eser roman türünün doruk noktası olmuştur. Düz yazılar, şiirler ulusal düşüncelerle eserler verilmiş ve bu eserler Ming Hanedanlığı'nda yazılanlardan farklı ve yeni bir görünüme kavuşmuştur. Song Hanedanlığı'nda gelişmeye başlayan Ci şiir sanatı yeniden canlanmıştır.

Bu dönemde Zhaojun ile ilgili de eserler verilmiştir. Bu eserler ise hem nicelik hem nitelik açısından Yuan ve Ming Hanedanlığı'nın çok ötesindedir.[138] Qing insanları tarafından derlenen Qing Ailesi kitabı (青家志) Han Hanedanlığı'ndan Qing Hanedanlığı'na kadar Zhaojun ile ilgili yazılmış 420'den fazla şiir içermektedir. Bu istatistiklerin eksik olduğu, gerçek sayının aslında bundan da fazla olduğu tahmin edilmektedir.[139] Qing Hanedanlığı döneminde Zhaojun ile ilgili bireysel bilinç ve vatandaşlık bilincini yansıtan en iyi şiirler verilmiştir. Bu dönemde şiirler net, canlı ve moderndir.[140]

Ayrıca ressam Ni Tian (倪田) tarafından Tu Zhaojun Chusai (图昭君出塞) ismi verilmiş olan eser şu anda saray müzesindedir. Resimdeki manzara soluk bir sonbaharın sonlarında buz gibi havada Zhaojun eliyle atın dizginini tutar ve o sırada gökyüzünde yaban kazları uçmaktadır. Zhaojun'ün uzaklara bakan yüz ifadesinden üzgün ve mutsuz olduğu görülmektedir.[141]

Qing Hanedanlığı şairi ve opera sanatçısı You Dong'un (尤侗) kaleme aldığı bir drama olan Diao Pipa (吊琵琶) adlı eseri çoğu zaman Han Gong Qiu ile bağdaştırılmıştır.

---

138 Guo, s.86.

139 Chén, Fùxiáng, 陈, 富祥, "Lìdài Shīgē Zhōng de Wáng Zhāojūn Xíngxiàng Jí Qí Nèihán 历代诗歌中的王昭君形象及其内涵 (Geçmiş Hanedanlıkların Şiirlerinde Wang Zhaojun İmgesi ve Çağrışımı)", Chángjiāng Dàxué Xuébào, Vol.37, No.1, Gānsù Lánzhōu January 2014, s.13.

140 Guo, s.79.

141 https://baike.baidu.com/item/%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%87%BA%E5%A1%9E%-E5%9B%BE/23406993 (Son Erişim Tarihi:08.03.2020)

Fakat bu eser de Han Gong Qiu'nun tam aksine başkahramanı Wang Zhaojun'dür. Han Gong Qiu'da sadece Yuan Di'nin duygularına, Zhaojun'ü kaybettiğinde yaşadığı üzüntüye yer verilirken Diao Pipa isimli eserde, Zhaojun'ün yaşadığı keder anlatılmaya çalışılmıştır. Eserin en sonunda ise Zhaojun gibi hak etmediği şekilde aşağılanan kadınların genel talihsizliği gözler önüne serilmiştir. Yazar eserinde, Zhaojun'ün sadece ağlayan zayıf bir kadın olmadığını belirtmiştir. Hunlara gelin giden Wang Zhaojun, Yuan Di tarafından sevilen bir cariye olmuş olsa da Hun topraklarında hor görülmüştür. Eserde, gururlu ve kibirli imparator Yuan Di Zhaojun gittiğinde bile ağlayamamıştır, onun için artık umut yoktur.[142]

Qing Hanedanlığı'nın sonlarına doğru artık batı kültürü ve edebiyatı Çin'e girmeye ve yazarları etkisi altına almaya başlamıştır ve yazarlar tarafından eserlerde kadın-erkek eşitliği savunulmuştur. Özellikle, Qing Hanedanlığı oyun yazarı ve şairi olan Shu Wei eserlerinde (舒位) kadın erkek eşitliği üzerinde sıkça durmuştur. Zhaojun ile ilgili yazdığı şiirlerde kadınların ahlaki sorumlulukları tek başlarına ya da tek taraflı olarak almak zorunda olmadıklarını, onları sevmeyen kişilere karşı sadakatsiz de olabileceklerini ve kadınların haksız muamele gördüklerinde kendi mutluluğunu sürdürme hakkına sahip olmaları gerektiğini savunmuştur. [143]

Modern Çin edebiyatı 1917'den başlayıp 1949'a kadar olan süreyi kapsamaktadır. Modern Çin edebiyatının başlangıcı; 4 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleşen 4 Mayıs Devrimi ya da Hareketi[144] (五四運動) olarak bilinmektedir. 4 Mayıs Hareketi modern edebiyatın gelişiminde büyük bir etkiye sahiptir. Bu hareketin etkisi altında geleneksel edebiyatın içeriği ve ideolojisi yeniden şekillendirilmiştir. Modern edebiyat daha çok yabancı yani batı edebiyatı etkisi altında oluşturulmuştur. [145]

---

142 Guo, s.80.

143 Guo, s.-85-86.

144 Çin'de "4 Mayıs Hareketi" (**五四運動**) 4 Mayıs 1919 tarihinde Versailles'deki batılı kuvvetlerin Shandong eyaletini Japonya'ya teslim etme kararına boyun eğen Pekin hükümetine karşı gerçekleştirilen bir gösteriyle başlamıştır. Fakat 4 Mayıs Hareketi yalnızca ülkenin zayıflığına ve yabancı ülkelerin baskısına karşı gösterilen bir tepki değildir. Bu olay 19. yüzyılın sonlarında büyümeye başlayan ve Çin'deki klasik Konfüçyanist düşünceden ayrılarak batı kültürüne yönelmeyi sağlayan bir kültür devriminin de başlamasına ön ayak olmuştur. Çin'de 4 Mayıs Hareketi olarak adlandırılan bu dönem, modern Çin edebiyatının da başlangıcı olarak gösterilmektedir. (Yasemin Kumru, "Bir Delinin Hatıra Defteri" Eseri Üzerinden Dört Mayıs Hareketi ve Lu Xun*", Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 37.)

145 Liu Zhaoming, 刘召明, '中国文学' (Çin Edebiyatı), Likya Yayınları. Cilt 2, 2016, s.9-10.

20. yüzyılın başlarında en yüksek noktasına ulaşan bu hareket, modern Çin tarihi içinde edebiyatın en yaratıcı ve parlak döneminin yaşanmasını sağlamıştır. Yeni edebiyatın oluşmasında dış etkilerin katkısı olduğu kadar içsel faktörler de etkili olmuştur.[146]

Yabancı eserler Çinceye çevrilerek Çin edebiyatına kazandırılmıştır. Ayrıca yenilikçi edebiyat dergileri basılmaya başlanmıştır. Çinli yazarlar geleneksel Çin metinleri ile evrensel modern edebiyatı karşılaştırmış, eski dışa kapalı düşüncelerden sıyrılıp, evrensel edebiyat akımlarına ayak uydurmuşlardır. Çin edebiyat dünyasındaki eserlerde Wen Yan (文言) değil günlük konuşma dili olan Bai Hua (白话) kullanılması savunulmuştur. Edebiyatın düz yazı, roman, şiir gibi alanlarında Bai Hua kullanılarak eserler üretilmeye başlanmış bu sayede eserler daha anlaşılır ve aktarılabilir olmuştur. Bu şekilde Çin edebiyatı adeta yeniden doğmuştur.[147]

Böylece edebiyat doruk noktalara ulaşmış ve oldukça yaratıcı eserler ortaya çıkmıştır. Modern edebiyat döneminde düşünce ve kişisel özgürlüğün yükselmesiyle birlikte kadınların kurtuluşu da savunulmuştur. Zhaojun konusu ise yazarlar için endişe konusu haline gelmiştir. Modern edebiyat döneminin en önemli yazarlarından biri olan Hu Shi'nın (胡适) Hu Shi Sanwen Jing Xuan (胡适散文精选) eserinin içerisinde "Çin'in Vatansever Kadını Zhaojun" (中国爱国女杰王昭君传) isimli biyografi bulunmaktadır. Burada Zhaojun'ün vatanseverliğini, Han sarayına girişini, Heqin politikası çerçevesinde gerçekleşen evliliğini yeniden araştırılmıştır. Bu şekilde 4 Mayıs Hareketi ruhu da Zhaojun edebiyatına yansımıştır.[148]

4 Mayıs Hareketi'nden sonraki yeni edebiyatta Gu Qing Hai (顾青海) ve Guo Moruo (郭沫若) gibi yazarlar tarafından Zhaojun hikayesi daha da geliştirilmiştir. Bu dramalar da Zhaojun, Yuan Di'nin onun Hun topraklarına gidişine engel olmadığından dolayı kızgınlığını ve öfkesini de göstermekten çekinmemiş asi bir kadın figürü ortaya çıkmıştır. Wang Zhaojun isimli dramaları Zhaojun'ü en iyi yansıtan eserler arasında yerini almış ve güçlü bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Guo Moruo'nun iki oyunculu

---

146 Yasemin Kumru, "Bir Delinin Hatıra Defteri" Eseri Üzerinden Dört Mayıs Hareketi ve Lu Xun*"*, *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 37.

147 Nurcan Kalkır, "Modern Çin Edebiyatı'nın Doğuşu", *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s.77-78-80.

148 Chén, Jiāohuá, 陈, 娇华, "Xìngbié Shì Yù Zhōng de Zhāojūn Xíngxiàng 性别视域中的昭君形象 (Zhaojun'ün Cinsiyet Perspektifinden İmajı)", Zhōnghuá Nǚzǐ Xuéyuàn Xuébào, February Beijing 2015, s.72.

draması: Wang Zhaojun'ün ilk baskısı Nisan 1926'da Shanghai Guanghua Kitabevi (上海光华书局出版) tarafından yayınlanmıştır.[149]

Guo Moruo, kadınlarında birey olduğunu, erkeklere karşı itaatkâr olmamaları gerektiğini söyleyerek onların özgürlüğünü savunmuştur. Guo Moruo Üç Asi Kadın (三个叛逆的女性) isimli tarihsel dramasın da kadın erkek eşitliğini vurgulamıştır ve bu eserinde ele aldığı üç asi kadından birisi Wang Zhaojun'dür.[150]

Guo Moruo'nun dramaları dışında Çin edebiyatın yaptığı en büyük katkı 1921 yılında yayınladığı ve kendine ait şiirlerinden oluşan Tanrıçalar isimli eseridir. Bu eser, ilk kez yeni şiir akımına gerçek anlamda bir modernlik katmıştır.[151]

Gu Qing Hai'ın Wang Zhaojun isimli üç oyunculu draması, Guo Moruo'nun eserine nazaran daha karmaşıktır. Yuan Di'yi tüm zamanını kadınlarla geçiren zayıf biri olarak göstermiş ve ressam Mao Yanshou'dan onun için cariyelerin portresini çizmesini istemiştir. Ressam ona rüşvet vermeyen Zhaojun'ü kasıtlı olarak çirkin çizmiştir. Böylece imparatoru görememiş ve Hunlara gelin gitmiştir. Hun lideri, Zhaojun'ün kahramanca davranmasından sonra ona âşık olmuştur ve altı yıl boyunca mutlu bir yaşam sürmüşlerdir. Daha sonra Hun lideri ölmüş, Zhaojun'ün ruhu ise Han sarayına geri dönmüştür. Gu Qing Hai'ın Wang Zhaojun isimli bu oyunundaki esas tema yurtseverliktir. Buradaki Zhaojun imajı eşsiz bir ihtişam içerisindedir.[152]

Yeni edebiyat döneminin ünlü oyun yazarı Cao Yu (曹禺) modern Çin dramasının en önemli isimlerinden birisi olmuştur. Yeni ve sosyalist Çin toplumunda oluşturduğu Wang Zhaojun isimli beş perdelik bir dramasında, Zhaojun güzel bir kadın olarak görülmesinin yanı sıra kendine güvenen, hırslı, cesur ve umut dolu bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Tarihteki Wang Zhaojun Hun-Çin ulusu arasındaki barışın sağlanmasına katkıda bulunan kederli bir kadındır ancak yazar Cao Yu eserinde bu durumu değiştirmiştir. Zhaojun'ün gözyaşlarını silmiş, öfkesinden arındırmış ve onun

149 Guo, s.91.
150 Jiāohuá, s.72-73.
151 Dan, s.231.
152 Guo, s.93.

yeni hayatını öncekilerden farklı bir yolla kaleme almıştır. Buradan edebi eserlerin bazılarının tarihsel gerçeklerden gittikçe uzaklaştığını görebiliriz.[153]

3.2. Wang Zhaojun ile İlgili Yazılmış Şiirler

Tarihsel kişiliğinin yanı sıra, Hunlara gelin gidişi ile edebi bir figür haline gelen Çinli cariye Wang Zhaojun, yüzyıllardan beri Çin edebiyatında önemli bir yere sahip olmuştur.

Zhaojun'ün trajik hikâyesi hem klasik Çin edebiyatında hem de modern yazarlar tarafından oldukça ilgi gören bir konu olmuştur. Batı Jin Hanedanlığı'ndan Qing Hanedanlığı'na kadar hemen hemen her hanedanlığın en seçkin yazarları onunla ilgili şiirler yazmış ve eserlerinde Zhaojun'ün trajik hikâyesini anlatmışlardır. Yazarlar yaşadıkları dönemin değer yargılarını ve ideolojik görüşlerini eserlerine yansıtmışlardır. Zhaojun zamanla Çin edebiyatının ana temalarından birisi haline gelmiştir. Klasik dönem Çin edebiyatı yazarlarının yanında, modern Çin edebiyatında da pek çok yazar bu konuya yönelmiştir. Wang Zhaojun özellikle Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonraki 60 yılda tolumun her kesiminden ilgi görmüş ve yazarlar tarafından sıkça övülmüştür.[154] Tarihsel klasikler Zhaojun'ün hikâyesini göreceli olarak kaydetmiştir. Bu nedenle Wang Zhaojun'ün hikâyesi yazarlara hayal güçlerini kullanmaları için geniş bir alan bırakmıştır. Wang Zhaojun ile ilgili kaleme alınan eserlerde etnik sorunlar gibi ulusal konular da bu hikâyenin giderek önemli bir hal almasını tetiklemiştir.[155]

Zhaojun ile ilgili sayıca çok fazla eser ortaya çıkmış ve bu eserler zamanla Zhaojun'ün karmaşık bir hikâyeye dönüşmesine neden olmuştur. İlerleyen yıllarda birçok araştırmacı ve yazar Wang Zhaojun'ün hikayesinin yıllar içindeki evrimini ve onun hakkında yazılmış şiirleri keşfetmeye çalışmıştır. Ancak Zhaojun hakkında yazılmış makalelerin çoğu sadece çağlar boyunca yazılan şiirlerini analiz etmek, derlemek ve yorumlamak ile sınırlı kalmıştır. Daha sonra yapılan araştırmalar derinleşmiş ve yazarlar şiirlerdeki Zhaojun temasını tartışmaya başlamışlardır. 1931 yılında Qing Hua

---

153 Xǔ, Hóngyàn, 许，红艳, "Wáng Zhāojūn de Shēngmìng Lìchéng-Lìshǐ Yǔ Wénxué Zhōng de Bùtóng Mìngyùn 王昭君的生命-历程历史与文学中的不同命运 (Wang Zhaojun'ün Yaşam Süreci-Tarih ve Edebiyattaki Farklı Kaderi)", Tángshān Shīfàn Xuéyuàn Chūděng Jiàoyù Xuéyuàn, Běijīng 2008, s.72.

154 Ji, s.40.

155 Jiāohuá, s.70.

Üniversitesi'nin (清华大学) çıkardığı Çin Edebiyat Dergisi aylık sayısında Zhaojun'ün öyküsü yayınlanmıştır. Bunun üzerine pek çok yazar Zhaojun'ün hikâyesinin zaman içerisindeki değişimini incelemeye yönelmiştir.[156]

Bu çalışmada incelenmek üzere gerek klasik gerekse modern Çin edebiyatındaki farklı dönemlerden şiirler bulunmuştur. Bu şiirler hem dönemleri hem de içerikleri temel alarak kederli ve kaderine boyun eğen Wang Zhaojun, barış elçisi ve güçlü Wang Zhaojun figürü olmak üzere kendi içerisinde ikiye ayrılarak sınıflandırılmıştır.

3.2.1. Kederli ve Kaderine Boyun Eğen Zhaojun Figürü

王明君辞

我本汉家子，将适单于庭。
辞诀未及终，前驱已抗旌。
仆御涕流离，辕马为悲鸣。
哀郁伤五内，泣泪沾朱缨。
行行日已远，遂造匈奴城。
延我于穹庐，加我阏氏名。
殊类非所安，虽贵非所荣。
父子见凌辱，对之惭且惊。
杀身良不易，默默以苟生。
苟生亦何聊，积思常愤盈。
愿假飞鸿翼，弃之以遐征。
飞鸿不我顾，伫立以屏营。
昔为匣中玉，今为粪上英。
朝华不足欢，甘与秋草并。
传语后世人，远嫁难为情。

Ben aslında Han insanıyım, Chanyu'nün sarayına alışacağım.

Veda sözlerimi bitirmek için zamanım yok, Heqin birlikleri sınırdan çıkmaya hazır.

156 Guo, s.1.

Etraftaki herkes feryat ediyor, atlar bile üzülerek bağırıyor.

Gözyaşları içinde uzun süren bir yolculuktan sonra Hun topraklarına vardım.

Orada bana Yanzhi adı verdiler. Özel konumuma rağmen bundan güven ve gurur duymadım. Babasından sonra bir de oğlu ile evlenmem gerekti hem utandım hem şaşırdım. Yaşamıma son vermek kolay değildi, sessizce bu yaşama devam etmeliydim.

Çok üzgün ve öfkeliyim, uçan yaban kazlarının kanatlarına binip, buradan uzaklara gitmek istiyorum, ancak bana aldırmadılar, çadırın önünde öylece bakakaldım.

Önceden sarayda çekmecedeki yeşim taşı idim, şimdi ise pisliğin üzerindeki bir çiçeğim.

Hiç mutlu değilim, sonbahar otları gibi yavaş yavaş kuruyorum.

Gelecek nesillere söyleyin, uzaklara gelin gitmek çok zor.[157]

Batı Jin Hanedanlığı döneminde Shi Chong（石崇）tarafından yazılan "Wang Ming Jun Ci" adlı bu şiir Wang Zhaojun ile ilgili ilk eser olarak Çin edebiyatı aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Bu şiirin içeriği tarihsel gerçeklerle tutarlıdır. Zhaojun ile ilgili yazılmış ilk şiir olduğu için sonraki şiirlerin geleneksel temasını oluşturması açısından önem arz eden bir şiir olmuştur.

Shi Chong'un eserindeki "Ben aslında Han insanıyım" girişi oldukça dikkat çekicidir. Şair ilk mısrada Zhaojun'ün hikayesini anlatmaya başlamadan önce onun aslında Han ulusuna mensup bir kişi olduğunu önemle vurgulamıştır. Zhaojun'ün Han sarayında olması gerektiğini düşünmüş ve Hun diyarına gelin gitmesini doğru bulmamıştır. Şair, aynı zamanda Zhaojun'ün ülkesinden sürüldüğünü düşünerek öfkelenmiş, onun yaşadığı adaletsiz duruma karşı kızgınlığını dile getirmiştir.

Şair şiirin ilk bölümünde Zhaojun'ün Han sarayından trajik ayrılışını betimlemiştir. Heqin birlikleri kapıda hazır beklediği için Han sarayına ve imparatora veda bile edemeden ayrılmak zorunda kalan bir cariyenin yaşadığı mutsuzluk, geriye dönüşün imkânsızlığının verdiği acı ve Zhaojun'ün vatanına duyduğu özlem anlatılmıştır. Şairin

---

157 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.306.

betimlediği acıklı ayrılık sahnesinden sonra Zhaojun keder içerisinde Hun diyarına doğru uzun bir yolculuğa çıkmıştır. Hikâyenin asıl önemli kısmı Zhaojun, Hun diyarına vardıktan sonra başlamıştır. Şair, Hun liderinin eşi olan Zhaojun'ün edindiği konum ile hiçbir zaman gurur duymadığını ve kibirlenmediğini belirtmiştir.

Ancak talihsiz Zhaojun zor durumlarla karşılaşmaya devam etmiştir. Şiirin ikinci yarısında Hunlara gittikten sonraki durumundan bahsedilmiştir. Hun lideri öldükten sonra Hun adetlerine uymak zorunda kalmış ve üvey oğlu ile evlenmiştir. Böyle bir gelenek Han ulusunda olmadığı için yazar bu evliliğe anlam verememiş ve utanç verici ve şaşırtıcı bir durum olarak görmüştür. Zhaojun'ün duyguları iki ulus tarafından da yok sayılmıştır. Şair Shi Chong'un "Wang Ming Jun Ci" isimli eseri Çin Edebiyatında yas tutan kederli ve kaderine boyun eğen bir kadın figürü yaratmıştır.

昭君词

敛眉光禄塞、还望夫人城。
片片红颜落、双双泪眼生。
冰河牵马渡、雪路抱鞍行。
胡风入骨冷、夜月照心明。
方调琴上曲、变入胡笳声。[158]

Kuzey Zhou döneminden Yu Xin'in (庾信) yazdığı "Zhaojun Ci" adlı şiiri beş dizeden oluşmaktadır. İlk dizede şair, Zhaojun'ün Hun topraklarına mutsuz bir şekilde gittiğinden ve ülkesine olan sevgisinden bahsetmektedir.

İkinci dizede, Zhaojun'ün durmadan gözyaşı döküp kedere boğulduğundan ve kendisini artık eskisi gibi güzel bulmadığından, güzelliğinin giderek bozulduğunu düşündüğünden söz etmiştir.

Zhaojun'ün yaşadığı Han Hanedanlığı'nın bulunduğu bölge ova olduğu için keskin soğuklar olmamıştır. Bu duruma alışık olmayan Zhaojun için şair şiirin dördüncü dizesinde Hun diyarının keskin soğuğundan üşüdüğünü ve sadece gökyüzündeki ay

158 https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=d0242f991690f4201f118e1d867eb4ac&from=kg0&highlight=%E6%95%9B%E7%9C%89%E5%85%89%E7%A6%84%E5%A1%9E%E3%80%82%E8%BF%98%E6%9C%9B%E5%A4%AB%E4%BA%BA%E5%9F%8E%E3%80%82%E7%89%87%E7%89%87%E7%BA%A2%E9%A2%9C%E8%90%BD%E3%80%82%E5%8F%8C%E5%8F%8C%E6%B3%AA%E7%9C%BC%E7%94%9F (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)

ışığının ona iyi geldiğini söylemiştir. Şair betimlediği doğa ortamında Zhaojun'ün yoğun olarak yaşadığı yalnızlığı anlatmaya çalışmıştır.

Son dizede ise Zhaojun'ün eskiden pipa çalarak Han dilinde şarkılar söylerken, artık Han şarkılarının Hun şarkılarına dönüştüğünü söylemiştir. Yalnızlığın getirdiği üzüntü ve keder şiirin ana duygusudur. Yu Xin'in acıklı şirinden Zhaojun'ün kalbinde hep memleketinin ve Han Yuan Di'nin olduğunu anlayabiliriz.

明妃曲

北望单于日半斜、明君马上泣胡沙。

一双泪滴黄河水、应得东流入汉家。[159]

Güney-Kuzey Hanedanlıklarından Wang Yan'in (王偃) "Ming Fei Qu" şiiri iki dizeden oluşmaktadır. İlk dizede yazar, Zhaojun'ün Hun topraklarına gitmek üzere ülkesinden ayrıldığından ve atının üzerinde ağladığından bahsetmiştir.

İkinci dizede şair, Zhaojun'ün gözyaşları sel olup Sarı Nehre doğru aktı, bu gözyaşları Han Hanedanlığı'na doğru akmalıydı demiştir. Şair şiirde Zhaojun'ün trajik yaşamından dolayı ıstırap çektiğini bizlere aktarmış ve kederli bir kadın figürü ortaya koymuştur.

咏怀古迹

群山万壑赴荆门、生长明妃尚有村。

一去紫台连朔漠、独留青冢向黄昏。
画图省识春风面、环珮空归夜月魂。

千载琵琶作胡语、分明怨恨曲中论。[160]

Tang Hanedanlığı'nın büyük şairi Du Fu[161] (杜甫) tarafından yazılan "Yong Huai Guji" isimli şiirinin ilk dizesinde Zhaojun'ün doğduğu ve büyüğü köy olarak bilinen

159 https://www.gswen.cn/poetry/42327.html (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)
160 Guo, s.22.
161 Çin edebiyat tarihinde Du Fu da en az Li Bai kadar ünlüdür ve bu iki şairin ismi hep Li ile Du şeklinde birlikte anılmıştır. Şiirleri içerik bakımından oldukça zengindir ve ülkesi ve halkı için duyduğu derin kaygıları içermektedir. Tang Hanedanlığı'nın tarihsel seyrini durumunu yansıtan eserler ortaya çıkarmıştır. Dan, s.107-108.

Jingmen'i tanımlamıştır. Muhteşem manzarasıyla bilinen Jingmen köyü, kahraman Zhaojun'ün doğduğu yeri yansıtmıştır.

Üçüncü dizede şair, imparator Han Yuan Di'nin saray ressamı Mao Yanshou'ya güvenip onun çizdiği portrelere göre cariye seçmesini doğru bulmamıştır. Aynı zamanda Han Yuan Di'nin cariyelere bizzat bakmamış olmasına ve onların kaderlerini ressamın merhametine bırakmasına serzenişte bulunarak, bu dizede imparatora ve ressama olan kızgınlığını dile getirmiştir.

Son dizede Zhaojun pipasını çaldı, Hun dilinde şarkılar söyledi. Bu şarkılar kederden ve kırgınlıktan başka hiçbir şey söylemez demiştir. Zhaojun'ün mezarı ne yazık ki yabani otların arasında kaybolmuş haldedir, ancak onun pipasıyla çaldığı kederli şarkıları yüzyıllar öncesinden bugüne kadar gelmiştir.

Şiirin özeti, zavallı Wang Zhaojun bir süre sonra imparatorun onu çağırmayacağını anlamış, ümidini kesmiş ve sarayda kederli günler geçirmiştir. Ardından Hun lideri ile evlenmeyi gönüllü olmuş, büyüleyici güzelliğiyle törende Han Yuan Di'nin karşısına çıkmış ve onu terk etmiştir. Zhaojun'ün kaderi Han sarayında değişmiştir. O, Hun topraklarına gitmiş ve orada yalnız olmasına rağmen asla geri dönmemiştir.

Du Fu'nun şiirinde Zhaojun Han sarayına geri dönmek istememiş ve imparator Yuan Di'ye kızgındır. Ayrıca şiirde şair Du Fu, Yuan Di'yi zayıf bir karakter olarak betimlediğini söyleyebiliriz. Şiir, Qin Cao ve Xi Jing Za Ji'deki Zhaojun kayıtlarının birleşiminden oluşmuştur. Du Fu'nun "Yong Huai Guji" isimli şiirinde Çinli cariye Zhaojun'ün yaşadığı kederi anlatarak kederli bir Zhaojun figürü çizmiştir. Aynı zamanda Du Fu'nun gözünde Zhaojun cesur bir karakterdir. Zhaojun'ü beyaz bir at üzerinde kırmızı kapüşonlu pelerin giyen ve pipa çalan kederli bir güzel olarak tasvir ettiğini söylemek mümkündür. Du Fu'nun bu şiirinden sonra, şiir kaleme alan diğer şairler, onun Zhaojun betimlemesini temel olarak almışlardır. Şair Du Fu, şiirlerinde Tang Hanedanlığı'nın yükselişinden düşüşüne kadar olan süreçte meydana gelen değişimlerin, gelişmelerin grafiğini çizmiştir.[162]

[162] Dan, s.108.

王昭君

满面胡沙满鬓风、眉销殊黛脸销红。

愁苦辛勒憔悴尽、如今却似画图中。

汉使却回 凭寄语 、黄金何时赎蛾眉。

君王若问妾颜色、莫道不如宫里时。

Tang Hanedanlığı'nın en önemli şairlerinden olan Bai Juyi'nin (白居易) "Wang Zhaojun" isimli şiirinde şöyle söylenmektedir:

Rüzgârdan yüzüm kumla doldu, kaşlarım görünmez oldu, yüzümün rengi soldu,

Şimdi gerçekten ressamın çizdiği kadar çirkinim.

Han elçilerinden geri dönmem için para ya da haber gelmedi,

İmparator benim şimdi nasıl göründüğümü sorarsa, Han sarayındaki kadar güzel olmadığımı söylemeyin. [163]

Bu mısraların tümünde ülkesine ve Han sarayına karşı beslediği sevgiye rağmen onu terk etmek zorunda kalan bir kadının, Hunlara gittikten sonraki perişan hali, kederi, umutsuzluğu ve çaresizce kaderine boyun eğişi anlatılmıştır.

王昭君二首

汉家秦地月、流影照明妃。

一上玉关道、天涯去不归。

汉月还从东海出、明妃西嫁无来日。

燕支长寒雪作花、蛾眉憔悴没胡沙。

生乏黄金枉图画、死留青冢使人嗟。

昭君拂玉鞍、上马蹄红颜。

163 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s. 308.

今日汉宫人、明朝胡地妾。[164]

Tang döneminin en ünlü şairlerinden Li Bai'ın (李白) "Wang Zhaojun Er Shou" isimli şiirindeki birinci dizide şöyle söylenmektedir: Han sarayı Zhaojun sayesinde ay ışığı altında, huzur ve barış içerisindedir. Bu onun güzelliğinin bir yansımasıdır. İlk dizeden şairin, Zhaojun'ü değerli bir cariye olarak gördüğünü anlayabiliriz.

Şiirin ikinci dizesinde Zhaojun'ün sınırın ötesine geçtiğini yani Hun topraklarına gittiğini ve bir daha asla Han sarayına geri dönmediğini belirtmiştir. Şair, ayrıca Hun topraklarının çok soğuk olduğundan ve Zhaojun soğuk havaya alışkın olmadığı için yüzünün giderek solgun ve bitkin göründüğünden bahsetmiştir.

Beşinci dizede şaire göre, Zhaojun'ün yaşadığı keder ve yalnızlık saray ressamının rüşvet alamadığı için öfkelenip Zhaojun'ü çirkin resmetmesinden kaynaklanmıştır. Han Yuan Di, Zhaojun'ün portresini bir kenara itmiş ve Zhaojun yıllarca ailesinden uzakta yalnız kalarak acı içerisinde kıvranmıştır. Zhaojun öldükten sonra Hun topraklarında otlarla kaplı yeşil mezara gömülmüştür ve arkasından insanlar ağıtlar yaktığından söz etmiştir. Son dizede, Wang Zhaojun bugün Han sarayındayım yarın ise bir Hun cariyesi olacağım demiştir. [165] Li Bai, şiirinde kederli bir Zhaojun figürü çizmiştir.

昭君怨

合殿恩中绝、交河使渐稀。
肝肠辞玉辇、形影向金微。
汉地草应绿、胡庭沙正飞。
愿逐三秋雁、年年一度归。[166]

Tang Hanedanlığı şairi Lu Zhaolin'in (卢照邻) "Zhaojun Yuan" isimli şiirinde üçüncü dizede Han topraklarındaki otların yeşil olduğundan Hun diyarında ise kumların uçuştuğunu belirtmiştir. Şair son dizede Wang Zhaojun'ün sonbaharda uçan bir yaban kazına dönüşmek istediğinden ve böylece Han sarayına geri dönmeyi umut ettiğinden bahsetmiştir. Şiirin dizelerinde Zhaojun'ün acıları vardır. Hun topraklarına gittikten

164 https://so.gushiwen.org/shiwenv_3dd79bed6d73.aspx (Son Erişim Tarihi: 22.03.2020)
165 https://so.gushiwen.org/shiwenv_3dd79bed6d73.aspx (Son Erişim Tarihi:22.03.2020)
166 https://shici.911cha.com/poem_aHU5NA%3D%3D.html (Son Erişim Tarihi:29.03.2020)

sonra mutlu olamayan Zhaojun zor günler geçirmiştir. Şair eserinde bir kadının duygularından ve iç dünyasından bahsetmiştir. Tang Hanedanlığı döneminde yazılan çoğu şiir gibi Lu Zhaolin'in de ona sempati duymuş ve acıklı bir Zhaojun figürü ortaya çıkarmıştır.

明月

三五月华流炯光，可怜怀归郢路长。逾江越汉津无梁，
遥遥永夜思茫茫。昭君失宠辞上宫，蛾眉婵娟卧毡穹。
胡人琵琶弹北风，汉家音信绝南鸿。昭君此时怨画工，
可怜明月光朣胧。节既秋兮天向寒，沅有漪兮湘有澜，
沅湘纠合淼漫漫。洛阳才子忆长安，可怜明月复团团。
逐臣恋主心愈恪，弃妻思君情不薄。已悲芳岁徒沦落，
复恐红颜坐销铄。可怜明月方照灼，向影倾身比葵藿。[167]

Tang şairi Li Ru Bi'nin (李如璧) "Ming Yue" isimli şiirinde Zhaojun'ün yaşadığı trajik hikâye ve onun hayatında gelişen olaylar anlatılmıştır. Aynı zamanda bu eser onun duygularını, aşkını ve karamsar iç dünyasını yansıtmaktadır. Üçüncü dizede şair, Zhaojun'ü çirkin bir şekilde çizen ressam Mao Yanshou'ya şikayetini belirtmiştir. Ming Yue adlı eserde derin bir kedere boğulan bir kadın figürü vardır ve "可怜明月" kelimelerinin sıkça kullanılmasıyla şair Zhaojun'ü zavallı olarak görmüş ve acıklı bir kadın figürü ortaya çıkarmıştır.

昭君怨三首

汉道方全盛、朝廷足武臣。
何须薄命妾、辛苦事和亲。
掩泪辞丹凤、衔悲向白龙。
单于浪惊喜、无复旧时容。
胡地无花草、春来不似春。
自然衣带缓、非是为腰身。[168]

---

167 Guo, s.28.
168 https://zhidao.baidu.com/question/1373448808648202179.html (Son Erişim Tarihi:30.03.2020)

Tang Hanedanlığı şairi Dong Fang Qiu'nun (东方虬) "Zhaojun Yuan San Shou" isimli şiirinin ilk dizesinde, Han Hanedanlığı'nın en parlak zamanlarını yaşadığı dönemde sarayda çok sayıda asker ve görevli olduğunu belirtmiştir. Şair Dong Fang Qiu şiirinde, hanedanlık bu kadar güçlüyken askerler, devlet adamları varken uluslar arasında yapılan bir anlaşma da zavallı ve talihsiz cariye Wang Zhaojun'ün Hun topraklarına gelin olarak gitmesine anlam verememiş ve bunu sorgulamıştır. Şiirin devamında Heqin anlaşması çerçevesinde cariye Zhaojun'ün ülkesinden gözyaşları içerisinde ayrıldığından bahsetmiştir.[169] Beşinci dizede şair, Hun topraklarında çiçekler ve yeşil otlar olmadığı için orada gerçek bir bahar mevsiminin yaşanmadığından söz etmiştir. Bu dizeden Wang Zhaojun'ün Hun topraklarına alışamadığını ve mutsuz olduğunu söyleyebiliriz. Şair eserinde kederli kadın figürü çizmiştir.

明妃曲四首

西行陇上泣胡天、南向云中指渭川。
毳幕夜来时宛转、何由得似汉王边。
胡王知妾不胜悲、乐府皆传汉国辞。
朝来马上箜篌引、稍似宫中闲夜时。
日暮惊沙乱雪飞、傍人相劝易罗衣。
强来前殿看歌舞、共待单于夜猎归。
彩骑双双引宝车、羌笛两两奏胡笳。
若为别得横桥路、莫隐宫中玉树花。[170]

Tang Hanedanlığı şairi Chu Guangxi (储光羲) "Ming Fei Qü Si Shou" isimli şiirinde Wang Zhaojun'ün Hunlara gittikten sonraki durumunu anlatmıştır. Şiirin ana teması aşk ve özlemdir. Şiirin üçüncü dizesinde, Hun lideri Zhaojun'ün kalbinde bir keder olduğunu anlamış ve rahatlaması için Han sarayından getirdiği pipasını çalmasına izin vermiştir. Şiirin beşinci dizesinde kar yağışlı bir günde Wang Zhaojun'ün üzerinde ince bir kıyafet olduğundan ve bu kıyafeti değiştirmesi için ikna edilmeye çalışıldığından bahsedilmektedir.

---

169 https://zhidao.baidu.com/question/1373448808648202179.html (Son Erişim Tarihi:30.03.2020)

170 https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=c91e2380f57411e58945c8e0eb15ce01&from=kg0 (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)

Şiirde anlatılmak istenen, Zhaojun hayatından memnun gibi görünse de aslında kalbinde hep bir acıyla yaşamış ve hiçbir şey onun acısını azaltmamıştır. Şair, Zhaojun'ün her zaman kendini yalnız hissettiğini, hep hasret çeken ve acı içinde yaşayan bir kadın olduğunu aktarmaya çalışmıştır.

明妃曲二首

蛾眉绝世不可寻、能使花羞在上林。
自信无由污白玉、向人不肯用黄金。
一辞椒屋风尘远、去托毡庐沙碛深。
汉姬尚自有妒色、胡女岂能无忌心。
直欲论情通汉地、独能将恨寄胡琴。
但取当时能托意、不论何代有知音。
长安美人夸富贵、未央宫殿竞光阴。
岂知泯泯沈烟雾、独有明妃传至今。[171]

Song Hanedanlığı döneminde yazar, tarihçi ve politikacı olan Zeng Gong'un (曾巩), "Mingfei Qü Er Shou" adlı şiirinin birinci dizesinde, Wang Zhaojun'ün olağanüstü güzelliğinin hiçbir şeyle karşılaştırılamayacak kadar büyülü olduğundan bahsetmiştir.

Şiirin ikinci dizesinde şair, Zhaojun'ü beyaz yeşim taşına benzetmiş ve portresini imparatora sunmak için görevli olan saray ressamı Mao Yanshou'ya rüşvet vermediğini açıklamıştır. Bu dizede ayrıca Zhaojun'ün kendine olan güvenini vurgulamıştır. Üçüncü dizede, Wang Zhaojun'ün vatanını uzaklarda esen tozlu rüzgâr için terk ettiğini ve çölün ortasındaki keçeden bir çadırda yaşamaya başladığından söz eder. Dördüncü dizede, Wang Zhaojun Han sarayında yaşarken haremdeki cariyeler onun güzelliğini kıskanmışlardır. Şimdi Hun topraklarına gelin gelmiş ancak Hun kadınları da onun büyüleyici güzelliğini kıskanmışlardır. [172] Bu dizeden zavallı Zhaojun'ün kadınlar tarafından dışlanlandığını ve ne Han topraklarında ne de Hun topraklarında mutlu olamadığını anlıyoruz.

---

171 Yang Xiaoshan, Wang Anshi's "Mingfei Qu" And The Poetics Of Disagreement, University Of Notre Dame, December 2007, Vol.29, s.72.

172 Xiaoshan, s.72.

Beşinci dizede Zhaojun kederini, duygularını sadece pipa çalarak ifade edebilmiş ve böylece Han sarayına iletebileceğini düşünmüştür. Hun topraklarında onun çaldığı melodiyi kimse anlamamıştır. Son iki dizede şair, Chang'an sarayında güzelliğiyle övünen diğer kişilerin unutulduğundan, sadece Wang Zhaojun'ün güzelliğinin ve hikayesinin bugünlere kadar geldiğinden bahsederek onu yüceltmiştir.

Şair Zeng Gong tarafından yazılan şiirde Zhaojun'ün yaşadığı derin üzüntü ve yoğun olarak görülen yalnızlık duygusu işlenmiştir. Yazar açıkça Zhaojun'e duyduğu sempatiyi de belirtmiştir. Eserinde kederli ve yalnızlık içerisinde yaşayan bir kadın figürü ortaya çıkmaktadır.

明妃二首

明妃初出汉宫时、泪湿春风鬓脚垂。
低徊顾影无颜色、尚得君王不自持。
归来却怪丹青手、入眼平生几曾有；
意态由来画不成、当时枉杀毛延寿。
一去心知更不归、可怜着尽汉宫衣；
寄声欲问塞南事、只有年年鸿雁飞。
家人万里传消息、好在毡城莫相忆；
君不见咫尺长门闭阿娇、人生失意无南北。
明妃初嫁与胡儿、毡车百辆皆胡姬。
含情欲语独无处、传与琵琶心自知。
黄金杆拨春风手、弹看飞鸿劝胡酒。
汉宫侍女暗垂泪、沙上行人却回首。
汉恩自浅胡恩深、人生乐在相知心。
可怜青冢已芜没、尚有哀弦留至今。[173]

Song Hanedanlığı'nın en önemli yazarlarından birisi olan Wang Anshi'nın (王安石) "Mingfei Qu Er Shou" adlı eseri iki şiirden oluşmaktadır. Şiirin ilk dizesinde Zhaojun Han sarayından ayrılmış ve Hun topraklarına doğru uzun bir yolculuğa çıkmıştır. Giderken ise gözlerinden yaşlar dökülmüştür. Şiirin dördüncü dizesinde Han Yuan Di,

[173] Xiaoshan, s.55-56.

Zhaojun'ün gidişinden dolayı ressamı suçlamış ve onu öldürmüştür. Beşinci, altıncı ve yedinci dizede Zhaojun Han Hanedanlığı'ndan ayrılırken tekrar geri dönemeyeceğini yüreğinde hissetmiş, buna rağmen zavallı bir şekilde Han sarayı kıyafetlerini giymiştir. Zhaojun, Hun diyarına vardığında güney sınırına elçi göndermek istemiş, ancak gökyüzünde sadece uçan yaban kazları vardır. Wang Zhaojun on bin mil uzaktaki evinden bir haber alamamıştır.

İkinci şiirin ilk dizesinde cariye Zhaojun'ün ilk evliliğini Hun lideriyle yaptığından, çok sayıda araçla gidip artık bir Hun kadını olduğundan bahsetmektedir. İkinci dizede Wang Zhaojun duygularını ve kalbinden geçenleri pipası aracılığıyla aktarmıştır.

Dördüncü dizede, Han cariyesi Zhaojun gökyüzündeki yaban kazlarını izlemiş ve gizlice gözyaşı dökmüştür. Çölden geçenler onun geri dönmesine yardımcı olamaz.

Son dizede şair, Zhaojun'ün mezarının ne yazık ki yabani otlar arasında kaybolduğundan ancak kederli dizelerinin bugünlere kadar geldiğinden söz etmiştir. Wang Anshi'nın iki şiiride Çinli cariye Wang Zhaojun'ün yaşadığı kederi mükemmel bir şekilde bizlere aktarmıştır.

明妃曲和王介甫作

胡人以鞍马为家、射猎为俗。
泉甘草美无常处、鸟惊兽骇争驰逐。
谁将汉女嫁胡儿、风沙无情貌如玉。
身行不遇中国人、马上自作思归曲。
推手为琵却手琶、胡人共听亦咨嗟。
玉颜流落死天涯、琵琶却传来汉家。
汉宫争按新声谱、遗恨已深声更苦。
纤纤女手生洞房、学得琵琶不下堂。
不识黄云出塞路、岂知此声能断肠！

和王介甫明妃曲二首

汉宫有佳人、天子初未识，
一朝随汉使、远嫁单于国。

绝色天下无、一失难再得，
虽能杀画工、于事竟何益？
耳目所及尚如此、万里安能制夷狄！
汉计诚已拙、女色难自夸。
明妃去时泪、洒向枝上花。
狂风日暮起、飘泊落谁家。
红颜胜人多薄命、莫怨东风当自嗟。[174]

Song Hanedanlığı politikacısı ve yazarı Ouyang Xiu'nun (欧阳修) "Mingfei Qu He Wang Jie Fu Zuo" isimli şiirindeki ilk dizede Hun ulusunun geleneklerinden, göçebe bir toplum olduklarından bahsetmiştir. Şiirin üçüncü dizesinde Hun lideriyle evlenmek için yeşim taşı gibi güzel yüzlü kadını, soğuk ve kum fırtınalarının olduğu Hun diyarına kimin gönderdiğini sorgulamıştır. Dördüncü ve beşinci dizede Çinli cariye Wang Zhaojun memleketinden ayrılmış, Han sarayından kimseyi bir daha görmemiştir. At sırtında memleketine ağıtlar yakmış ve pipasıyla kederli şarkılar çalmıştır. Hunlar bile, Zhaojun'ün pipasıyla çaldığı kederli şarkıları dinledikçe iç geçirmiştir. Şiirin devamında yeşim taşı gibi olan güzelliği yok olmuş, ancak pipasının sesi tüm Han sarayına yayılmıştır. Şarkıların kederi ve nefreti çok derindir, dinleyenlere acı verdiğini söyleyebiliriz. Zhaojun ince ve nazik elleriyle karanlık odasında pipasını çalmış ve oradan dışarı çıkmamıştır. Şair bu dizelerle Zhaojun'ün kederli halini tasvir etmiştir.

Ouyang Xiu'nun ikinci şiirinin ilk ve ikinci dizesinde Han Yuan Di'nin başta sarayındaki güzel cariye Wang Zhaojun'den haberdar olmadığını belirtmiştir. Han elçisi olan güzel cariye Hun lideriyle evlenmiş ve uzak diyarlara gitmiştir. Dördüncü dizede "Han Yuan Di'nin Zhaojun'ü Hun liderine eş olarak vermeden önce onu tanıyamamasına neden olan ressamı öfkeyle öldürtse bile artık ne faydası var" diyerek yakınmıştır. Zhaojun'ün gidişine ne yazık ki hiçbir şey engel olamamıştır. Zhaojun Hun diyarına gittiğinde gözyaşlarıyla kedere boğulmuştur. Şair, Han Hanedanlığı'nı başarısız bir Heqin politikası uyguladıkları için eleştirmiştir.

Beşinci dizede şair, kendi sarayındaki güzellikten haberdar olmayan imparator Yuan Di, binlerce mil uzaktaki Hun ulusunu nasıl kontrol edebileceğini belirterek Zhaojun'ü

174 Xiaoshan, s.65-66.

önceden görmemesini Han imparatorunun zayıflığı olarak görmüştür. Yuan Di'yi zayıf bulan şair son dizede çoğu güzel kadının talihsiz kaderi vardır bu yüzden sadece imparatoru suçlamamalıyız demiştir. Şair iki şiirinde de kederli ve kaderine boyun eğen Zhaojun figürü çizmiştir.

和介甫明妃曲

明妃命薄汉计拙、凭仗丹青死悞人。
一别汉宫空掩泪、便随胡马向胡尘。
马上山川难记忆、明明夜月如相识。
月下琵琶旋制声、手弹心苦谁知得。
辞家只欲奉君王、岂意蛾眉入虎狼。
男儿返覆尚不保、女子轻微何可望。
青冢犹存塞路远、长安不见旧陵荒。[175]

Song Hanedanlığı'nın ünlü şairi Mei Yao Chen'in (梅尧臣) "He Jie Fu Ming Fei Qü" isimli şiiri yedi dizeden oluşmaktadır. Şiirde Han Yuan Di'nin cariyelerini sadece ressamın çizdiği portrelere bakarak seçtiğini söylemiştir. Şair, Han Yuan Di'nin sarayında uygulanan portre ile cariye seçmesini doğru bulmamıştır. Han Yuan Di'nin sarayda daha önce kendisinin bile görmediği cariye Wang Zhaojun'ün hayatında büyük bir trajediye yol açtığından bahsetmiştir. Dördüncü dizede şair, trajik hayatı olan Zhaojun'ü ay ışığı altında pipa çalan kederli bir güzel olarak tasvir etmiştir. Şiirin son dizesinde Zhaojun'ün yeşil mezarının uzakta olduğundan ve bu mezarın Chang'an'dan görünmediğinden bahsetmektedir.

贺新郎

俺又不曾彻青霄、高盖起摘星楼。
不说他伊尹扶汤、则说那武王伐纣。
有一朝身到黄泉后、若和他留侯、留侯厮遘、你可也羞那不羞？
您卧重裀食列鼎、乘肥马衣轻裘。
您须见舞春风嫩柳宫腰瘦、怎下的教他环佩影摇青冢月、琵琶声断黑江秋！[176]

[175] Guo, s.35.
[176] Guo, s. 59.

Yuan Hanedanlığı yazarı Ma Zhiyuan'in (马致远) "He Xinlang" isimli şiirinde Han imparatorunun Wang Zhaojun'e âşık olmasına rağmen ülkesinin çıkarlarını düşündüğü için onun Hun liderine eş olarak gitmesine engel olmadığından bahsedilmektedir. Dördüncü dizede, Han Hanedanlığı'nda tüm imtiyazlardan faydalananan hanedanlık yetkilileri varken zayıf ve güçsüz bir cariyeden ülkesi için fedakârlık yapmasını istemelerini adil bulmayarak bu durumu eleştirmiştir. Sadece kendi çıkarlarını gözeten hanedanlık yetkilileri Zhaojun'ün yaşamını ve ölümünü görmezden gelmişlerdir. [177]Şair, acılar içinde bir yaşam süren Zhaojun'ü kederli bir kadın olarak tanımlamıştır.

四块玉

雁北飞、人北望、
抛闪煞明妃也汉君王。
小单于把盏呀剌剌唱。
青草畔有收酪牛、
黑河边有扇尾羊、
他只是思故乡。[178]

Yuan Hanedanlığı yazarı Ma Zhiyuan'in "Si Kuai Yü" isimli eserinde San Qu (散曲) şiir sanatı kullanılmıştır. San Qu şiirleri ile belirli bir karakterin duygu ve düşünceleri ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu şiirler bir nevi nesir diyaloğunun parçaları ve şiirsel şarkılar olmuşlardır. Yuan Hanedanlığı'nda yazılmış San Qu şiirlerinin bir diğer özelliği ise aşk karakterlerini kullanmış olmasıdır. Yazar "Si Kuai Yü" isimli şiirinde bir aşk karakteri olan cariye Wang Zhaojun'ü konu almıştır. Zhaojun'ün yaşadığı üzüntüyü sınırlandırmak için herhangi bir yöntem kullanmadan ifade etmeye çalışmıştır. Şiirin ilk dizesinde şair, Zhaojun'ü yaban kazlarına benzetmiş ve kuzeye doğru uçarak gittiklerinden söz etmiştir.

Üçüncü dizede, Çin Seddi'nin ötesinde Zhaojun'ü bekleyen Hun liderinin mutlu bir şekilde içki içip, şarkılar söylediğinden bahsedilmektedir. Şiirin bu dizesinde şair, Hun liderinden "小单于" küçük Chanyu olarak söz etmektedir. Şaire göre, Yuan Di ve Hun lideri karşılaştırıldığında Hun lideri daha güçsüz görünmektedir.

---

177 Guo, s. 59.
178 Guo, s.55.

Şiirin son iki dizesinde, Hun diyarında büyük nehirler, sığırlar, koyunlar ve eşsiz bir manzara olsa da Zhaojun bütün olanaklara rağmen hep vatan hasreti çekmiş ve Han hanedanını özlemiştir. Ana teması özlem olan "Si Kuai Yü" isimli şiirde vatan hasreti çeken kederli bir kadın figürü olduğunu söyleyebiliriz.

昭君曲

胡雁向南飞、明妃西嫁几时归？

胡酥入馔捐汉食、胡风中人裂汉衣。

胡音不通言语译、分死薄命穹庐域。

君不见越中美人嫁姑苏、敌国既破还陶朱。

嗟嗟孤冢黄草碧、祇博呼韩双白璧。[179]

Yuan Hanedanlığı'nın sanatsal kişiliğe sahip olan şairi Yang Wei Zhen'in (杨维桢) "Zhaojun Qu" isimli şiiri beş dizeden oluşmaktdır. Şair dördüncü dizeden anlayabileceğimiz üzere talihsiz Zhaojun'ün kaderini İlkbahar-Sonbahar Dönemi'nde yaşamış efsanevi dört güzellikten biri olan Xi Shi (西施) ile karşılaştırmıştır. Zhaojun ile karşılaştırılan Xi Shi ülkesinin yararı için yabancı bir hükümdarla evlenmiştir. Görevini tamamladıktan sonra inzivaya çekilmiş ve mutlu, sakin bir hayat sürmeye başlamıştır. Zhaojun için ise durum ne yazık ki böyle olmamıştır. Han sarayında ressam yüzünden yalnızlık ve umutsuzluk içerisinde yıllar geçirmiştir. Hayatının ikinci yarısı diyebileceğimiz dönemde Hun liderine eş olarak bilmediği topraklara gitmiştir ve orada da mutlu olamamış daha da fazla acı ve kedere bürünmüştür. Zhaojun Han Hanedanlığı için kurban gibidir ve hayatının sonuna kadar acı çekmiştir. Efsanevi güzellik Xi Shi başta acı ekmiş, ancak hayatının ikinci yarısı diyebileceğimiz dönemde sevdiği kişiyle huzur içerişinde yaşamıştır. Zavallı Zhaojun hayatı boyunca hiç mutlu olmamıştır. O ülkesi için kendini ateşe atan bir kahramandır. Buna rağmen hak ettiği mutluluğu yaşayamamıştır. Şair, "Zhaojun Qu" isimli şiirinde kaderin adaletsizliğini vurgulamış ve kederli bir kadın figürü ortaya çıkarmıştır.[180]

---

179 Guo, s.62.

180 Guo, s.62.

贺新郎

马上貂裘裂。料明妃、几番回首、旧家陵阙。
留得胡沙千年恨、写入冰弦四列。想历遍、关河风雪。
弹动伊凉哀怨曲、把梨园风韵都销歇。南部乐、向谁说。
多情只记潇湘瑟。纵而今、宫移羽换、此怀难竭。
便有传来中原谱、终带穹庐烟月。甚长是未歌先咽。
顾曲周郎今已矣、满江南、谁是知音客。人世事、几圆缺。[181]

Yuan Hanedanlığı yazarı Shao Heng Zhen'in (邵亨贞) "He Xinlang" isimli şiiri Zhaojun'ün kederini pipasıyla ifade ettiği bir baş yapıt olmuştur. Şiirin üçüncü dizesinde Zhaojun'ün Hun topraklarına gittikten sonra yaşadığı üzüntüyü pipasıyla kederli şarkılar çalarak ifade ettiğinden bahsetmektedir. Zhaojun'ün çaldığı melodi bir Han şarkısı değil sınırda çalınan bir melodidir. Zhaojun eğer bir Han şarkısı çalsaydı, kimsenin onu dinlemeyeceğini biliyordu. Han Yuan Di'ye âşık olan zavallı Zhaojun sadece pipa çalarak ona olan özlemini biraz olsun bastırabilmiş olsa da özleminin tamamen bitmesi neredeyse imkansızdır. Şair eserinde Zhaojun'ün yaşadığı acıyı anlatmış ve kederli bir Zhaojun figürü çizmiştir.

王昭君

我本弱女子、被选当雄兵。男儿畏强虏、辛勤独远行。
行行汉城尽、遂见边草横。马鸣何萧萧、使者来相迎。
俗殊姓氏曲、昌以称其名？河冻尘失堑、北风摇筛放。
阔氏本至贵、当之乃心惊。育庐乱南北、无由瞻汉京。
汉京君臣薄、胡人父子轻。岂欲惜一死、恐起汉胡争。
天子方厌战、妇人聊苟生。纵有归来时、肚见父与兄。
印比负君托、时闻胡马征。采采首藉枝、血泪相与并。
愿因双飞鹤、持赠汉公卿。[182]

Ming Hanedanlığı yazarı Chen Zi Long'un (陈子龙) "Wang Zhaojun" isimli şiirinde ilk ilk dizesinden "我本弱女子" yarısına kadar "当之乃心惊" Shi Chong'un "Wang Ming

[181] Guo, s.63.
[182] Guo, s.74.

Jun Ci" isimli şiiri ile benzerlik göstermiştir.[183] Ancak Chen Zi Long'un şiirinin ikinci yarısı tamamen farklıdır. Şiirin beşinci dizesinde şair, Wang Zhaojun'ün Han Hanedanlığı tarafından iyi bir muamele görmediğini, imparator ve bakanların ona haksızlık ettiğini belirtmiştir. Beşinci dizenin devamında, Zhaojun Hun topraklarına gittikten bir süre sonra Hun lideri ölmüştür. Bu nedenle Zhaojun üvey oğluyla evlenmek zorunda kalmıştır. Zhaojun'e iki ulusta aile sıcaklığını hissettirememiştir. O yaşadığı zor durumlardan ötürü hep ölümü düşünmüş, ancak ölememiştir. Eğer ölürse Hun ve Han ulusu arasında sağlanan barışın sona erip, savaş çıkacağından endişelenmiştir. Yedinci dizeden anlaşıldığı üzere Hunların, Han Hanedanlığı'nın sınır bölgelerindeki yağmalamaları hiç durmamıştır. Şaire göre Zhaojun, Han Hanedanlığı'nın Hun ulusuyla savaşmak istemediğini biliyordu bu yüzden aşağılamalara katlanmak zorunda kalmış ve Hun topraklarında da kederli bir yaşam sürmüştür. Zhaojun'ün yaşadıkları insan psikolojisinin ne kadar kötü ve acımasız bir şekilde işkence yapabileceğini bizlere göstermiştir. Zhaojun'ün ülkesi için yaptığı fedakarlıklar sonucunda bu kötü durumun onu çok üzdüğünü söyleyebiliriz.[184] Bu şiir, çaresiz Çinli cariye Zhaojun'ün kederini ifade etmiş ve gerçek duygularını ele almıştır.

明妃

绝艳惊人出汉宫、红颜薄命古今同。

君王纵使轻颜色、予夺权何畀画工。[185]

Qing Hanedanlığı yazarı Cao Xueqin'in (曹雪芹) "Ming Fei" isimli şiiri Hong Lou Meng (红楼梦) romanının içerisinde yer almaktadır. Hong Lou Meng (Kızıl Konağın Rüyası) klasik Çin edebiyatının en önemli romanlarından biridir.

Hurafelerin, fantastik hikayelerin, aşkın, rüyaların ve eğlencenin harmanlanarak verildiği "Kızıl Konağın Rüyası", şiirler, masallar ve bilmecelerle donatılmış görsel bir şölendir. Çin toplumunun dolaysız bir tasviri bu eserde karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal düzen, töreler, hediyeleşme, eğitim, aşk ve cinsellik romandaki belirgin temalar olmuştur. Anlatımındaki incelik, gerçeklikle yan yana getirildiğinde eski ile

183 Shi Chong'un şiir çevirisi için bkz.s. 57-58.

184 Guo, s.74-75-76.

185 https://baike.baidu.com/item/%E6%98%8E%E5%A6%83/22995072 (Son Erişim Tarihi:12.05.2020)

yeninin buluştuğu bir sahne oluşturmuş ve eski edebiyattan yeni edebiyata geçişin eşiğini belirlemiştir.[186]

Kızıl Konağın Rüyası adlı eserde kadınların hikayelerine sıkça yer verilmiştir ve romanın konusuyla şiirin arasında belirli bir ilişki vardır. Şiirin ilk dizesinde Zhaojun'ün Han sarayından ayrılışını, Hun lideri ile evlenerek hayatını değiştirdiğini, genç ve güzel kadının ne yazık ki kötü bir kaderi olduğundan bahsetmiştir. Tarihi gerçeklere ve efsanelere dayanan şiirde yazar, Zhaojun'ün Han sarayından ayrılmasını onun kaderi olarak nitelendirmiştir. Ancak Han Yuan Di'nin kadınlara ve onların güzelliğine değer vermediğini, cariyelerle ilgili kararı ressamın inisiyatifine bırakmış olmasını eleştirmiştir. Yazar şiirinde açıkça cariye Wang Zhaojun'e olan sempatisini ortaya koymuş ve acıklı bir Zhaojun figürü tasvir etmiştir.[187]

3.2.2. Barış Elçisi ve Güçlü Wang Zhaojun Figürü

遣意

秘洞扁仙卉 、雕房锁玉人。
毛君真可戮、不肯写昭君。[188]

Sui Hanedanlığı döneminde imparator Yang Guang'ın (杨广) hizmetçisi olan Hou Furen'in (侯夫人) "Qian Yi" (遣意) isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Şiirin ilk dizesinde şair, Zhaojun'ü peri otlarına benzetirken Han sarayını derin ve karanlık bir mağaraya benzetmiştir. Han Yuan Di'yi ise saraydaki altın kafeslerin içerisine yeşim taşı gibi güzel kadınları mahkûm etmekle suçlamıştır. Şair eserinde Zhaojun'e duyduğu sempatiyi açıkça belirtmiştir. Ayrıca Zhaojun'ün hayatı üzerinden sisteme olan şikâyet ve isyanını kaleme almıştır. [189]

王昭君

仙娥今下嫁、骄子自同和。
剑戟归田尽、牛羊绕塞多。[190]

---

186 Gürhan Kırilen, "*Çin Edebiyatından Seçme Öyküler*", Gece Kitaplığı, Ankara, 2016, s.71-72.
187 https://baike.baidu.com/item/%E6%98%8E%E5%A6%83/22995072 (Son Erişim Tarihi:12.05.2020)
188 Ji, s.48.
189 Ji, s.48.
190 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.309.

Tang Hanedanlığı şairi, Zhang Zhong Su' nun (张仲素) "Wang Zhaojun" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. İlk dizede söylenmek istenen: Wang Zhaojun ile Hun lideri evlendikten sonra Hunlar bir daha Han Hanedanlığı sınırlarına saldırmamışlardır. İkinci dizede artık Hunlarla baş etmek zorunda olmayan Han askerleri, tarlalara ve çiftliklere dönmüştür. Bu dizeden Zhaojun'ün evliliğinden sonra Han Hanedanlığı'nın artık askeri güç kullanmak durumunda kalmadığını anlıyoruz.

İkinci dizenin devamında şair, ülkede inekler, koyunlar çoğaldığından bereketli bir dönem yaşanmaya başlandığından bahsetmiştir. Şaire göre, Zhaojun'ün ülkesi için barış elçisi olmasıyla birlikte tüm bu olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

解昭君怨

莫怨人工丑画身、莫嫌明主遣和亲。
当时若不嫁胡虏、只是宫中一舞人。[191]

Tang döneminden Wang Rui'nin (王叡) "Jie Zhaojun Yuan" adlı şiirindeki ilk dizede Zhaojun'ün portresini çirkin bir şekilde çizen ve Han sarayında yıllarca yalnız kalmasına neden olan ressam Mao Yanshou'ya kızmamıştır. Zhaojun'ü Heqin politikasıyla Hun liderine eş olarak gönderen ve gitmesine engel olmayan imparator Han Yuan Di'yi de suçlu bulmadığını belirtmiştir.

Son dizede, Zhaojun eğer Hun lideriyle evlenmek için gönüllü olmasaydı, Han sarayında sadece dans eden bir cariye olarak kalacağını vurgulamıştır.[192] Ancak Zhaojun, Yuan Di'nin uygun gördüğü bu evlilik sayesinde Han sarayında yalnız başına yaşayan ve sadece dans eden bir cariye olmaktan kurtulmuştur. Yazar, kendi yaşadığı hanedanlık döneminde yazılan Zhaojun şiirlerindeki kederli kadın figürünün aksine onun Hunlara gelin gitmesini doğru bulmuş ve diğer yazarlar gibi Heqin politikasını eleştirmemiştir. Zhaojun'ü iki ulus arasındaki barış elçisi olarak konumlandırmıştır.

191 Fuxiang, s.14.
192 Fuxiang, s.14.

王昭君

不惜将黄金、争头买颜色。

妾貌自可恃、谁能苦劳力。[193]

Song Hanedanlığı'nın ünlü ressam ve şairi Wen Tong'un (文同) "Wang Zhaojun" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Şiirin ilk dizesinde Zhaojun'ün kendi güzelliğine güvendiğinden dolayı ressamın çizdiği portreye ekstra dokunuşlar ekletmek istemediği ve rüşvet vermeyi reddettiğinden bahsetmiştir. İkinci dizede, Zhaojun'ün dürüst ve güvenilir bir cariye olduğunu vurgulamıştır. Şair, Han sarayındaki hiçbir kadının Zhaojun kadar kendine ve güzelliğine güvenmediğini anlatmak istemiş ve eserinde güçlü bir kadın figürü ortaya koymuştur.

题昭君图

纷纷争赂毛延寿、今日丹青竟不传。

万事无过真实处、后人赢得写婵娟。[194]

Song Hanedanlığı şairi Qiú Wànqǐng'ın (裘万顷) "Ti Zhaojun Tu" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Şiirin ilk dizesinde saray ressamı Mao Yanshou'ya rüşvet vermek için çırpınan, birbirleriyle mücadele eden hiçbir kadının isminin bugün bilinmediğinden ve Wang Zhaojun'ün önüne geçemediğinden bahsetmiştir. Son dizede Zhaojun sahtekârlık yapmayı ve ressama rüşvet vermeyi reddetmiştir böylece gelecek nesiller eşsiz güzellikteki Zhaojun'ü yazmışlardır. [195]

Şiirde Wang Zhaojun dürüst ve onurlu bir kadın olarak tanımlanmıştır. Şairin güçlü ve cesur bir kadın olarak gördüğü Wang Zhaojun adını tarihe yazdırmıştır.

明妃

秦人彊盛时、百战无逡巡。

汉氏失中策、清边烽燧频。

丈夫不任事、女子去和亲。

---

193 https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=54485aa4d99258c6623c756d69787ae9&from=kg0&highlight=%E4%B8%8D%E6%83%9C%E5%B0%86%E9%BB%84%E9%87%91%EF%BC%8C%E4%BA%89%E5%A4%B4%E4%B9%B0%E9%A2%9C%E8%89%B2 (Son Erişim Tarihi: 25.06.2020)

194 Ji, s.52.

195 Ji, s.52.

君王爲置酒、单于来奉珍。
朝辞汉宫月、暮随胡地尘。
鞍马白沙暮、旃裘黄草春。
人生在相合、不论越与秦。
但取眼前好、莫言长苦辛。
君看轻薄儿、何殊胡地人。[196]

Song Hanedanlığı şairi Lü Benzhong'un (吕本中) "Ming Fei" adlı şiirindeki ilk mısrada Qin Hanedanlığı güçlü ve başarılıyken yüzlerce savaşa girmekten hiç tereddüt etmemiştir. Bu dizede şair, Han Hanedanlığı'nı Qin Hanedanlığı'na göre zayıf ve güçsüz bir hanedanlık olarak görmüştür. İkinci dizede Han Hanedanlığı'nın Hunlarla uyguladığı politika başarısız olmuş ve sınırda yapılan saldırıların devam ettiğini vurgulamıştır.

Şair şiirin üçüncü dizesinde, Han Hanedanlığı'nın yetkili erkeklerini görevlerini yerine getirmemekle suçlamıştır. Onlar yüzünden Hun istilalarının durmaksızın devam ettiğini düşünmüştür. Şair, çalışmamızın ikinci bölümünde ele aldığımız Heqin politikasını doğru bulmadığını, bunun yerine ülkedeki erkeklerin görevini yerine getirip Hunlarla savaşması gerektiğini savunmuştur.

Şiirin beşinci dizesinde, Wang Zhaojun şafak vaktinde Han sarayından ayrıldığından ve at üzerinde tozlu yollardan geçerek Hun diyarına vardığından söz etmiştir. Şair "Ming Fei" isimli eserinde açıkça Heqin politikasını eleştirmiştir. Heqin politikasıyla Hunlara gelin giden cariye ve prensesleri ise barış elçisi olarak görmüştür.

昭君出塞图

平城围后几和亲、不断边烽与战尘。
一出宁胡终汉世、论功端合胜前人。[197]

Yuan Hanedanlığı dönemi şairi Wu Shi Dao'un (吴师道) "Zhaojun Chu Sai Tu" şiiri iki dizeden oluşmaktadır. İlk dizede şair, Ping Cheng Kuşatması'ndan sonra Heqin

196 Xiaoshan, s.83.
197 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.310.

anlaşmasının birçok kez yapıldığını vurgulayarak, Heqin anlaşmasına rağmen saldırıların bir türlü son bulmadığını söylemiştir.

İkinci dizede, Hunlar tarafından Zhaojun'e verilen "Ning Hu Yan Zhi" (宁胡阏氏) yani huzur ve barış getiren eş ünvanından söz edilmiştir. Zhaojun'ün Hun lideriyle evlenerek ülkesine getirdiği barış sayesinde hiç savaş olmamıştır. Şair, ilk dönemlerin aksine Zhaojun'ü barış elçisi olarak görmüş ve ülkesinden ayrılışının olumlu tarafından bakmıştır.

水仙子·怀古

秋风远塞皂雕旗、明月高台金凤杯。
红妆肯为苍生计、女妖娆能有几?
两蛾眉千古光辉：汉和番昭君去、
越吞吴西子归。战马空肥。[198]

Yuan Hanedanlığı dönemi oyun yazarlarından olan Zhang Ke Jiu'nun (张可久) "Shui Xianzi Huaigu" isimli şiirinin ilk dizesinde sonbahar esintisinde Zhaojun'ün ülkesinden ayrılıp uzak diyarlara gittiğinden bahsetmiştir. Şair, Han Yuan Di'yi ve saray görevlilerini ülkeyi korumak için herhangi bir şey yapmamakla suçlamıştır. Onlar sadece Çinli cariye Wang Zhaojun'ün güzelliğine güvenmişler ve onu barış elçisi olarak görevlendirmişlerdir. Son dizede Zhaojun, Heqin anlaşmasıyla Hunlara gelin gitmiş daha sonra Han Hanedanlığı ve Hun ulusu arasında savaş olmamış, atlar kullanılmamış ve Han topraklarına bereket gelmiştir. Şair bu şiirde seçkin bir kadın olarak gördüğü Zhaojun'ü barış elçisi olarak tanımlanmıştır.

题昭君图

玉筋啼红别汉京、天骄含笑拟长城。
傍人莫讶腰肢瘦、犹胜嫖姚千万兵 。[199]

Ming Hanedanlığı yazarı Zhao Jie'nin (赵介) "Ti Zhaojun Tu" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Şiirin ilk dizesinde Zhaojun Han başkentine ağlayarak veda etmiş ve Çin

198 https://wenku.baidu.com/view/a5830f859f3143323968011ca300a6c30d22f134.html (Son Erişim Tarihi: 23.02.2020)
199 https://zhidao.baidu.com/question/646653190350608085.html (Son Erişim Tarihi: 17.03.2020)

Seddi gibi gökyüzüne doğru gülümsemiştir. Son dizede şair, kimse onun zayıf bir kadın olduğunu düşünmesin, milyonlarca askere bedeldi demiştir.[200]

Şaire göre, Zhaojun kaderine boyun eğip Han sarayına üzülerek veda etmiş olsa da aslında çok güçlü bir kadındır. O milyonlarca askerin yapamadığını yapmış, tek başına Han cariyesi olarak iki ulus arasındaki barışı sağlamıştır. Han Hanedanlığı ve Hun ulusu arasında Heqin anlaşması yapılmamış olsaydı belki de askerler ölecekti. Zhaojun'ün Hun liderine eş olarak gitmesiyle ne savaş olmuş ne de askerler ölmüştür. Bu anlaşma sayesinde Zhaojun'ün memleketi yıllar içerisinde güç kazanmıştır. Şair eserinde güçlü bir kadın figürü ortaya koymuştur.

明妃曲

汉庭议和亲、佳人使绝域。
明妃随例行、只谓庭职。
一朝临造动天子、始信深宫未曾识。
当日丹青亦等開、今知不得黄金力。
正续平日怀负素、非敢从前特颜色。
由来颜色不自知、爰惜自是君王私。
君王顾要思何厚、竟按臣工戮延寿。
佳人自有命、画工何能为。
长信官中长别高、当时艺亦有人欺。
悠悠青家胡沙里、千载终为汉家死。
红颜薄命古云然、不恨臣工况天子。[201]

Ressam ve şair Wen Zheng Ming (文徵明) Ming Hanedanlığı tarihinde büyük etkiye sahip olan yazarlardan biridir. Ming Hanedanlığı döneminde çoğu yazar Zhaojun'ün yaşadığı trajediyi önemsiz bir durum olarak görmüştür. Onun yaşadığı trajedi sadece yazarların politik eleştiriler yaparken kullandıkları bir araç olmuştur. [202]Wen Zheng Ming,'in "Ming Fei Qü" adlı şiirinin ilk dizesinde Han Hanedanlığı'nın Hunlarla Heqin anlaşması yaptığından ve güzel cariye Zhaojun'ü barışı sağlaması için Hun topraklarına gittiğinden bahsetmiştir. Cariye Zhaojun Hun topraklarına gelin giderek bir nevi ülkesi

200 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.310.
201 Guo, s.68.
202 Guo, s.68.

için görevini yerine getirmiştir. Şiirin onuncu dizesinde şair, Zhaojun'ün mezarının yeşil otlarla ve Hun toprağıyla kaplandığını, sonunda Han Hanedanlığı için can verdiğini belirtmiştir. Son dizesinde güzel kadınların ne yazık ki talihsiz kaderleri olduğunu söylemiş ve Zhaojun'ün Han Yuan Di'den nefret etmemesi gerektiğini belirtmiştir. Şair eserinde Zhaojun'ün yaşadığı trajik hayata neden olan ressamı ya da Yuan Di'yi suçlamamasından onlara karşı herhangi bir kızgınlığı olmadığını anlayabiliriz. Şairin Zhaojun'e sempati duymadığı açıktır, onu sadece Han Hanedanlığı tarafından barışı sağlamak için görevlendirilmiş bir cariye olarak görmüştür diyebiliriz.

王昭君

辛苦风沙万里鞍、春红微淡黛痕残。

单于犹解怜娇色、亲拂胡尘带笑看。[203]

Ming Hanedanlığı yazarı Xu Zhen Qing'in (徐祯卿) "Wang Zhaojun" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Bu şiiri diğerlerinden farklı kılan özelliği; Hun liderinin Zhaojun'e olan sevgisini detaylarıyla anlatmış olmasında yatmaktadır. Şiirin ilk dizesinde Zhaojun binlerce kilometre yol kat ederek Hunlara gelin gittiğinden, yolculuk sırasında yüzünün rüzgâr ve kuma bulandığından bahsetmiştir. Son dizede Hun lideri, Heqin anlaşmasıyla kendi vatanından ayrılıp Hun topraklarına gelin gelen Zhaojun'e gülümseyerek bakmıştır. Onun kırılganlığı ve hassaslığı karşısında Hun lideri Zhaojun'e karşı daha şefkatli hale gelmiştir. Şair eserinde Zhaojun'ü barış elçisi olarak görmüştür.

昭君曲

奉诏事和亲、从容出禁辰。

缘知平国难、犹胜奉君身。[204]

Ming Hanedanlığı döneminde Gao Bi (高壁) tarafından yazılmış olan "Zhaojun Qü" isimli şiirin ilk dizesinde, Zhaojun'ün Heqin anlaşmasıyla birlikte Han sarayından ayrıldığından bahsetmiştir. Şair şiirde, önceki hanedanlıklarda yazılan şiirler gibi ressam Mao Yanshou'u ya da Han Yuan Di'yi suçlamamıştır. Yukardaki satırlardan anlaşılacağı üzere şair, Zhaojun'ün yaşadığı kedere değinmemiştir. Son dizede Wang

---

203 Guo, s.73.

204 http://www.360doc.com/content/20/0310/07/67691349_898091269.shtml (Son Erişim Tarihi:17.03.2020)

Zhaojun kendi duygularını değil, ülkesinin huzurunu her şeyden üstün tutan bir barış elçisi olarak tasvir ettiğini söyleyebiliriz.

王昭君

汉庭不赏徼功士、昭君却向胡中死。
昭君辞汉入胡中、胡女悲愁汉嫔喜。
含情欲怨当语谁、手弹琵琶泪沾衣。
掖庭望幸从此绝、巫山有路他生归。
殷勤说与上林雁、好在月年再相见。
汉恩如海长自深、妾自生来命如线。
贱妾一身何足惜、可惜当年刘敬策。
遂令上策重和亲、欲倚红颜清塞尘。
只恐妾身先草露、汉宫无复如花人。[205]

Ming Hanedanlığı dönemi politikacı ve yazarı Liu Ji'nin (刘基) "Wang Zhaojun" isimli şiirinin ilk dizesi, Han sarayı Zhaojun'ün hizmetini takdir edememiş ve Zhaojun Hun diyarında ölmüştür diyerek başlamaktadır. Şiirin üçüncü dizesinde Çinli cariye Zhaojun yaşadığı acıyı ve kızgınlığı pipasını çalarak bir nebze olsun azaltmaya çalışmıştır şeklinde devam etmektedir. Yedinci dizede Hunlar sınırlara saldırdığında, yıllar önce saray görevlisi olan Liu Jing'in önerisiyle ilk kez uygulanan Heqin politikası Zhaojun'ün yaşadığı dönemde tekrar uygulandığından bahsedilmiştir. Son dizede şair, Han sarayında Heqin politikasıyla Hunlara gelin gidebilecek sadece Wang Zhaojun olduğunu düşünmüştür. Bu yüzden korkuyorum, eğer Zhaojun ölürse Han Hanedanlığı Hunlara gelin olarak tekrar kimseyi gönderemez ve Hunlar sınırları tekrar istila etmeye başlarlar demiştir. Yazarın bu dizelerden Zhaojun'ü iki ulus arasındaki barışı sağlayan elçi olarak gördüğünü söyleyebiliriz.

Yazar eserinde, Zhaojun'ün ülkesi için yaptığı fedakârlık karşısında Han sarayının onu takdir edemediğini düşünmüş ve Han Hanedanlığı'nı eleştirmiştir. Zhaojun'ü Han Hanedanlığı'nın bir nevi kurtarıcısı olarak görmüştür. Şiirde Zhaojun'ün yaşadığı kederden de bahsetmiş olsa da şiirin ana teması Zhaojun'ün trajik hayatı değildir.

[205] Guo, s.67.

王昭君

昭君在掖庭、皎皎冰玉姿。

绝色恒自负、不肯赂画师。

君王不识面、远嫁与胡儿。

爱恶元有命、不在妍与媸。

名花萎荒秽、小草植轩墀。

古来尽如此、悲叹亦奚为。[206]

Ming Hanedanlığı bakanı He Qiao Xin'in (何乔新) yazdığı "Wang Zhaojun" isimli şiirin birinci dizesinde şair, Zhaojun'ü Han haremindeki zeki ve parlak bir yeşim taşı gibi göründüğünü söyleyerek onu övmüştür. İkinci ve üçüncü dizede, güzelliğine güvenen Wang Zhaojun ressama rüşvet vermeyi reddetmiştir. Zhaojun'ü çizmekle görevli olan ressam ise bu duruma öfkelenmiş ve onu çirkin bir şekilde resmetmiştir. Bu yüzden imparator Zhaojun'ü görememiştir. İmparatoru görmekten ümidini kesen Wang Zhaojun ise Hun lideriyle evlenmiştir. İlk dizeden de anlayacağımız üzere, şair Zhaojun'ü güçlü ve kendine güvenen bir kadın olarak tasvir etmiştir.

王嫱故里

马首孤墙日暮云、烟陵霜草吊明君。

琵琶无补和亲策、帷幄空高报主勋。

腊尽龙城终汉社、春回雁塞竟青坟。

可怜不似中行说、死向王庭将一军。[207]

Qing Hanedanlığı döneminde deneme yazarı olan Hou Fang Yu'nün (侯方域) "Wang Qiang Guli" isimli şiiri dört dizeden oluşmaktadır. Şiirin ikinci dizesinde Zhaojun, Yuan Di'den ayrıldıktan sonra kendini rahatlatmak için yol boyunca pipasını çaldığından ve Heqin politikasının Zhaojun'e hiçbir fayda sağlamadığından söz etmiştir.

Han Hanedanlığı ve Hun ulusu tarafından Zhaojun'ün duyguları önemsenmemiş, duyguları değersiz görülmüştür. Ancak onun yaptığı fedakârlık sayesinde Han Hanedanlığı'nın ömrü uzamıştır. Zhaojun Hun topraklarında hayata gözlerini yummuş ve bu dünyaya sadece yeşil bir mezar bırakarak gitmiştir. Ülkesinin çıkarlarını her daim

206 https://sou-yun.cn/Query.aspx?type=poem&id=734271 (Son Erişim Tarihi:29.03.2020)
207 Guo, s.79.

gözeten ve kendi mutluluğundan vazgeçen Zhaojun, şiirin son dizesinde İmparator Wen Di döneminde Hun topraklarına refakatçi olarak zorla gönderilen Zhong Hangyue ile karşılaştırmıştır. Şairin yaklaşımı ile şiire bakıldığı zaman, Wang Zhaojun Zhong Hangyue'ye göre çok daha acıklı ve zavallı bir durumdadır. İstemeyerek Hun topraklarına refakatçi olan giden Zhong Hangyue, Han Hanedanlığı'nı tehdit etmiş ve iki ulus arasında zorluk çıkaran kişi olacağını söylemiştir. Şaire göre, Zhaojun hayatı boyunca mağdur olan, zulüm gören ve iki ulus arasında barışı sağlamaya çalışan bir kadındır, ancak Zhong Hangyue sadece kendi çıkarlarını düşünen ve ülkesine bilerek zarar veren bir vatan haini olarak görülmüştür.[208]

Bu nedenle şiirdeki Zhong Hangyue ve Zhaojun'ün karşılaştırılması doğru değildir. Şair, şiirde Zhaojun'ün trajik hikâyesine sempati duymuş, onu mazlum bir kahraman ve barış elçisi figürü olarak tanımlamıştır.

出塞

今古河山无定据。画角声中、牧马频来去。
满目荒凉谁可语。西风吹老丹枫树。
从前幽怨应无数。铁马金戈、青冢黄昏路。
一往情深深几许。深山夕照深秋雨。[209]

Qing Hanedanlığı şairi Na Lan Xing De'nin (纳兰性德) "Chu Sai" şiirindeki ilk dizede şair, dünden bugüne hiçbir şeyin yerinin aynı olmadığından ve arada bir göçebelerin atlarının sesini duyduğundan bahsetmiştir. Bu durum savaşı çağrıştırmıştır.

Şiirin devamında sınır bölgesinde göçebelerin atlarının sesinden korkulduğunu, eskiden sayısız zorluklar yaşandığını belirtmiş şimdi ise bu atların yolunun Wang Zhaojun'ün evliliğiyle barış yolu haline geldiğinden ve artık ilişkilerin düzeldiğinden bahsetmiştir. Zhaojun'ün Han Yuan Di'ye olan aşkı gün batımında parlayan sonbahar yağmuru gibidir. Ancak sınırlardaki o savaş ve at seslerinden kurtulmak için Han Yuan Di'nin böyle bir politika izlediğini ve bu nedenle barış elçisi olması için Wang Zhaojun'ü Hun liderine eş olarak gönderdiğini söyleyebiliriz.

---

208 Guo, s.79-80.

209 https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=2d1c6a53332c49848591fb9c634afc07&from=kg0&-highlight=%E4%BB%8A%E5%8F%A4%E6%B2%B3%E5%B1%B1%E6%97%A0%E5%AE%9A%E6%8D%AE (Son Erişim Tarihi: 08.05.2020)

昭君

大造英华泄、春从塞地生。

琶弹马上、千载装君名。[210]

Qing Hanedanlığı şairi Zhou Xiu Mei'in (周秀眉) "Zhaojun" isimli şiiri iki dizeden oluşmaktadır. Şiirin birinci dizesinde şair, Zhaojun'ü bir kahraman olarak görmüş ve Hunlar yüzünden istilaya uğramış sınırlara Wang Zhaojun sayesinde bahar geldiğinden söz etmiştir. Son dizede Zhaojun, atının üzerinde çaldığı pipası ile ün kazandığını vurgulamıştır. Yukardaki dizelerden anlaşıldığı üzere şair, Zhaojun'ün ülkesine barış getiren bir kahraman olduğunu söylemiş ve güçlü bir Zhaojun figürü yaratmıştır.

明妃

不把黄金买画工、进身羞与自媒同。

始知绝代佳人意、即有千秋国士风。

环佩几曾归夜月、琵琶唯许托宾鸿。

天心特为留青冢、春草年年似汉宫。[211]

Qing Hanedanlığı şairi Wu Wen'in (吴雯) "Ming Fei" isimli şiirinin ilk dizesinde Wang Zhaojun güzelliğine güvendiği için ressama rüşvet vermemiş bu nedenle ressamın onu çirkin bir şekilde çizdiğinden bahsetmiştir. İkinci dizede şair, Zhaojun'ü övmüş ve onu eşsiz güzellikteki kadın olarak adlandırmıştır. Şiirin son dizesinde ise Zhaojun'ün mezarının her yıl Han sarayı gibi yeşil otlarla kaplandığı belirtilmiştir. Şair eserinde güçlü ve kendine güvenen bir Zhaojun figürü yaratmıştır.

赋得明妃三叠

明妃初向长门入、窈窕无心矜独立。

自然动影回春风。璚鬟薄洗巫云湿。

六宫良家五陵子、容华多少夸桃李。

齐声却步称第一、今朝争为甘心死。

妇人妒色恒自持、尚令忘妒前相悲。

如何环艳映海日、近出珠栊人不知。

---

210 Türker, "*Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun*", s.310.

211 https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=3a7537ac1c1a78df03ce51dd6418e2e2&from=kg0 (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)

以图索马安有马、况是丹青不能画。
画师长安市上儿、一生解貌东家施。
黄金纵使不相责、鄙人讵识天人姿。
昔疑汉妾今焉支、妾身分明不泪垂。
玉颜一为他人得、枉是千金莫赎时。[212]

Qing Hanedanlığı şairi Hu Tian You'un (胡天游) "Fu De Ming Fei San Die" isimli şiirinin birinci dizzesinde cariye Wang Zhaojun'ün Chang'an sarayına girişinden bahsedilmektedir. Şiirin beşinci dizesinde şair, Zhaojun'ün güzelliğinin yanı sıra Han sarayındaki diğer güzel kadınların ona karşı olan tutumlarını ve onun güzelliğini kıskandıklarını belirtmiştir. Yedinci dizede şaire göre, Zhaojun'ün olağan üstü güzelliği bir portreye esir edilemez ve çizilerek anlatılamazdı. Zhaojun'ü çizen ressam bir düzenbaz olmasına rağmen hayatında Zhaojun kadar güzel bir kadın görmemiştir. Böylesine eşsiz güzellikteki bir kadın, Han Yuan Di'nin portre geleneği yüzünden sarayda bir odaya mahkûm olmuştur. Bu nedenle Zhaojun'ün Hun topraklarına gitmek için gönüllü olması tamamen akılcı bir fikirdir. Son dizede Zhaojun, Hun lideriyle evlendikten sonra Yuan Di'nin binlerce altınının bile onu kurtarmak için işe yaramayacağı vurgulanmıştır. Ayrıca şiirde, Zhaojun Yuan Di'den ayrıldığı için hiç üzgün değildir ve giderken arkasına bakmamıştır, bu onun kendine olan öz saygısındandır. Şair eserinde, Zhaojun'ü övmüş, Yuan Di'yi ise eleştirmiştir.[213] Eşsiz güzellikteki Çinli cariyeyi kendine öz saygısı olan güçlü bir kadın olarak kaleme almıştır.

昭君

省识春风一面无、真真难向夜深呼。
画中人在崔娘老、马上装成蔡女孤。
此去定骑红尾凤、再来岂有白头乌。
当时竟杀毛延寿、未画明妃出塞图。[214]

Qing Hanedanlığı oyun yazarı ve şairi Shu Wei'in (舒位) "Zhaojun" isimli şiiri dört dizeden oluşmaktadır. İlk dizede şair, Zhaojun'ün karanlık Han sarayında imparatoru

212 Guo, s.83.
213 Guo, s.83.
214 Guo, s.84.

göremediğini, bu nedenle geceleri acı çektiğini belirterek başlamıştır. İkinci dizede ressamın portreye çizdiği güzel cariye hala Han sarayındadır, ancak hızla yaşlanmaktadır. İkinci dizenin devamında Zhaojun'ün Han sarayında gençliğini boşa harcadığından bahsedilmiştir. Giyinip atına binmek için hazırlanan Zhaojun, Yuan Di'den ayrılmak üzereyken hala yalnız bir kadındır. Üçüncü dizede Hun topraklarına gelin gitmeye karar veren Zhaojun, orada kendi mutluluğunu bulacak ve bir daha asla beyaz başlı kuşa dönüşüp geri dönmeyecektir. Şiirin son dizesinde, Zhaojun saraydan ayrıldıktan sonra Han Yuan Di yıllarca kendi sarayında Zhaojun'ü görememesine sebep olan ressamı hemen öldürtmüştür. Şaire göre, Han Yuan Di bencil ve acımasız bir imparatordur. Şair, Qing Hanedanlığı'nın son döneminde ortaya çıkan modernleşme ve 4 Mayıs Edebiyatı ruhundan etkilenerek eserler yazmıştır, bu şiir de onlardan birisidir. Guo bu şiiri yorumlarken ilk dizelerde, Wang Zhaojun'ü yıllarca Han sarayında yalnızlık içerisinde imparatorun onu çağırmasını bekleyen hüzünlü bir karakter tasvir etmiş olsa da şiirin devamında güçlü bir kadın figürü oluşturmuştur. Kadınların da erkekler gibi kendi mutluluğunu aramaya hakları olduklarını düşünmüş ve benlik saygısını yani kadınların kendine değer vermeleri gerektiğini ifade etmiştir.[215]

明妃怨

千古蛾眉意、丹青画不成。

生躺空有恨、掖寝本无情。

红泪边花色、朱弦绩雁声。

那堪孤家月、还照汉时营。[216]

Qing Hanedanlığı bilgini Chen Ting Jing'in (陈廷敬) "Ming Fei Yuan" isimli şiiri dört dizeden oluşmaktadır. Şiirin birinci dizesinde, ressamın güzel Wang Zhaojun'ün portresini çirkin bir şekilde resmettiğinden bahsedilmiştir. Şiirin ikinci dizesinde, imparator Han Yuan Di'nin acımasız bir adam olduğu vurgulanmıştır. Şair, Zhaojun'ün yaşadığı kederli hayata Han Yuan Di'nin sebep olduğunu düşünmüştür.

Şiirde Wang Zhaojun'ün kızgın bir ruh hali içerisinde olduğu ve Han sarayına geri dönmek istemediği aşikâr bir şekilde belirtilmiştir. Bu bağlamda eser, Du Fu'nun "Yong

---

215 Guo, s.84-85.
216 Guo, s.82.

Huai Guji" isimli şiirinin düşüncelerini temel almıştır.[217] Şair eserinde, Zhaojun'ün kararlı oluşunu ve kendine olan saygısını göstermiş, güçlü bir kadın figürü oluşturmuştur.[218]

明妃

不向深宫拭泪痕、妍媸肯对画工论。

笑他买赋长门女、却掷黄金结主恩。[219]

Qing Hanedanlığı bilgini Bao Kang'ın (鲍康) "Ming Fei" isimli şiirinin ilk dizesinde Zhaojun'ün karanlık Han sarayında gözyaşları içerisinde olmadığını vurgulamıştır. Birinci dizenin devamında güçlü ve kendinden emin olan Wang Zhaojun ressama rüşvet vermeyi reddetmiştir.[220] Genel anlamda şiire baktığımızda, şairin Zhaojun'ü trajik hayatından ötürü ağlayan ya da acı çeken bir kadın olarak değil, özgüveni yüksek ve cesur bir kadın olarak betimlemiştir.

游昭君墓

汉武雄图载史篇、长城万里遍烽烟。

何如一曲琵琶好、鸣镝无声五十年。[221]

Çinli tarihçi Jian Bozan (翦伯赞) İç Moğolistan Özerk Bölgesine gittiğinde Wang Zhaojun'ün mezarını ziyaret etmiş ve ardından "You Zhaojun Mu" isimli şiiri kaleme almıştır.[222] Şiirin ilk dizesi, imparator Han Wu Di döneminde Hunlara yapılan saldırıyla ilgilidir. Çin seddinin binlerce mil uzağında ateşten fenerlerin yandığından bahsetmiştir. İlk dizenin açıklaması şöyledir: Han Wu Di yetenekli bir imparatordur ve o dönemde Batı Han Hanedanlığı Hunlarla savaşmak için tüm koşullara sahiptir. Wu Di'ye göre, Hun istilalarını Heqin anlaşması durdurmayı başaramamıştır. Bu nedenle Wu Di yıllardır süregelen durumu değiştirmeye karar vermiştir. M.Ö.119 yılında Han Wu Di ordusuna Hunlara saldırma emrini vermiştir. O zamana kadar Hunlara karşı büyük çaplı bir istila imkânsız olarak görülmüştür. Şiirin son dizesinde şair, Zhaojun'ün

---

217 Du Fu'nun şiir çevirisi için bkz: s.60-61.
218 Guo, s.82-83.
219 Ji, s.52.
220 Ji, s.52.
221 https://baike.baidu.com/item/%E6%B8%B8%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/14448-646?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:13.05.2020)
222 https://baike.baidu.com/item/%E6%B8%B8%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/14448-646?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:13.05.2020)

hanedanlıktan ayrılırken kendisini bir nebze olsun rahatlatabilmek için pipasını çaldığını belirtmiş ve onun Hun topraklarına gitmesinin ardından sınırda 50 yıllık sessizlik olduğunu vurgulamıştır. Şair, Heqin politikasının Han Wu Di'nin uyguladığı savaş yanlı politikadan daha iyi bir seçenek olduğunu düşünmüştür. Onun ülkesinden ayrılışının olumlu tarafından bakmış ve önemini vurgulamıştır. Zhaojun Hun topraklarına gittikten sonra her ne kadar acı çekmiş ve yalnız kalmış olsa da sonucunda 50 yıl sürecek olan bir barışın temelini atmıştır. Bu bağlamda şairin Zhaojun'ü barış elçisi olarak gördüğü açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır.

谒昭君墓

昭君自有千秋在、胡汉和亲识见高。
词客各摅胸臆懑、舞文弄墨总徒劳。[223]

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucuları arasında yer alan Dong Biwu (董必武) Çin halkının kurtuluşuna ve sosyalist inşasına olağanüstü katkılar sağlamış bir devlet adamıdır. Devlet başkan yardımcısı Dong Biwu 15 Ekim 1963 yılında Zhaojun'ün mezarının bulunduğu İç Moğolistan'a teftiş için gitmiştir. Zhaojun'ün mezarını ziyaret ettikten sonra "Ye Zhaojun Mu" isimli iki dizeden oluşan bir şiir yazarak edebiyat dünyasına katkıda bulunmuştur. İlk dizede Zhaojun'ün Heqin politikası çerçevesinde vatanından ayrıldığını, kişisel duygularından vazgeçtiğini ve ülkesi için her türlü mağduriyete katlandığından bahsetmiştir. Zhaojun'ün akrabalık yoluyla barış sağlama politikası çerçevesinde Hun liderine eş olarak gitmesinin tarihsel önemini ifade etmiştir. İkinci dizede birçok şairin, Zhaojun'ün yaşadığı duyguları ifade edebilmek için birbirleriyle yarıştığından bahsetmiş, ancak Zhaojun'ü gerçekten anlamadıklarını ve doğru değerlendirmediklerini düşünmüştür. Dong Biwu, Zhaojun'ün tarihteki yerini özetlemiş, onu övmüş ve değerlendirmesini yapmıştır. Şair, Zhaojun'ün İç Moğolistan'daki mezarını Hun-Çin ulusunun birliğinin sembolü olarak görmüş, Zhaojun'ü ise ulusal birliğin dostane elçisi olarak nitelendirmiştir. [224]

---

223 Huìfāng, s. 51.

224 https://www.baidu.com/sf_bk/item/%E8%B0%92%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/1-9175131?ms=1&rid=6833531082420123620 (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

SONUÇ

Çalışmanın birinci bölümünde Han Hanedanlığı döneminde Hun-Çin ilişkileri genel hatlarıyla incelenerek sosyal ve siyasal yapıları karşılaştırılmıştır. İkinci bölümde Hun-Çin ilişkilerinde önemli bir yere sahip olan Heqin Politikası (和亲政策): Batı Han Hanedanlığı temel alınarak iki dönem üzerinden ele alınmıştır. Birinci dönem Hunların Modun (冒顿) ile başlayan en güçlü oldukları dönem, ikinci dönem ise Hu Han Ye-Wang Zhaojun evliliğinin gerçekleştiği dönemdir. Ayrıca Heqin politikasının nasıl ortaya çıktığı, anlaşmanın amacı ve Hun-Çin ilişkilerine olan etkisine değinilmiştir. İkinci bölümün devamında Wang Zhaojun'ün tarih kayıtlarındaki yerinden kısaca bahsedilerek Han sarayına girişi, hayatı ve sözlü edebiyat eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Çin edebiyatının tarihsel gelişimine yer verilerek Zhaojun ile ilgili şiirler yorumlanmıştır.

Wang Zhaojun Han Hanedanlığı ve Hunlar arasındaki anlaşmazlığa son vermek için M.Ö. 33 yılında Heqin anlaşmasıyla Hun topraklarına gelin gitmiştir. Hun topraklarına vardıktan üç yıl sonra eşi Hu Han Ye ölmüş bu nedenle üvey oğluyla evlenmiştir. Her ne kadar Wang Zhaojun kederli bir yaşam sürmüş olsa da Hu Han Ye ile olan evliliğinin Hun-Çin ilişkilerine olumlu etkisi bir gerçektir. Wang Zhaojun ülkesi için iyi bir anlaşmanın parçası olmuş ve bu sayede vatansever karakteri ile gelecek nesillerin sevgisini kazanmıştır. O gelecek nesillere sadece basit bir hikâye bırakmanın çok ötesinde olan edebi bir figür haline gelmiştir. Zhaojun hakkında 1000'den fazla şiir, 20'den fazla roman, 30'dan fazla opera, çok sayıda halk hikâyesi vardır. Zhaojun'den bahseden ve sadece Zhaojun'e odaklanan eserlerin sayısı ise sayılamayacak kadar çoktur.

Birçok yazar, eserinde Zhaojun'ün hikâyesi üzerinden Heqin politikasına dikkat çekmiştir. Tarihteki Heqin politikası çerçevesinde de şarkılar, şiirler ve dramalar gibi birçok edebi eser ortaya çıkmıştır. Şiirlerde Zhaojun'ün Han sarayından ayrılışının

Heqin politikası açısından önemi vurgulanmıştır. Bazı yazarlar ise bunun aksine Heqin politikasını eleştirmiş ve Zhaojun'ü politik bir zulmün kurbanı olarak görmüşlerdir. Kuşkusuz Heqin politikası Çin tarihi ve edebiyatı üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Heqin politikasının iki ulus arasında kültürel etkileşim sağladığı görülmektedir.

Zhaojun'ün dokunaklı hikâyesi Çin Seddi'nin içindeki ve dışındaki tüm topraklara yayılmıştır. Uzun yıllardan beri halk arasında anlatılan efsaneler ve halk hikâyeleri ile Zhaojun, Han Hanedanlığı'ndan günümüze kadar en popüler kadın karakterlerden birisi olmuştur.

Wang Zhaojun olgusunun genel bir değerlendirmesi niteliğinde olan bu kısım oldukça önemlidir ve özetle şöyledir:

Wang Zhaojun'ün Hun topraklarına gelin gitmesi, binlerce yıldır yazarların en sevdiği konulardan birisi olmuş ve farklı hanedanlık dönemlerinde farklı bakış açılarına saptanmıştır. Edebi metinler, Wang Zhaojun olgusunun geçmişten günümüze değişimini yansıtması açısından büyük önem taşımıştır. Geçmişten günümüze kaleme alınan bu edebi eserler Çin edebiyatında Wang Zhaojun olgusunun meydana gelmesini sağlamıştır.

Han Hanedanlığı'ndan sonra Batı Jin Hanedanlığı'na kadar hiçbir ünlü şair Wang Zhaojun'den bahsetmemiştir. Bu nedenle Wei-Jin Hanedanlıkları için Çin edebiyatındaki kişisel bilincin uyanış dönemi olduğu söylenebilir. Zhaojun ile ilgili günümüze ulaşan ilk eser Batı Jin Hanedanlığı döneminde şair Shi Chong tarafından kaleme alınan "Wang Ming Jun Ci" adlı şiirdir. Şiirin ana teması Zhaojun'ün yaşadığı üzüntü, ev ve vatan hasretidir. Bu eserde Wang Zhaojun'ün yaşadığı keder ve acı, Zhaojun ile ilgili ilk tarihi gerçeklerin kaydedildiği Han Shu'dan daha iyi anlatıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca bu şiirle birlikte Çin edebiyat tarihindeki Zhaojun şiirlerinin geleneksel teması oluşmuştur.

Jin Hanedanlığı döneminde yazılan bu eserden sonra eski çağlardaki kadim insanlar Zhaojun'ü kırmızı pelerinli, pipasıyla kederli şarkılar çalarak binlerce mil uzağa gitmek için uzun bir yolculuğa çıktığını anlatmaya devam etmişlerdir. Şiirlerde daha çok Zhaojun'ün kederi tanımlanmaya çalışılmış ve böylece hayatı boyunca acılar içinde yaşamış bir kadın figürü ortaya çıkmıştır. Jin Hanedanlığı'ndan Tang Hanedanlığı'na kadar acıklı şiirler yazılmaya devam edilmiş, Wang Zhaojun'ün kederinin tanımı

gittikçe daha da ayrıntılı olmaya başlamış ve yazarlar tarafından ona olan sempati güçlenmiştir. Böylece en ünlü şairler bile şiirlerinin ana teması olarak Zhaojun'ü işlemeye başlamışlardır.

Orta Tang Hanedanlığı'ndan sonra bazı şairler şiirlerdeki kederli Zhaojun figürünün dışına çıkmaya başlamıştır. Büyük şair Du Fu "Yonghuai Guji Wu" adli şiirinde Wang Zhaojun'ü sadece kederli bir kadın değil cesur ve kahraman bir kadın olarak görmüştür. Du Fu'nun yaşadığı dönemin toplumsal olaylarından etkilendiği ve bu durumu eserine yansıttığı açıkça görülmektedir. Böylece Orta Tang Hanedanlığı döneminde ilk kez Zhaojun olgusu farklılaşmaya başlamıştır. Geç Tang Hanedanlığı döneminde ise yazarlar, Wang Zhaojun'ün kararlılığını, cesaretini ve kahraman karakterini ön plana çıkarmaya başlamışlardır.

Tang Hanedanlığı'ndan sonra Wang Zhaojun ile ilgili şiirlerde, ressam Mao Yanshou gibi rüşvet alan kötü bir karakter ortaya çıkmıştır. Şairler ressamı açgözlülüğünden ve görevini kötüye kullanmaktan dolayı suçlamışlardır. Ressamı suçlayan şiirlerde Zhaojun'ün asil karakteri vurgulanmıştır. Ressamı suçlama ve kınama sadece şiirlerle sınırlı kalmamıştır. Ma Zhiyuan'in "Han Gong Qiu" adlı dramasında da ülkesine ihanet eden bir hain olarak tasvir edilmiştir. İlk dönemlerde ressamı günah keçisi ilan eden şairler en az ressam kadar suçlu olan imparator Han Yuan Di'ye karşı sert sözler söylememişlerdir. Bu durum Han Hanedanlığı imparatorunu eleştirmeye cesaret edemediklerini göstermektedir.

Ming Hanedanlığı döneminde yazarlar genellikle ilk dönemdeki kederli Zhaojun figürünü devam ettirmişlerdir. Zhaojun'ün kederini tanımlasalar da genellikle ona sempati duymayan eserler kaleme almışlardır.

Qing Hanedanlığı döneminde Wang Zhaojun ile ilgili çok sayıda şiir kaleme alınmıştır. Bu dönemde Zhaojun'e olan ilgi, Klasik dönem Çin edebiyatının doruk noktasına ulaşmıştır. Wang Zhaojun bu dönemde şairler tarafından milliyetçi bir karaktere bürünmeye başlamıştır. Yazarlar ilk dönemlerin aksine Zhaojun'ün Han sarayından ayrılışının olumlu tarafından bakmaya başlamış ve onu sadece kederli bir güzel olarak tasvir etmemişlerdir. Özellikle şiirlerde Zhaojun'ün yaratmış olduğu tarihsel başarının önemini vurgulamışlardır. Zhaojun ile ilgili şiirlerin yazılmaya başlandığı dönemlerde imparatoru ve sarayı eleştirmek yasaktır ancak, yazarlar bu dönemde artık eskisi kadar

kısıtlanmadıkları için imparator Han Yuan Di'ye karşı tavır almaya cesaret etmişler ve eserlerinde onu eleştirmişlerdir. Klasik dönem Çin edebiyatında yazarlar kadın-erkek eşitliğine değinemezken Qing Hanedanlığı'nın sonlarına doğru eserlerde kadının toplumdaki yerine değinilmiştir.

Günümüze doğru yakın çağa yaklaştıkça Çin edebiyatının evriminin de etkisiyle şiirlerde Zhaojun'ün kederli değil barış elçisi ve güçlü bir karakter olmasından sıkça bahsedilmiştir. Eserlerde Zhaojun'ün asilliği, saygınlığı ve değerli bir kadın olduğu üstüne basılarak belirtilmiştir. 4 Mayıs Hareketi'nden sonraki eserlerde yazarlar feminizmi övmüş, kadın erkek eşitliğini savunmuşlardır. Feodal toplumdan sıyrılan Çin halkı Wang Zhaojun'ü kahraman olarak görmüş ve yazarlar da bu olguyu devam ettirmiştir.

Bazı şairlerin şiirlerinde, Wang Zhaojun'ü diğer tarihi karakterlerle karşılaştırdığı görülmüştür. Ancak bu karşılaştırma doğru değildir. Wang Zhaojun ile karşılaştırılan karakterlerin kaderleri tamamen farklıdır. Şiirlerdeki karşılaştırma ile Zhaojun'ün kişisel duygularının derinliği ve yaşadığı kederin doğruluğunu kanıtlama amacı güdülmüştür.

Şairlerin vatan sevgisi ve Zhaojun için duydukları derin üzüntü şiirlerin her tarafına sinmiştir. Wang Zhaojun yıllar boyunca kederin, barışın, gücün bir nevi taşıyıcısı haline gelmiştir. Zhaojun olgusunun arkasında derin bir kültürel çağrışım vardır. Wang Zhaojun bugün bir birey değil ülkesinin varlığının korunmasına yardımcı olan bir barış elçisidir. Çin edebiyatında bir olgu olan ve geçmişten günümüze kadar büyük değişimler geçiren Wang Zhaojun, Çin'deki kadın imgesinin hanedanlıklara göre farklılar gösterdiğinin de kanıtı niteliğindedir. Ayrıca yazılan şiirler, yazarların ideolojik görüşlerinin izlerini taşımıştır. Farklı hanedanlık döneminde yazılmış şiirlerin incelenmesiyle birlikte Çin edebiyat evriminin Zhaojun olgusunun değişimi üzerindeki etkisi net bir biçimde görülmüştür. Tarihi bir olayın edebiyat bilimine olan etkisi eserler vasıtasıyla da net bir biçimde ortaya konulmuştur. Eserler Çin edebiyatının gelişiminden ve değişiminden etkilenmişlerdir. Bu bağlamda Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun olgusunun büyük bir değişim geçirdiği söylenebilir. Bu çalışmada Çin edebiyatındaki Wang Zhaojun ile ilgili şiirlerin incelenmesiyle literatüre katkı sağlanması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Chiang, Gonca Ünal, *Çin Modern Edebiyatı Deneme Eserleri Seçkisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016.

Dan, Yao, *Çin Edebiyatı,* (Çev. Sinan Baykent), Kaynak Yayınları, İstanbul 2016.

Eberhard, Wolfram, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

Gumilev, Lev Nikolayeviç, "Hunlar", Selenge Yayınları, 4.baskı, İstanbul, 2005.

Kafesoğlu, İbrahim, "*Türk Bozkır Kültürü*", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1987.

Keay, John, *Çin Tarihi*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2011.

Kırlien, Gürhan, *"Çin Edebiyatından Seçme Öyküler"*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016.

Kurtuldu, Erdem, Klasik Çin Şiirinde Seçmeler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

Onat, Ayşe, Sema Orsoy ve Konuralp Ercilasun, *Han Hanedanı Tarihi (Hsiung-Nu (Hun) Monografisi*, İkinci Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

Özerdim, Nabi Muhaddere, Çin Şiirleri, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.

Roux, Paul Jean, *Orta Asya Tarih ve Uygarlık*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.

Sarıtaş, Eyüp, *Çin Köy Edebiyatının Dünü ve Bugünü*, Demavend Yayınları, İstanbul 2016.

Yang, Gao, 高，阳，Hàn Gōng Míngyuàn Wáng Zhāojūn 汉宫名媛王昭君 (Han Sarayındaki Ünlü Cariye Wang Zhaojun) Tuánjié Chūbǎnshè, 2005.

Yolaç, S. Can, *Herkes için Çin Tarihi: Siyaset, Kültür ve Medeniyet*, Olasılık Yayınları, Ankara 2016.

Zhaoming, Liu, 刘召明, '中国文学' (Çin Edebiyatı), Likya Yayınları. Cilt 2, İstanbul 2016, s.9-10.

Makaleler

Ān, Qí, 安, 琪, "Zhāojūn Wénhuà Chuánbò Xiànzhuàng Diàochá 昭君文化传播现状调查 (Zhaojun'ün Kültürünü Yaygınlaştırılması Üzerine Bir Araştırma)", Nèiménggǔ shīfàn dàxué, Guǎngbò Diànshì Dàxué Xuébào, Nèiménggǔ 2017.

Atalay, Canan, Asya Hun Devletinde Metehan Dönemi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı.4, Cilt 2014, s.108.

Chén, Fùxiáng, 陈, 富祥, "Lìdài Shīgē Zhōng de Wáng Zhāojūn Xíngxiàng Jí Qí Nèihán 历代诗歌中的王昭君形象及其内涵 (Geçmiş Hanedanlıkların Şiirlerinde Wang Zhaojun İmgesi ve Çağrışımı)", Chángjiāng Dàxué Xuébào, Vol.37, No.1, Gānsù Lánzhōu January 2014.

Chén, Jiāohuá, 陈, 娇华, "Xìngbié Shì Yù Zhōng de Zhāojūn Xíngxiàng 性别视域中的昭君形象 (Zhaojun'ün Cinsiyet Perspektifinden İmajı)", Zhōnghuá Nǚzǐ Xuéyuàn Xuébào, February Beijing 2015.

Cihanyandı, Mukaddes, Tang Hanedanlığı Dönemi'nde Bir Cariye: Yang Guifei (杨贵妃), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara,2016, s.59.

Görez, Feyza, "Çin Edebiyatında Hong Lou Meng'ın Yeri", *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 49.

Huáng, Wèi, 黄, 蔚, "Huàgōng Máo Yánshòu Qí Rén 画工毛延寿其人 (Ressam Mao Yanshou)", Shànghǎi Shāng Xuéyuàn, Shànghǎi 2014, p.109-110.

Jiāng, Jiāhuì, 江, 佳慧, "Cóng Wáng Zhāojūn de Hūnyīn Kàn Xīhàn Shíqí Hú Hàn Hūnsú Chāyì 从王昭君的婚姻看西汉时期胡汉婚俗差异 (Wang Zhaojun'ün Evliliği Perspektifinden Batı Han Hanedanlığı'nda Han ve Hun Evliliklerindeki Farklılıkları Görmek)", Húběi Mínzú Xuéyuàn, No.1, Húběi 2015.

Kalkır, Nurcan, "Modern Çin Edebiyatı'nın Doğuşu", *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s.77-78-80.

Kırilen, Gürhan, Tang Dönemi Şiiri: Üç Şiir, Üç Şair; Li Bai, Lu Zhaolin ve Shi Juanwu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi50, 2 (2010) s.222.

Kumru, Yasemin, "Bir Delinin Hatıra Defteri Eseri Üzerinden Dört Mayıs Hareketi ve Lu Xun*", Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s. 37.

Konuralp, Ercilasun, *Hunların Birinci Bölünüş Devresi Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Türkiyat, Ankara 2014, s.19-20.

Lǐ, Huìfāng, 李, 蕙芳, "Zhāojūn Zhīměi 昭 君 之 美 (Güzel Zhaojun)", Hūhéhàotè Zhíyè Xuéyuàn, October, Nèiménggǔ, Vol.37, No.5 2017.

Liú, Xiǎowěi, 刘, 晓伟, "Héqīn Gùshì" Diànshìjù Zhōng de Guójiā Rèntóng Jiàngòu Yánjiū "和亲故事" 电视剧中的国家认同建构研究 (He Qin Hikayesi" Tv Dizilerinde Ulusal Kimlik İnşası Üzerine Araştırmalar)", Xīnán mínzú dàxué xuébào, 2016.

Ma, Ji, 马, 冀, "Lun Wang Zhaojun 论 王 昭 君 (Wang Zhaojun Hakkında)", Nèiménggǔ Dàxué Wénxué Yǔ Xīnwén Chuánbò Xuéyuàn, Vol. 37, No.1, Nèiménggǔ February 2017.

Okay, Bülent, *Çin Seddi'nin Yapılış Nedeni Hakkında Değişik Bir Görüş,* Belleten, C. LVII, TTK, Ankara, 1993.

Pamuk, Nuray, 'Tang Hanedanlığı Dönemi Şiiri: Yedi Heceli Klasik Şiir', Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012, s.81.

Tián, Jìwěi, 田, 纪伟, "Qīng Zhǒng Wèi Shéi Liú—Cóng "Hàn Gōng Qiū" Kàn Wáng Zhāojūn Mìngyùn de Bēigē 青冢为谁留—从《汉宫秋》看王昭君命运的悲歌 (Yeşil Mezar Kimin İçin? Han Gong Qiu'dan Wang Zhaojun'ün Kaderindeki Kederi Görmek)", Zhōngguó Xìqǔ Xuéyuàn, Beijing 2019.

Yener, Kapanoğlu, Sedef "*Çin Edebiyatı",* Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi, Sayı 48, Kasım-Aralık 2012.

Xǔ, Hóngyàn, 许, 红艳, "Wáng Zhāojūn de Shēngmìng Lìchéng-Lìshǐ Yǔ Wénxué Zhōng de Bùtóng Mìngyùn 王昭君的生命-历程历史与文学中的不同命运 (Wang Zhaojun'ün Yaşam Süreci-Tarih ve Edebiyattaki Farklı Kaderi)", Tángshān Shīfàn Xuéyuàn Chūděng Jiàoyù Xuéyuàn, Běijīng 2008.

Xiaoshan, Yang, Wang Anshi's "Mingfei Qu" And The Poetics Of Disagreement, University Of Notre Dame, December 2007, Vol.29.

Bildiriler

Türker, Nurcan, "Bir Edebi Figür Olarak Wang Zhao Jun" Asya Dilleri ve Edebiyatları Uluslararası Sempoyumu Ades III, Kayseri 2014, s.302-312.

Tezler

GUO 过, Yuan Chen 元琛, Zhong Guo Wen Xue Zhong Wang Zhao Jun Xing Xiang de Gu Jin Yan Bian（中国文学中王昭君形象的古今演变）, doktora tezi, Fudan Üniversitesi, Shanghai, 2010.

Türker, Nurcan, Han Hanedanlığı Döneminde Hunlarla Yürütülen He Qin Politikası (Akrabalık ile Sağlanan Barış Politikası) ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2013 (Doktora Tezi) s.130.

İnternet Kaynakları

https://baike.baidu.com/item/%E6%B1%89%E6%9C%9D/454839?fr=aladdin(Son Erişim Tarihi: 09.03.2019)

http://m.qulishi.com/article/201903/325982.html (Son Erişim Tarihi: 28.01.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E7%A7%A6%E6%94%BB%E5%8C%88%E5%A5%B4%E4%B9%8B%E6%88%98/588129?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 10.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%8C%88%E5%A5%B4/294798?fr=aladdin(Son Erişim Tarihi:11.04.2020)

https://baijiahao.baidu.com/s?id=1611634663816301360&wfr=spider&for=pc(Son Erişim Tarihi: 10.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E8%B4%A8%E5%AD%90%E5%A4%96%E4%BA%A4/10339801?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/2907122?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/2907122?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 09.02.2019)

https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%9C%E8%83%A1/914127?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%86%92%E9%A1%BF%E5%8D%95%E4%BA%8E/2907122?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E9%9F%A9%E4%BF%A1/4452636?fromtitle=%E9%9F%A9%E7%8E%8B%E4%BF%A1&fromid=5957407&fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:12.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BD%E7%99%BB%E4%B9%8B%E5%9B%B4/2030038?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 12.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BD%E7%99%BB%E4%B9%8B%E5%9B%B4/2030038?fr (Son Erişim Tarihi: 19.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E6%B1%89%E5%92%8C%E4%BA%B2/1065265?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:19.04.2020)

https://baijiahao.baidu.com/s?id=1599320235228096047&wfr=spider&for=pc (Son Erişim Tarihi: 09.02.2019)

https://baike.baidu.com/item/%E5%92%C%E4%BA%B2%E5%85%AC%E4%B8%BB/85073?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:19.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%AD%E8%A1%8C%E8%AF%B4/861816?fromtitle=%E4%B8%AD%E8%A1%8C%E6%82%A6&fromid=8062909&fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 20.04.2020)

https://baijiahao.baidu.com/s?id=1595185490044808391&wfr=spider&for=pc (Son Erişim Tarihi:20.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E6%B1%89%E5%92%8C%E4%BA%B2/1065265?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 20.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%92%8C%E4%BA%B2/2045701?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:20.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E9%83%85%E6%94%AF%E5%8D%95%E4%BA%8E/7312851?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:22.04.2020)

http://www.qulishi.com/news/201504/32912.html (Son Erişim Tarihi: 10.02.2019)

https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E4%BA%AC%E6%9D%82%E8%AE%B0/2838733?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 18.05.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%91%BC%E9%9F%A9%E9%82%AA%E5%8D%95%E4%BA%8E/7312871?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 09.02.2019)

http://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

http://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

https://www.cuhk.edu.hk/rct/renditions/sample/b5960_3.html (Son Erişim Tarihi: 25.06.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E7%8E%8B%E6%98%AD%E5%90%9B/5307?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 10.02.2019)

https://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)

https://people.wku.edu/haiwang.yuan/China/tales/zhaojun_b.htm (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)

http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/people/history/8/3478-1.htm (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

https://www.theepochtimes.com/wang-zhaojun-beauty-of-peace_1069045.html (Son Erişim Tarihi: 03.02.2019)

https://wapbaike.baidu.com/item/%E8%B0%92%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/19175131?ms=1&rid=6833531082420123620 (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

https://iask.sina.com.cn/b/iRnMM6hTYsFz.html (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E6%98%8E%E5%A6%83/22995072 (Son Erişim Tarihi:11.05.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E7%84%9A%E4%B9%A6%E5%9D%91%E5%84%92/16849724 (Son Erişim Tarihi: 24.04.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%94%90%E6%9C%9D%E6%96%87%E5%AD%A6/2318427 (Son Erişim Tarihi: 01.03.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%AE%8B%E4%BB%A3%E6%96%87%E5%AD%A6/2286985 (Son Erişim Tarihi:02.03.2020)

http://m.fx361.com/news/2019/0608/5187640.html (Son Erişim Tarihi: 02.03.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E5%85%83%E4%BB%A3%E6%96%87%E5%AD%A6/2287556?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi: 03.03.2020)

https://archive.shine.cn/sunday/now-and-then/Xi-Shi-the-Fairest-Beauty-of-Ancient-China/shdaily.shtml (Son Erişim Tarihi: 25.04.2020)

https://zhidao.baidu.com/question/1609642984144600947.html (Son Erişim Tarihi: 04.02.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%87%BA%E5%A1%9E%E5%9B%BE/23406993 (Son Erişim Tarihi:08.03.2020)

https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=d0242f991690f4201f118e1d867eb4ac&from=kg0&highlight=%E6%95%9B%E7%9C%89%E5%85%89%E7%A6%84%E5%A1%9E%E3%80%82%E8%BF%98%E6%9C%9B%E5%A4%AB%E4%BA%BA%E5%9F%8E%E3%80%82%E7%89%87%E7%89%87%E7%BA%A2%E9%A2%9C%E8%90%BD%E3%80%82%E5%8F%8C%E5%8F%8C%E6%B3%AA%E7%9C%BC%E7%94%9F (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)

https://www.gswen.cn/poetry/42327.html (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)

https://shici.911cha.com/poem_aHU5NA%3D%3D.html (Son Erişim Tarihi:29.03.2020)

https://www.gushiwen.org/mingju_874.aspx/GuShiWen_16e484d38a.aspx (Son Erişim Tarihi:23.02.2020)

https://zhidao.baidu.com/question/1373448808648202179.html (Son Erişim Tarihi:30.03.2020)

https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=c91e2380f57411e58945c8e0eb15ce01&from=kg0 (Son Erişim Tarihi: 24.06.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E6%98%8E%E5%A6%83/22995072 (Son Erişim Tarihi:12.05.2020)

https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=54485aa4d99258c6623c756d69787ae9&from=kg0&highlight=%E4%B8%8D%E6%83%9C%E5%B0%86%E9%BB%84%

E9%87%91%EF%BC%8C%E4%BA%89%E5%A4%B4%E4%B9%B0%E9%A2%9C%E8%89%B2 (Son Erişim Tarihi: 25.06.2020)

https://wenku.baidu.com/view/a5830f859f3143323968011ca300a6c30d22f134.html (Son Erişim Tarihi: 23.02.2020)

https://zhidao.baidu.com/question/646653190350608085.html (Son Erişim Tarihi: 17.03.2020)

http://www.360doc.com/content/20/0310/07/67691349_898091269.shtml (Son Erişim Tarihi:17.03.2020)

https://sou-yun.cn/Query.aspx?type=poem&id=734271 (Son Erişim Tarihi:29.03.2020)

https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=2d1c6a53332c49848591fb9c634afc07&from=kg0&highlight=%E4%BB%8A%E5%8F%A4%E6%B2%B3%E5%B1%B1%E6%97%A0%E5%AE%9A%E6%8D%AE (Son Erişim Tarihi: 08.05.2020)

https://hanyu.baidu.com/shici/detail?pid=3a7537ac1c1a78df03ce51dd6418e2e2&from=kg0 (Son Erişim Tarihi:13.03.2020)

https://baike.baidu.com/item/%E6%B8%B8%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/14448646?fr=aladdin (Son Erişim Tarihi:13.05.2020)

https://www.baidu.com/sf_bk/item/%E8%B0%92%E6%98%AD%E5%90%9B%E5%A2%93/19175131?ms=1&rid=6833531082420123620 (Son Erişim Tarihi: 18.03.2020)

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Esra Doğanay

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Yeri ve Tarihi: 10 Haziran 1995, Nevşehir

Medeni Durumu: Bekar

Tel: 0506 182 00 06

E-posta: esradoganay1995@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü	2020
Lisans	EÜ EF Çin Dili ve Edebiyatı	2017
Lise	Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi	2013

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2017	Matis Halı	Satış Danışmanı
2018-Halen	Konak Mücevherat	Satış Danışmanı

YABANCI DİL

İngilizce, Çince